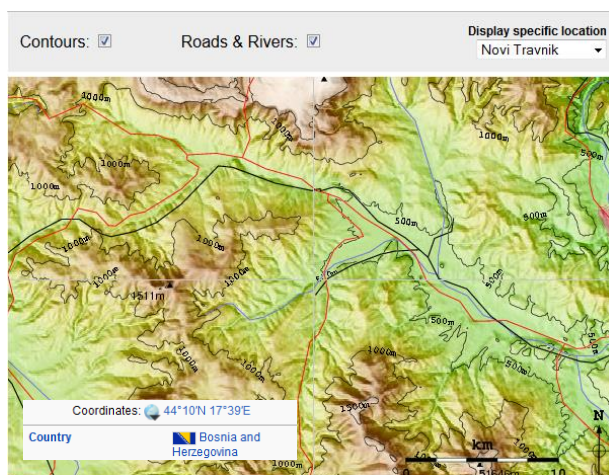

STRATEGIJA RAZVOJA OPĆINE

NOVI TRAVNIK

ZA PERIOD 2014-2020

STRATEGIJA RAZVOJA OPĆINE

NOVI TRAVNIK

ZA PERIOD 2014-2020

Dokument izradila

Regionalna razvojna agencija za regiju Centralna BiH
REZ Agencija - Zenica

<http://www.rez.ba>
Zenica, Štrosmajerova 11/3

Projektni tim

Ermin Cero	<i>MBA, Rukovoditelj projektnog tima</i>
Marela Zdenac	<i>Rukovoditeljica tima za regionalnu podršku</i>
Mirko Čičak	<i>Menadžer za strateško planiranje</i>

Novi Travnik, juli/srpanj 2014.

Sadržaj

Popis tabela, grafika, slika	9
Popis skraćenica	11
1. UVOD	13
2. SOCIOEKONOMSKA ANALIZA	15
2.1. Ustrojstvo, geografski i istorijski podaci	16
2.1.1. Profil općine	16
2.1.2. Geografski i opći podaci	16
2.1.3. Putna infrastruktura	18
2.1.4. Geostrateški položaj općine	18
2.2. Demografija	19
2.2.1. Prirodno kretanje	19
2.2.2. Demografske promjene	20
2.2.3. Naseljena mjesta	20
2.2.4. Starosna struktura	21
2.3. Osnovni ekonomski pokazatelji	21
2.3.1. Plaće	21
2.3.2. Izvoz-uvoz	22
2.3.3. Bruto domaći proizvod	23
2.4. Zaposlenost i nezaposlenost	24
2.5. Preduzeća	26
2.6. Industrija	27
2.7. Poljoprivreda	28
2.8. Trgovina	29
2.9. Turizam	30
2.10. Infrastruktura	32
2.10.1. Poslovna infrastruktura	32
2.10.2. Upravljanje odlaganjem otpada i ekologija	34
2.10.3. Mediji i telekomunikacije	35
2.10.4. Nevladine organizacije	35
2.11. Obrazovanje	36
2.11.1. Predškolsko obrazovanje	36
2.11.2. Osnovno obrazovanje	37
2.11.3. Srednje obrazovanje	37
2.12. Socijalna politika i zdravstvo	38
2.12.1. Socijalna politika	38
2.12.2. Zdravstvo	39
2.13. Kultura i sport	39
2.13.1. Kultura	40
2.13.2. Sportski objekti	40
2.13.3. Sportski klubovi	41

2.14. Općinska uprava	41
3. VIZIJA	43
4. ANALIZA SITUACIJE	45
4.1. SWOT i PESTLE Analize	45
5. STRATEŠKI DIO	49
5.1. Strateški ciljevi i programi	49
Strateški cilj 1. Kreiranje povoljnih uvjeta za ekonomske aktivnosti, te razvoj privrede i poduzetništva	56
Program 1.1. Unapređenje konkurentnosti privrede kao cjeline, kao i pojedinačnih privrednih subjekata sa područja općine	56
Program 1.2. Osiguranje finansijske i nefinansijske podrške razvoju poduzetništva	57
Program 1.3. Razvoj okruženja pogodnog za investiranje	57
Program 1.4. Javno-privatno partnerstvo na lokalnom nivou	58
Strateški cilj 2. Ruralni razvoj na području općine	59
Program 2.1. Unapređenje nivoa organiziranosti poljoprivrednih prerađivača osiguranjem institucionalne podrške poljoprivrednim proizvođačima i povećanjem kapaciteta sektora	59
Program 2.2. Podizanje proizvodnog nivoa u sektoru primarne poljoprivredne proizvodnje kroz uvođenje novih tehnologija, standardizaciju i edukaciju	60
Program 2.3. Unapređenje nivoa organiziranosti poljoprivrednih prerađivača osiguranjem institucionalne podrške poljoprivrednim proizvođačima i povećanjem kapaciteta sektora	60
Program 2.4. Smanjenje intenziteta iseljavanja iz ruralnih područja kroz uvođenje raznovrsnih aktivnosti na selu	61
Strateški cilj 3. Unapređenje lokalne infrastrukture	62
Program 3.1. Izrada planske, prostorne i urbanističke dokumentacije	62
Program 3.2. Izgradnja i rekonstrukcija objekata i instalacija	63
Program 3.3. Unapređenje saobraćajne infrastrukture na području općine	63
Program 3.4. Povećanje energetske efikasnosti privrede i stanovništva	63
Strateški cilj 4. Podizanje nivoa kvalitete života stanovništva	64
Program 4.1. Unapređenje socijalne i zdravstvene zaštite u općini	64
Program 4.2. Podizanje nivoa obrazovnih i kulturnih aktivnosti, te turističkih potencijala	65
Program 4.3. Unapređenje sporta na području općine	65
Program 4.4. Podizanje nivoa kvaliteta usluga lokalne administracije	66
Strateški cilj 5. Zaštita okoliša/životne sredine kao potpora održivom razvoju	67
Program 5.1. Modernizacija sistema zaštite životne sredine	67
Program 5.2. Upravljanje otpadom	67
Program 5.3. Edukacija po pitanju zaštite životne okoline	68
5.2. Mjere	69
Strateški cilj 1.	69
Program 1.1. Unapređenje konkurentnosti privrede kao cjeline, kao i pojedinačnih privrednih subjekata sa područja općine	69
Program 1.2. Osiguranje finansijske i nefinansijske podrške razvoju poduzetništva	70
Program 1.3. Razvoj okruženja pogodnog za investiranje	72
Program 1.4. Javno-privatno partnerstvo na lokalnom nivou	74
Strateški cilj 2.	75
Program 2.1. Unapređenje nivoa organiziranosti poljoprivrednih prerađivača osiguranjem institucionalne podrške i povećanjem kapaciteta sektora	75
Program 2.2. Podizanje proizvodnog nivoa u sektoru primarne poljoprivredne proizvodnje kroz uvođenje novih tehnologija, standardizaciju i edukaciju	76
Program 2.3. Jačanje i izgradnja sistema podrške ruralnom razvoju	77
Program 2.4. Smanjenje intenziteta iseljavanja iz ruralnih područja kroz uvođenje raznovrsnih aktivnosti na selu	78
Strateški cilj 3.	80

Program 3.1. Izrada planske, prostorne i urbanističke dokumentacije	80
Program 3.2. Izgradnja i rekonstrukcija objekata i instalacija	80
Program 3.3. Unapređenje saobraćajne infrastrukture na području općine	81
Program 3.4. Povećanje energetske efikasnosti privrede i stanovništva	82
Strateški cilj 4.	85
Program 4.1. Unapređenje socijalne i zdravstvene zaštite u općini	85
Program 4.2. Podizanje nivoa obrazovnih i kulturnih aktivnosti, te turističkih potencijala	87
Program 4.3. Unapređenje sporta na području općine	89
Program 4.4. Podizanje nivoa kvaliteta usluga lokalne administracije	91
Strateški cilj 5.	93
Program 5.1. Modernizacija sistema zaštite životne sredine	93
Program 5.2. Upravljanje otpadom	94
Program 5.3. Edukacija po pitanju zaštite životne okoline	95
6. IMPLEMENTACIJA, MONITORING I EVALUACIJA	97
6.1. Pregled strateških ciljeva, programa sa setom mjera, te definirani rokovi, nositelji i indikatori	97
6.2. Implementacija strategije (ključne aktivnosti)	97
6.3. Monitoring (ključne aktivnosti)	98
6.4. Evaluacija (ključne aktivnosti)	98
Literatura	99

Popis tabela, grafika, slika

Prikaz 1. Profil općine Novi Travnik prema podacima za 2012. godinu	16
Prikaz 2. Geografski položaj općine Novi Travnik	17
Prikaz 3. Putna (cestovna) infrastruktura	18
Prikaz 4. Udaljenost od važnijih mjesta u geostrateškom smislu	18
Prikaz 5. Vitalna statistika	19
Prikaz 6. Novi Travnik - Stope nataliteta i mortaliteta s linijama trenda	20
Prikaz 7. Etnička struktura općine	20
Prikaz 8. Naseljena mjesta općine Novi Travnik iznad 500 stanovnika	21
Prikaz 9. Starosna struktura općine	21
Prikaz 10. Prosječne plaće u općini	21
Prikaz 11. Kretanje prosječnih plaće u općini u odnosu na kantonalni i federalni nivo	22
Prikaz 12. Uvoz i izvoz po godinama (u 000 KM)	22
Prikaz 13. Uvoz i izvoz po stanovniku – tabelarni (u KM)	22
Prikaz 14. Uvoz i izvoz po stanovniku – grafički (u KM)	23
Prikaz 15. Bruto domaći proizvod po stanovniku u KM	24
Prikaz 16. Kretanje broja zaposlenih i nezaposlenih	24
Prikaz 17. Stope nezaposlenosti i zaposlenosti	25
Prikaz 18. Ukupna nezaposlenost - kvalifikacijska struktura nezaposlenih	25
Prikaz 19. Kvalifikacijske kategorije (%) u ukupnoj nezaposlenosti za 2012. godinu	25
Prikaz 20. Ukupna nezaposlenost - procentualno učešće žena (s logaritamskom linijom trenda)	26
Prikaz 21. Broj penzionera/umirovljenika i prosječne penzije/mirovine u KM	26
Prikaz 22. Struktura poslovnih subjekata općine na kraju godine	27
Prikaz 23. Preduzeća sa statusom d.o.o., d.d. i j.p. - procentualna zastupljenost po područjima	27
Prikaz 24. Prerađivačka industrija – zastupljenost broja preduzeća po oblastima (%)	28
Prikaz 25. Poljoprivredno zemljište po kategorijama korištenja u ha	29
Prikaz 26. Oranice i bašte/vrtovi u ha	29
Prikaz 27. Učešće (%) u ukupnoj površini iz kategorije Oranice i bašte/vrtovi za 2012. godinu	29
Prikaz 28. Broj preduzeća (d.o.o. i d.d.) iz područja "Trgovina" - zastupljenost po razredima	30
Prikaz 29. Nekropola Maculje – Kameni svatovi	31
Prikaz 30. Stara džamija Šenkovići	32
Prikaz 31. Poslovno-industrijska zona BNT Novi Travnik	33
Prikaz 32. Konceptualno rješenje zone Neobarje	34
Prikaz 33. Nevladine organizacije u općini	35
Prikaz 34. Osnovni podaci o predškolskom obrazovanju u općini	36
Prikaz 35. Obrazovna infrastruktura – osnovno obrazovanje kroz godine	37
Prikaz 36. Obrazovna infrastruktura – srednje obrazovanje kroz godine	38
Prikaz 37. Oblici i korisnici socijalne zaštite	38
Prikaz 38. Nedostatak liječnika i stomatologa	39
Prikaz 39. Sportski klubovi općine Novi Travnik	41

Prikaz 40. SWOT i PESTLE analiza	46
Prikaz 41. Vizija i strateški ciljevi razvoja općine Novi Travnik	50
Prikaz 42. Matrica prikaza strateških ciljeva, programa i mjera	50
Prikaz 43. Strateški cilj 1.	51
Prikaz 44. Strateški cilj 2.	52
Prikaz 45. Strateški cilj 3.	53
Prikaz 46. Strateški cilj 4.	54
Prikaz 47. Strateški cilj 5.	55

Popis skraćenica

AFIP	Agencija za finansijske, informatičke i posredničke usluge
BiH	Bosna i Hercegovina
BDP	Bruto domaći proizvod
CBiH	Centralna Bosna i Hercegovina
EU	Europska unija (European Union)
d.d.	Dioničko društvo
d.o.o.	Društvo sa ograničenom odgovornošću
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FZS	Federalni zavod za statistiku
j.p.	Javno poduzeće / preduzeće
KM	Konvertibilna marka
LEAP	Lokalni ekološki akcijski plan Izvorno: Local Environmental Action Plan
MEP	Baza. Market Economic Profile baza podataka
MSP	Mala i srednja preduzeća/poduzeća
N / E / W / S	Strane svijeta. Sjever, istok, zapad, jug Izvorno: North, East, West, South
NVO	Nevladina organizacija
PESTLE	Analiza. Analiza političkih, ekonomskih, socioloških, tehnoloških, pravnih i ekoloških faktora Izvorno: Political, Economic, Sociocultural, Technological, Legal, Environmental
REZ	Agencija. Regionalna ekonomska zajednica ili Regionalna razvojna agencija za regiju Centralna BiH (Zenica).
SBK	Kanton / Županija. Srednjobosanski kanton / Županija Središnja Bosna
SEA	Socioekonomska analiza
Sida	Agencija. Švedska vladina agencija za međunarodnu razvoj i suradnju Izvorno: Styrelsen för Internationellt Utvecklingssamarbete Engl. Swedish international development cooperation agency
SKD	Sistem klasifikacije djelatnosti
SMART	Indikator. Koji je specifičan, mjerljiv, ostvariv, realan i vremenski uokviren Izvorno: Smart, Measurable, Achievable, Realistic, Time bounded
SNV	Nizozemska organizacija za razvoj Izvorno: SNV Netherlands Development Organisation
SWOT	Analiza. Analiza faktora: snage, slabosti, prilika i prijetnji Izvorno: Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats
UNDP	Razvojni program Ujedinjenih naroda Izvorno: United Nations Development Program
ZE-DO	Kanton / Županija. Zeničko-dobojski(a)

1. UVOD

Za izradu dokumenta *Strategija razvoja općine Novi Travnik za period 2014-2020* određen je konsultanski tim sastavljen od predstavnika REZ Agencije i posebno angažiranog konsultanta koji ima značajne reference u izradi sličnih strategija. Odlukom Načelnika Općine Novi Travnik izvršen je odabir članova Savjeta za izradu strategije, odnosno učesnika Općine (npr. predstavnici općinskog Vijeća i općinskog razvojnog tima) kao radne grupe za podršku i praćenje aktivnosti na izradi strategije.

Za radnu platformu izrade dokumenta strategije, odlučeno je da se koristi metodologija koja sadrži slijedeće operativne elemente:

- Definiran Projektni zadatak, koji je izradila Općina Novi Travnik.
- Određen Konsultantski tim, koji osigurava okvir u kojem će se strategija oblikovati, analizira postojeće stanje i vodi proces usklađen s projektnim zadatkom.
- Definiranje fokus grupa (interesnih skupina) za koje su organizirane radionice na način da na njima aktivno učešće pokažu sve interesne skupine općine Novi Travnik, kako bi, kao rezultat, strateške odrednice bile njihovo "vlasništvo" i preduvjet uspjeha strategije.
- Strategijsko promišljanje uz korištenje strateških alata PESTLE i SWOT pomoću kojih se utvrđuju strateški fokusi općine.

Primjenom gore navedenih metodoloških elemenata, dokument *Strategija razvoja općine Novi Travnik za period 2014-2020* treba koncizno i jasno odrediti viziju i načine ostvarenja prioritetiziranih strateških ciljeva, te postati orijentir za sve buduće operativne akcije projektnog karaktera.

U proces izrade općinske strategije bilo su uključene slijedeće interesne skupine:

- Industrija i MSP
- Poljoprivreda
- Turizam i trgovina
- Saobraćaj, veze, javna uprava i ostali sektori

U sastavu pojedinih skupina našli su se predstavnici raznih institucija i organizacija, kao što su udruženja privrednika, javnih preduzeća i nevladinih organizacija.

Kod izrade dokumenta *Strategija razvoja općine Novi Travnik za period 2014-2020* vodilo se računa o usklađenosti ovog strateškog dokumenta sa strateškim dokumentima više razine (državnim, federalnim, kantonalnim i regionalnim).

Dokument strategije razvoja općine sastoji se iz tri manje ili više vidljiva dijela. Prvi dio predstavlja prikaz elemenata i analizu socio-ekonomskih pokazatelja općine, a drugi je posvećen strategiji za daljnji razvoj općine, koji uključuje analizu i prijedlog mjera za ublažavanje eventualno uočenih negativnih trendova. Treći dio strategije uključuje prioritetizaciju projekata i programiranje na način da su prepoznati projekti od značaja za općinu Novi Travnik, a za realizaciju strateških ciljeva. Izrada popisa projekata utemeljena je na:

1. Projektnim prijedlozima koji su prepoznali sadašnje i buduće potrebe općine ili manjih zajednica koje se nalaze na području općine.
2. Ranije kreiranim projektnim prijedlozima koji su bili uključeni u prethodne strategije razvoja općine, ali iz nekog razloga nisu realizirani.
3. Realiziranim projektima koji su se pokazali uspješnim, a njihovo repliciranje bi bilo usklađeno sa iskazanim potrebama za ostvarenje jednog ili više strateških ciljeva.

4. Grupiranju projekata koji su definirani kao prioriteti, odnosno identifikaciji programa u koje takvi projekti.

U suradnji sa općinskim Savjetom za izradu strategije, održano je pet radionica (radnih sastanaka) za interesne skupine općine, sa slijedećim temama:

- Definiranje prijedloga vizije
- Analiza stanja - PESTLE i SWOT analiza
- Strateški ciljevi
- Strateški programi i indikatori uspješnosti
- Finaliziranje svih elemenata

Strategija razvoja općine Novi Travnik za period 2014-2020 predstavlja dokument koji treba poslužiti lokalnoj zajednici u planiranju razvojnih programa i projekata.

2. SOCIOEKONOMSKA ANALIZA

Proces ažuriranja socioekonomske analize općine je kontinuirani proces koji se nastavlja u okviru izrade bilo koje općinske strategije. Cilj socioekonomske analize je izrada analiza (npr. SWOT i/ili PESTLE) potrebnih za definiranje strateških ciljeva daljnjeg razvoja u određenom vremenskom razdoblju.

Socioekonomska analiza (SEA) općine Novi Travnik predstavlja djelomično ažuriranje nekih elemenata SEA iz dokumenta *Strateški pravci razvoja općine Novi Travnik za period 2008-2012. godina*, kojeg je uradio Ekonomski institut Sarajevo početkom 2008. godine. Također, za potrebe nove *Strategije razvoja općine Novi Travnik za period 2014-2020* (ovaj dokument), predstavljeni su neki od pokazatelja korištenih za socioekonomsku analizu koji nisu sadržani u prethodnom dokumentu, a konsultantski tim je smatrao potrebnim za predstavljanje takvih, te preporučuje njihovo daljnje praćenje.

Izradu socioekonomske analize, po pravilu, obilježavaju poteškoće u prikupljanju primarnih i sekundarnih podataka. I ovdje su se te poteškoće ispoljavale u nedostatku podataka ili njihovoj upitnoj vjerodostojnosti. Podaci vezani za popis stanovništva koji je obavljen 2013. godine dostupni su za neke statističke pokazatelje u preliminarnom obliku.

Podaci, korišteni u ovom procesu izrade socioekonomske analize, temeljeni su na zvaničnim podacima Federalnog zavoda za statistiku FBiH. Korišteni su i izvještaji koje je moguće generirati iz MEP Baze podataka, kao i podaci iz drugih zvaničnih izvora, dostupnih pri obradi podataka.

2.1. Ustrojstvo, geografski i istorijski podaci

2.1.1. Profil općine

Radi potrebe za prezentacijom osnovnih podataka o općini Novi Travnik, te na temelju raspoloživih pokazatelja prikupljenih u procesu izrade socioekonomske analize, slijedeći prikaz predstavlja osnovni profil općine.

Prikaz 1. Profil općine Novi Travnik prema podacima za 2012. godinu

Službeni naziv	Općina Novi Travnik
Površina	242 km ²
Klima u općini	Umjereno-kontinentalna
Broj stanovnika	24.899 (prema procjeni FZS za 2012.) 25.107 (preliminarni rezultati popisa 2013.)
Gustina naseljenosti	102,9 (prema procjeni FZS za 2012.) 103,8 (preliminarni rezultati popisa 2013.)
Starosna struktura stanovništva – procjena	0 -14 godina 4.659 (18,71%) 15-64 godine 17.205 (69,10%) Preko 65 godina 3.035 (12,19%)
Najzastupljenije religijske skupine	Islam, katolicizam, pravoslavlje
Vitalni index	1,31
Stopa zaposlenosti	44,58%
Stopa nezaposlenosti	55,42%
Grb	
Zastava	

2.1.2. Geografski i opći podaci

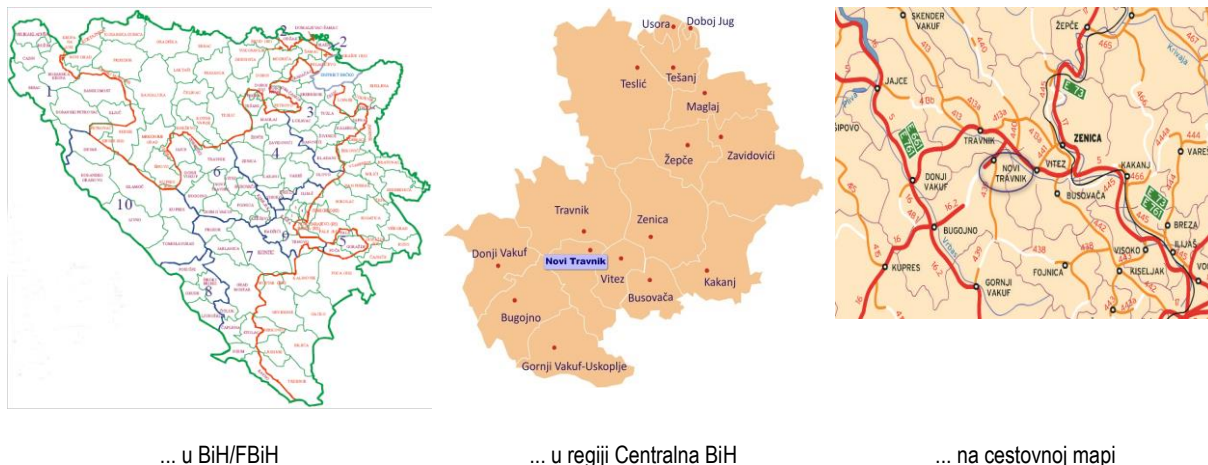
Novi Travnik je općina u središtu Srednjobosanskog kantona ili Kantona Središnja Bosna (Kanton/Županija br. 6). Od 1980. do 1992. nosila je ime Pucarevo. Općina zauzima 242 km², ima 52 naseljena mjesta, a organizirana u je 20 mjesnih zajednica.

Središte općine je grad utemeljen 1949. godine za radnike novoosnovane tvornice MMK "Bratstvo", kada biva nazvan *Novi Travnik* (prema obližnjem starom gradu Travniku). Godine 1981. grad je preimenovan u Pucarevo, po Đuri Pucaru, partizanskom heroju iz II svjetskog rata. Staro, izvorno ime Novi Travnik vraćeno je 1990. godine.

Prema popisu iz 1991. godine ukupan broj stanovnika općine bio je 30.713. Općina je smještena najvećim dijelom u dolini rječice Grlovnice, između planina Vilenice, Komara, Radovana i Vranice. Okružena je općinama: Travnik, Vitez, Fojnica, Gornji Vakuf-Uskoplje i Bugojno.

Sukladno projektu EURED koji je finansirala Europska unija 2004. godine i tako ustanovljenom regionalnom ustrojstvu Bosne i Hercegovine po principima europskih regija, općina Novi Travnik ušla je u sastav regije br. 2 ili Centralna Bosna i Hercegovina kao jedna od 16 općina regije.

Na slijedećim slikama prikazan je položaj općine Novi Travnik...

Prikaz 2. Geografski položaj općine Novi Travnik

Brojne gradine u dolini rijeke Grlovnice na potezu Rostovo-Sebešić, kao i nekropole stećaka svjedoče da je područje općine naseljeno u kontinuitetu od prahistorije do današnjih dana. U rimsko doba, kada se intenzivno vadila željezna ruda, ovaj kraj je bio posebno značajan, te su tako i prva naseljena mjesta dobila simbolična imena Pećine i Ruda. Trend relativno brzog razvitka uspostavljen jakom industrijom održavao se sve do početka devedesetih godina prošlog stoljeća. S razvojem industrije, preporod doživljava i sam grad Novi Travnik, koji postaje prepoznatljiv kao *grad mladosti*, mjesto s moderno riješenim urbanističkim i životnim sadržajem.

Općina se nalazi na 516 m nadmorske visine, između planina Vilenice, Komara, Radovana i Vranice koje pružaju potencijal za planinski turizam. Od ukupne površine općine 70% je pokriveno šumom (16.951 ha ili 169,51 km²), a 52,42 km² (ili 21,66%) je poljoprivredno zemljište (obradive površine, pašnjaci, ribnjaci i trstici i bare)¹.

Općina posjeduje brojne prirodne znamenitosti kao što su brojne šume, rijeke i potoci, poput rijeke Jaglenice (20 km toka kroz općinu) i Grlovnice (22 km toka, desna pritoka rijeke Lašve), te manjih rijeka Bistrice i Mutnice. Rijeke i potoci, među kojima je i Vilenički potok, u cjelosti pripadaju slivu rijeke Lašve. Na tromeđi općina Bugojno, Novi Travnik i Gornji Vakuf-Uskoplje nalazi se jezero Radovan, koje je je vještačkog porijekla i datira od 1980-ih, a ima dotok svježe vode. Površina jezera je oko 0,6 km².

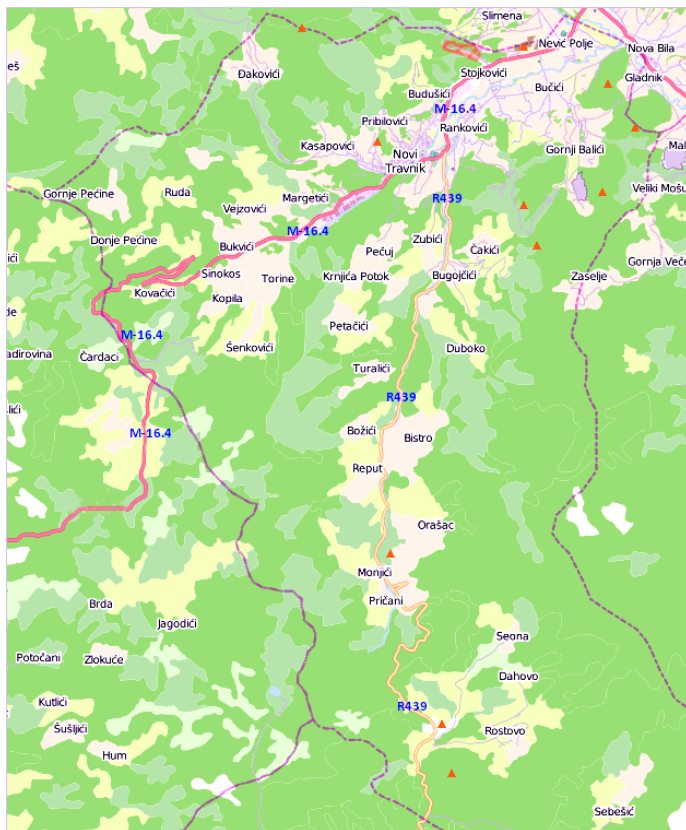
Kimatski uvjeti općine određeni su njezinim položajem, koji je u području umjereno-kontinentalne klime. Određena područja (mikro-lokaliteti) općine imaju planinsko-kontinentalnu klimu sa varijetetima vezanim za nadmorsku visinu. Ljeta su topla. Prosječna temperatura zraka najtoplijeg mjeseca (jula) je između 20°C i 22°C, dok su zime većinom umjereno hladne. Prosječna temperatura najhladnijeg mjeseca (januara) kreće se od -1°C do -2°C. Prosječna godišnja temperatura je 8,8 °C. Jesenje i proljetne temperature su ujednačene, a ljetne apsolutne temperature mogu porasti do 40°C, a apsolutne minimalne zimske mogu pasti i do -35°C.

¹ Federalni zavod za programiranje razvoja.

Umjereno-kontinentalna klima pruža razvojnu priliku za poljoprivredu, jer pruža mogućnost proizvodnje svih važnijih prehrambenih proizvoda, pogodujući osobito razvoju povrtlarstva, voćarstva i stočarstva.

2.1.3. Putna infrastruktura

Kroz općinu prolazi jedan regionalni i jedan magistralni put. Ostali putovi su asfaltirani lokalni putovi. Ukupna dužina svih putova je 84 km.

Put	Kroz općinu (km)
Magistralni put M16-4 Nević Polje - Novi Travnik - Bugojno	24,5
Regionalni put R439 Novi Travnik - Gornji Vakuf-Uskoplje	24,0
Lokalni putovi na području općine ²	35,5

Prikaz 3. Putna (cestovna) infrastruktura

2.1.4. Geostrateški položaj općine

Dobar geostrateški položaj općine je jedna od najbitnijih pogodnosti za razvoj. Prednost položaja općine Novi Travnik jeste što se nalazi u središnjem dijelu države i na važnom je pojasu koji povezuje srednju Bosnu sa zapadnim krajevima. Važno je naglasiti da prosječna udaljenost Novog Travnika od glavnih centara u Bosni i Hercegovini iznosi oko 100 km.

Udaljenosti od regionalnih centara i važnih strateških tačaka su slijedeće.

Prikaz 4. Udaljenost od važnijih mjesta u geostrateškom smislu³

Udaljenost od	Udaljenost (km)
Banja Luka	106
Mostar	136

² U toku je izrada izmjena i dopuna Prostornog plana općine Novi Travnik koji predviđa prekategoriizaciju nekategoriziranih putova u lokalne putove.

³ Najkraće cestovne udaljenosti, prema aplikaciji *Distance Calculator* korištene na web stranici <http://www.udaljenosti.com/>

Sarajevo, Aerodrom Butmir	90
Tuzla	143
Zenica	31
Granični prijelaz Izačić	212
Granični prijelaz Doljani	181
Aerodrom Split (Trogir), Hrvatska	216
Aerodrom Zagreb (Pleso), Hrvatska	293
Aerodrom Beograd (Surčin), Srbija	346
Luka Ploče, Hrvatska	204
Luka Bar, Crna Gora	351
Luka Koper, Slovenija	529

2.2. Demografija

Demografija je nauka o stanovništvu, koja istražuje i proučava zakonitosti i pravilnosti u kretanju stanovništva, ustanovljuje kakve su vrste te zakonitosti, njihovo kvantitativno i kvalitativno djelovanje i utvrđuje međusobne odnose kretanja stanovništva s drugim društvenim i gospodarskim pojavama. Demografija se oslanja na upotrebu velikog broja podataka, uključujući rezultate popisa stanovništva (cenzusa) i zapise rođenja, sklapanje brakova i smrti.

2.2.1. Prirodno kretanje

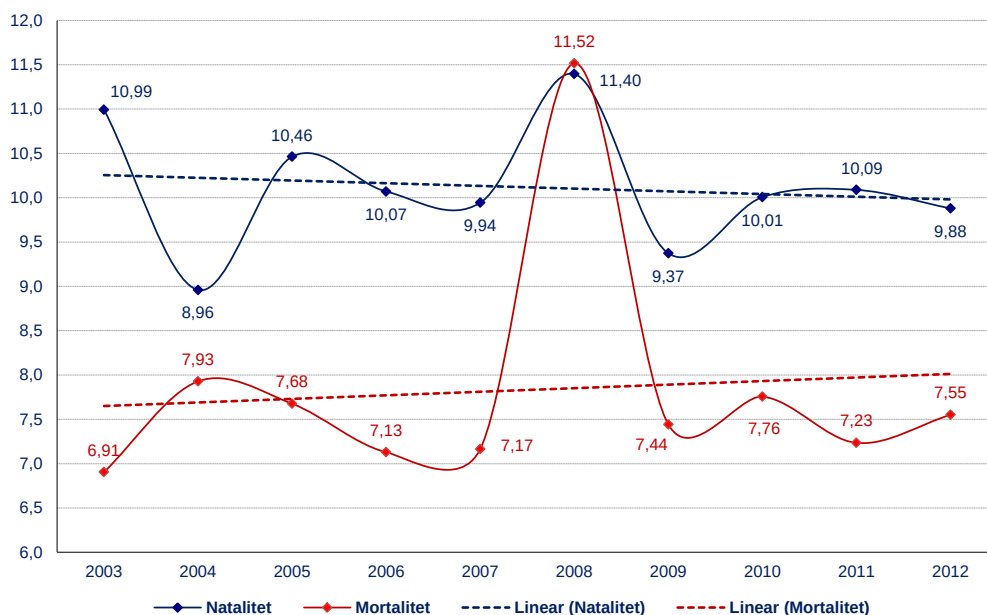
Podaci vitalne statistike obuhvaćaju sve osobe koje su se rodile, umrle ili sklopile brak u određenoj kalendarskoj godini, a upisane su u općinske matice, rođenih, umrlih i vjenčanih. Također, statističkim istraživanjem o razvedenim brakovima obuhvaćeni su svi razvedeni brakovi čija je pravomoćnost presude nastupila u kalendarskoj godini. Podaci vitalne statistike prikupljaju se i obrađuju sukladno definiciji ukupnog stanovništva prema međunarodnim preporukama.

Prikaz 5. Vitalna statistika⁴

Godina	Rođeni	Umrli	Prirodni prirast	Broj stanovnika	Stopa nataliteta	Stopa mortaliteta	Vitalni index
2003	277	174	103	25.198	10,99	6,91	1,59
2004	226	200	26	25.224	8,96	7,93	1,13
2005	259	190	69	24.753	10,46	7,68	1,36
2006	250	177	73	24.826	10,07	7,13	1,41
2007	247	178	69	24.840	9,94	7,17	1,39
2008	283	286	-3	24.834	11,40	11,52	0,99
2009	233	185	48	24.859	9,37	7,44	1,26
2010	249	193	56	24.884	10,01	7,76	1,29
2011	251	180	71	24.880	10,09	7,23	1,39
2012	246	188	58	24.899	9,88	7,55	1,31
SBK 2012	2.346	2.276	70	253.592	9,25	8,98	1,03
FBIH 2012	21.104	19.581	1.523	2.338.277	9,03	8,37	1,08

Na temelju podataka vitalne statistike izračuna se *vitalni index*, koji predstavlja odnos stopa nataliteta i mortaliteta u određenom razdoblju na 1.000 stanovnika. Pri tome treba imati na umu da je ukupni broj stanovnika općine na početku promatranog razdoblja, a koji se uzima u obzir za izračunavanje navedenih stopa, temeljen na procjeni Federalnog zavoda za statistiku.

⁴ Na temelju podataka Federalnog zavoda za statistiku.

Prikaz 6. Novi Travnik - Stope nataliteta i mortaliteta s linijama trenda

2.2.2. Demografske promjene

Prema popisu iz 1991. godine u općini je živjelo 30.713 stanovnika. Procijenjeni broj stanovnika općine Novi Travnik za 2012. godinu je 24.889, što predstavlja 16,62% manje od broja stanovnika utvrđenog popisom iz 1991. godine. Gustina naseljenosti je 102,9 stanovnika na 1 km².

Na području općine Novi Travnik žive tri najzastupljenije etničke skupine: Bošnjaci, Hrvati i Srbi. U religijskom smislu, stanovništvo se najčešće prakticira islamsku, katoličku i pravoslavnu religiju. Treba napomenuti da je Federalni zavod za statistiku (FZS Sarajevo) od 2005. godine prestao objavljivati podatke o nacionalnoj strukturi stanovništva. Uz korištenje metodologije FZS primjenjene za ranije godine, izračunata je nacionalna struktura stanovništva u općini. Slijedeća tabela prikazuje usporedbu nacionalne strukture stanovništva iz 1991. i 2012. godine.

Prikaz 7. Etnička struktura općine⁵

Godina	Stanovnika	Procentualna zastupljenost			
		Bošnjaci	Hrvati	Srbi	Ostali
1991	30.713	37,85	39,60	13,34	9,21
2012	24.889	45,35	49,94	4,58	0,12

2.2.3. Naseljena mjesta

Prema preliminarnim rezultatima popisa stanovništva u BiH 2013. u općini Novi Travnik je u 52 naselja živjelo je 25.107 stanovnika, što predstavlja 9,19% od broja stanovnika Srednjobosanskog kantona, ili 1,06% od ukupnog stanovništva FBiH, odnosno 0,66% od broja stanovnika Bosne i Hercegovine. Populacija je organizirana u ukupno 7.295 domaćinstava koja koriste 8.870 stanova.

⁵ Procjena temeljena na metodologiji FZS koja je primjenjivana do 2005. godine

Prikaz 8. Naseljena mjesta općine Novi Travnik iznad 500 stanovnika⁶

Mjesto	Stanovnika	Domaćinstava	Stanova
Novi Travnik	9.533	3.142	3.775
Rankovići	953	261	291
Balići	879	230	288
Orašac	820	220	226
Rastovci	819	225	258
Nević Polje	749	229	296
Pečuj	571	151	163
Bučići	555	136	176
Čehova	526	144	173
Kasapovići	517	159	186

2.2.4. Starosna struktura

Iz tabele koja prikazuje pregled starosne strukture stanovništva općine, evidentno je procentualno smanjenje učešća starosne skupine 0-14 godina, uz porast učešća skupina 15-64 i 65+ godina.

Prikaz 9. Starosna struktura općine

Godina	Ukupno	0-14		15-64		65 i više	
		Broj	(%)	Broj	(%)	Broj	(%)
1999	24.543	5.902	24,05	16.702	68,05	1.939	7,90
2003	25.198	5.312	21,08	17.719	70,32	2.167	8,60
2007	24.840	4.968	20,00	16.804	67,65	3.068	12,35
2012	24.899	4.659	18,71	17.205	69,10	3.035	12,19

2.3. Osnovni ekonomski pokazatelji

Federalni zavod za programiranje razvoja Sarajevo ustanovio je kriterije za mjerenje nivoa razvijenosti 79 općina u sastavu Federacije BiH. Pri tome su za mjerenje nivoa razvijenosti odabrani slijedeći pokazatelji: stopa zaposlenosti, stopa nezaposlenosti, broj učenika osnovnih i srednjih škola na 1.000 stanovnika općine, BDP po stanovniku i broj odsutnog stanovništva u odnosu na 1991. godinu. Prema tako ustanovljenom kriteriju, općina Novi Travnik je na kraju 2012. godine zauzela 49. mjesto po razvijenosti.

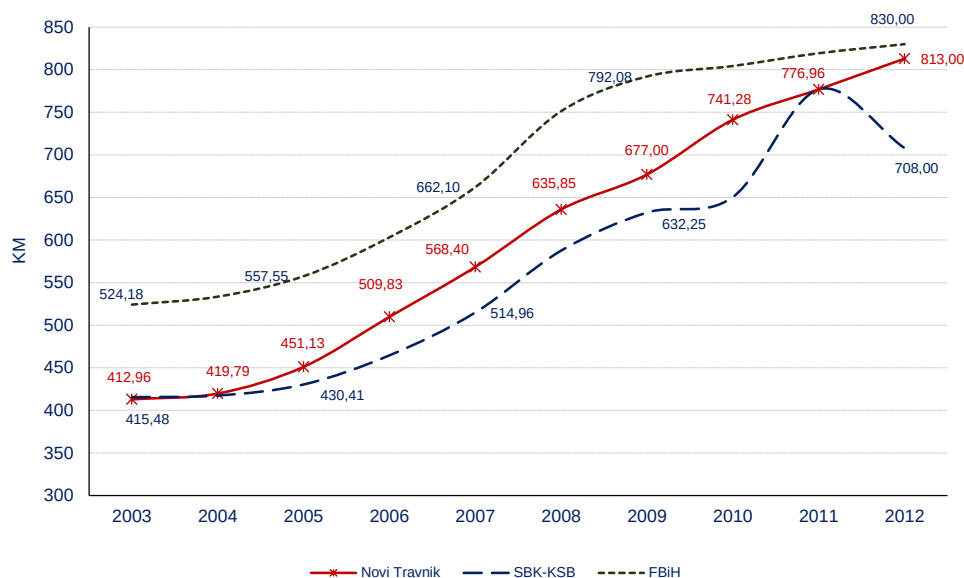
Ako promatramo samo 12 općina u koje su u sastavu kantona, općina Novi Travnik zauzima 6. mjesto po razvijenosti. Ispred nje su općine Vitez, Kreševo, Travnik, Kiseljak i Fojnica. Slabije razvijene općine su Busovača, Bugojno, Gornji Vakuf-Uskoplje, Jajce, Donji Vakuf i Dobretići.

2.3.1. Plaće**Prikaz 10. Prosječne plaće u općini**

Godina	Prosječna plaća
2003	412,96
2004	419,79
2005	451,13

⁶ Preliminarni podaci popisa iz 2013. godine

2006	509,83
2007	568,40
2008	635,85
2009	677,00
2010	741,28
2011	776,96
2012	813,00

Prikaz 11. Kretanje prosječnih plaće u općini u odnosu na kantonalni i federalni nivo

2.3.2. Izvoz-uvoz

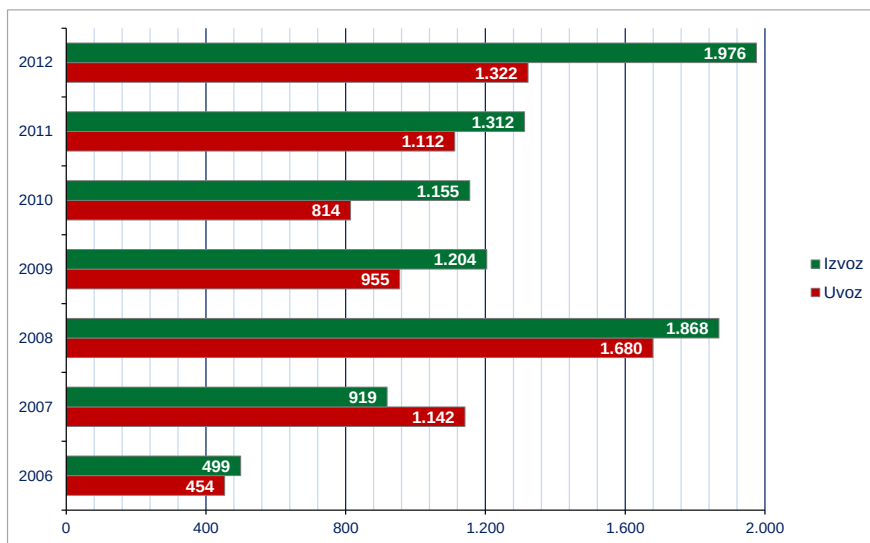
Prikaz 12. Uvoz i izvoz po godinama (u 000 KM)

Godina	Uvoz	Izvoz	Saldo	Uvoz+Izvoz	Pokrivenost uvoza izvozom (%)
2006	11.259	12.399	1.140	23.658	110,13
2007	28.357	22.827	-5.530	51.184	80,50
2008	41.712	46.390	4.678	88.102	111,21
2009	23.730	29.923	6.193	53.653	126,10
2010	20.253	28.741	8.488	48.994	141,91
2011	27.663	32.642	4.979	60.305	118,00
2012	32.916	49.200	16.284	82.117	149,47

Prikaz 13. Uvoz i izvoz po stanovniku – tabelarni (u KM)

Godina	Stanovnika	Uvoz	Izvoz	Uvoz+Izvoz
2006	24.826	454	499	953
2007	24.840	1.142	919	2.061
2008	24.834	1.680	1.868	3.548
2009	24.859	955	1.204	2.158
2010	24.884	814	1.155	1.969

2011	24.880	1.112	1.312	2.424
2012	24.899	1.322	1.976	3.298

Prikaz 14. Uvoz i izvoz po stanovniku – grafički (u KM)

2.3.3. Bruto domaći proizvod

Bruto domaći proizvod (BDP) je za nivo općine najvažniji ekonomski pokazatelj. Međutim, Federalni zavod za statistiku još je 2004. godine prestao objavljivati podatke po općinama za ovaj pokazatelj (indikator). Isto vrijedi i za podatke o broju i poslovanju poslovnih subjekata.

Imajući u vidu gore izrečeno, a cijeneći potrebu za pružanjem barem orijentacijske slike vrijednosti i pozicije koje općina ima u širim relacijama, izračunat je bruto-društveni proizvod za općinski nivo po uproštenoj metodi, na temelju jedino raspoloživih podataka.

Statistički zavodi FBiH i RS izračunavaju BDP za entitetske nivoe u relacijama sa podacima o proizvodnji, međufaznoj potrošnji, dodanoj vrijednosti (bazne cijene) i porezima na proizvode i subvencijama. Međutim, BDP po stanovniku (GDP per capita) izračunat na temelju navedenih podataka, još uvijek je neprecizan zbog nedostupnosti valjanih podataka o broju stanovnika, koji je nakon 1991. godine bio stalno utemeljen na procjenama.⁷

Dakle, za potrebe izračuna orijentacijske vrijednosti BDP-a po stanovniku, jedini raspoloživi podaci za općinski nivo su podaci o (procijenjenom) broju stanovnika, te podaci o broju zaposlenih i njihovim neto plaćama. Množenjem broja zaposlenih i broja stanovnika općine dobija se vrijednost koja učestvuje u određenom procentu ukupne vrijednosti bruto domaćeg proizvoda entiteta (FBiH), odnosno kantona/županije.

⁷ Zbog metodoloških postavki datih u SNA/93 i uvođenja korektivnih stavki pri obračunu Bruto domaćeg proizvoda (usluge finansijskog posredovanja indirektno mjerene – FISIM i neto indirektnih poreza), nije moguće izvršiti obračun GDP i GDP per capita na nivou općina i kantona (Federalni zavod za statistiku Sarajevo, 16.10.2007.)

Prikaz 15. Bruto domaći proizvod po stanovniku u KM⁸

2.4. Zaposlenost i nezaposlenost

Prvih deset godina 21. stoljeća obilježene su početkom globalne recesije i ekonomskim restrukturiranjem koje se odrazilo i na pad ukupnog broja zaposlenih na lokalnim razinama. Negativna kretanja na tržištu rada kulminirala su u drugoj polovici protekle decenije, odnosno u periodu od 2006 do 2009. godine kada je zabilježena najveća nezaposlenost. Kao i u drugim općinama kantona ili regije, sporadični efekti na godišnjoj razini uočavani su tek nakon vladinih administrativnih mjera koje su se odnosile na poboljšanje sistema verifikacije *stvarno* nezaposlenih osoba kod zavoda za zapošljavanje (npr. u 2008. godini). Na žalost, a uvjetovan stalnim prilivom svršenih srednjoškolaca i diplomanata koji ne mogu niti započeti svoje poslovne karijere, ukupni broj nezaposlenih je gotovo u stalnom porastu.

Prikaz 16. Kretanje broja zaposlenih i nezaposlenih⁹

Godina	Broj stanovnika	Zaposleni	Nezaposleni	Radna snaga	Radno sposobni
2003	25.198	3.355	2.871	6.226	17.719
2004	25.224	3.251	3.319	6.570	17.737
2005	24.753	3.046	3.860	6.906	16.746
2006	24.826	2.975	4.079	7.054	16.796
2007	24.840	2.339	3.999	6.338	16.804
2008	24.834	2.571	3.434	6.005	16.801
2009	24.859	2.476	3.839	6.315	16.818
2010	24.884	2.914	3.828	6.742	16.834
2011	24.880	3.082	3.803	6.885	16.963
2012	24.899	3.206	3.986	7.192	17.205
SBK 2012	253.592	38.719	40.356	79.075	171.901
FBiH 2012	2.338.277	437.331	384.852	822.183	1.606.574

⁸ Federalni zavod za programiranje razvoja, na temelju podataka FZS

⁹ Federalni zavod za zapošljavanje

Na temelju raspoloživih podataka o broju osoba iz kategorija *zaposleni* i *nezaposleni*, moguće je izračunati stopu nezaposlenosti za svaku populacijsku kategoriju, po godinama. Stopa se računa na slijedeći način:

$$\text{STOPA NEZAPOSLENOSTI} = (\text{BROJ NEZAPOSLENIH} / \text{BROJ OSOBA IZ KATEGORIJE}) \times 100$$

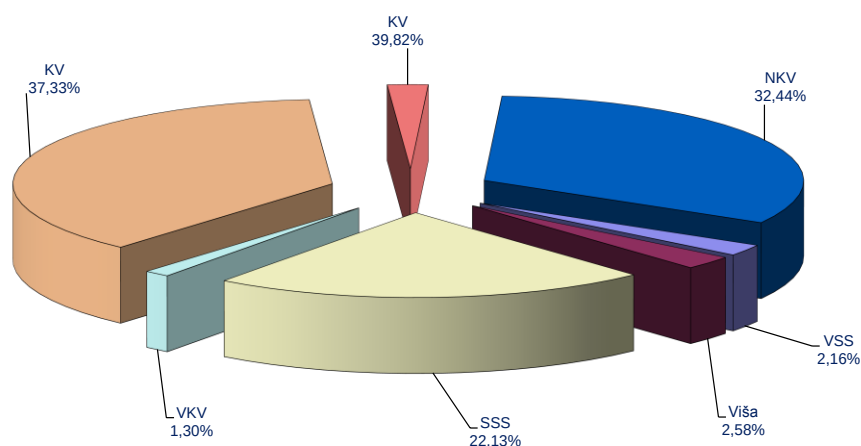
Jedini vrijedan način izračuna stope nezaposlenosti u sociološko-statističkom smislu je onaj koji se računa u odnosu na raspoloživu radnu snagu, jer radna snaga obuhvata sve osobe koje su stvarno zaposlene i sve osobe koje traže posao (jer su službeno registrirane pri Zavodu za zapošljavanje).

Prikaz 17. Stope nezaposlenosti i zaposlenosti

Godina	Stopa (%)			
	Nezaposlenosti prema radnoj snazi	Zaposlenosti prema radnoj snazi	Zaposlenosti prema ukupnom broju stanovnika	Zaposlenosti prema broju radno sposobnih
2003	46,11	53,89	13,31	18,93
2004	50,52	49,48	12,89	18,33
2005	55,89	44,11	12,31	18,19
2006	57,83	42,17	11,98	17,71
2007	63,10	36,90	9,42	13,92
2008	57,19	42,81	10,35	15,30
2009	60,79	39,21	9,96	14,72
2010	56,78	43,22	11,71	17,31
2011	55,24	44,76	12,39	18,17
2012	55,42	44,58	12,88	18,63
SBK 2012	51,04	48,96	15,27	22,52
FBiH 2012	46,81	53,19	18,70	27,22

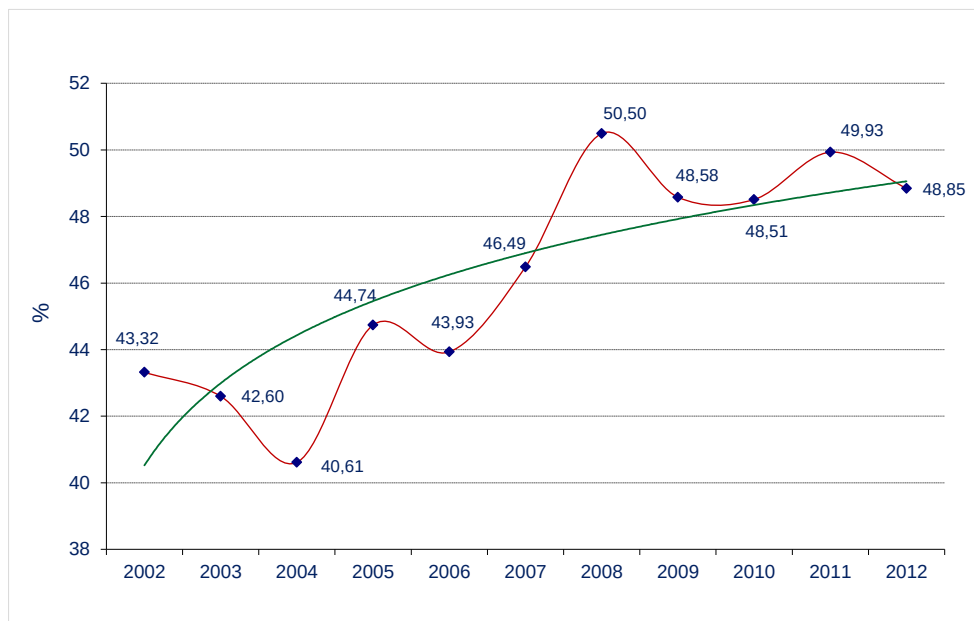
Prikaz 18. Ukupna nezaposlenost - kvalifikacijska struktura nezaposlenih

Godina	Ukupno	VSS	Viša	SSS	VKV	KV	PKV	NKV
2006	4.079	22	32	928	75	1.544	111	1.367
2007	3.999	23	26	821	76	1.437	107	1.509
2008	3.434	28	30	726	63	1.197	83	1.307
2009	3.839	57	27	823	63	1.418	81	1.370
2010	3.828	67	34	831	61	1.425	83	1.327
2011	3.719	69	58	843	58	1.400	0	1.291
2012	3.986	86	103	882	52	1.488	82	1.293

Prikaz 19. Kvalifikacijske kategorije (%) u ukupnoj nezaposlenosti za 2012. godinu

Promatrano u istom periodu, procentualno učešće žena u ukupnoj nezaposlenosti je samo u 2008. godini premašilo 50%.¹⁰

Prikaz 20. Ukupna nezaposlenost - procentualno učešće žena (s logaritamskom linijom trenda)

Sukladno gore navedenim podacima o zaposlenosti, te o broju penzionera/umirovljenika na području općine, izuzetno je nepovoljan i podatak o broju zaposlenih na jednog penzionera/umirovljenika (0,89). Istovremeno, nepovoljniji je u odnosu na nivoe kantona/županije (1,1) i Federacije BiH (1,1).

Prikaz 21. Broj penzionera/umirovljenika i prosječne penzije/mirovine u KM

Godina	Starosne		Invalidske		Obiteljske		Ukupno		Zaposlenih	
	Broj	Prosječna	Broj	Prosječna	Broj	Prosječna	Broj	Prosječna	Broj	Na 1 penz.
2008	1.542	419,70	531	309,94	1.190	304,55	3.263	359,85	2.571	0,79
2009	1.738	391,94	588	310,22	1.194	304,97	3.520	348,79	2.476	0,70
2010	1.778	387,52	621	310,89	1.198	304,33	3.597	346,58	2.914	0,81
2011	1.757	404,45	626	327,09	1.210	319,61	3.593	362,40	3.082	0,86
2012	1.745	403,43	621	326,97	1.252	316,88	3.618	360,36	3.206	0,89

2.5. Preduzeća

U nastavku je dat pregled ukupnog broja pravnih lica prema podacima FZS Sarajevo, a nakon toga i broj pravnih lica koje imaju status d.o.o., d.d. ili javno preduzeće. Podaci FZS uključuju i podatke za pravna lica sa pravnim statusom trgovačke radnje, ugostiteljske radnje, itd., te je iz tog razloga broj pravnih lica po pregledu FZS naravno veći.

¹⁰ Federalni Zavod za zapošljavanje

Prikaz 22. Struktura poslovnih subjekata općine na kraju godine¹¹

Godina	Stanovnika	Broj preduzeća				Broj preduzeća na 1.000 stanovnika
		Ukupno	Pravna lica	Posl. jedinice u sastavu pravnih lica	Fizička lica obrtnici	
2008	24.834	908	332	149	427	36,6
2009	24.859	937	343	156	438	37,7
2010	24.884	918	332	159	427	36,9
2011	24.880	961	360	203	398	38,6
2012	24.899	967	376	208	383	38,8
SBK 2012	253.592	12.771	4.304	2.235	6.232	50,4
FBIH 2012	2.338.277	126.414	48.528	26.638	51.248	54,1

Prema starom SKD-u, najviše pravnih lica pripadalo je sektoru O - Ostale javne, društvene, socijalne i lične uslužne djelatnosti (ukupno 115 ili 30,58%), sektoru G - Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikla, te predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo (80 ili 4,52%) i sektoru D - Prerađivačka industrija (68 ili 18,08%). Pravnih lica iz sektora A – Poljoprivreda, lov i šumarstvo bilo je 11 ili 2,92% od ukupnog broja pravnih lica.

Prikaz 23. Preduzeća sa statusom d.o.o., d.d. i j.p. - procentualna zastupljenost po područjima¹²

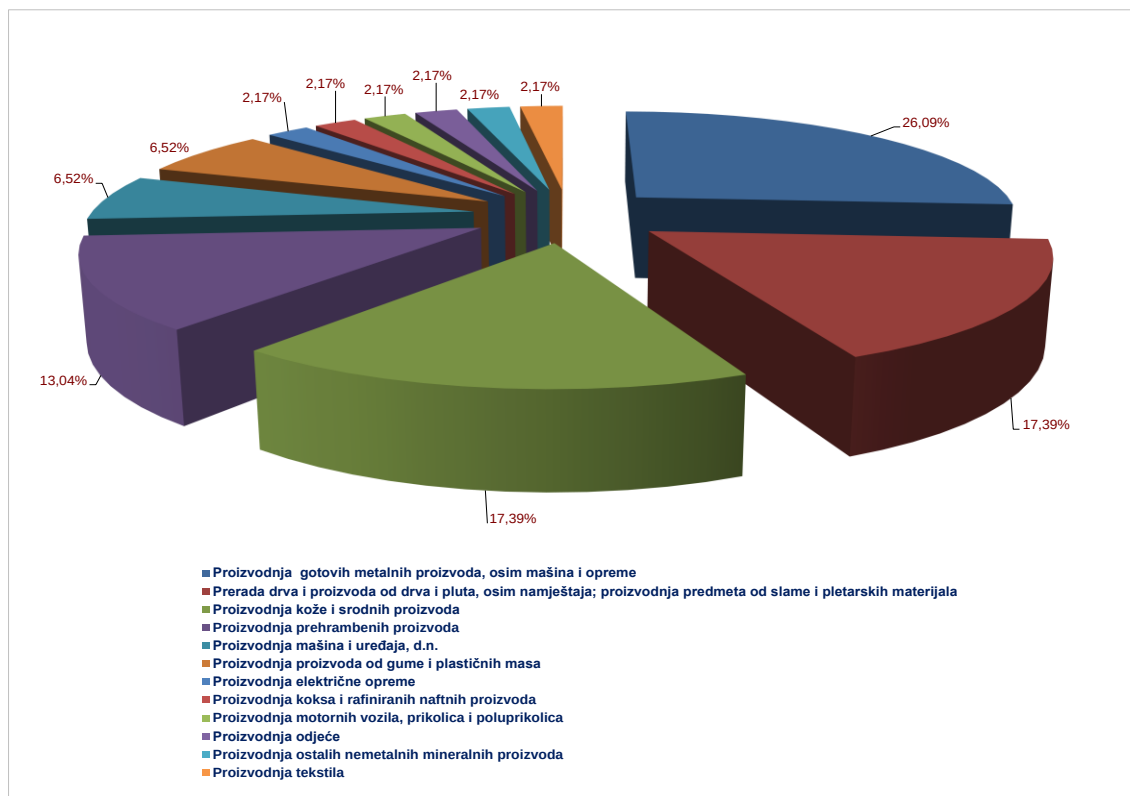
Područje	Broj	%
A Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov	5	3,45
C Prerađivačka industrija	46	31,72
D Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	4	2,76
E Snabdijevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	2	1,38
F Građevinarstvo	6	4,14
G Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala	46	31,72
H Prijevoz i skladištenje	7	4,83
I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo)	2	1,38
J Informacije i komunikacije	6	4,14
M Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	10	6,90
P Obrazovanje	3	2,07
Q Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite	3	2,07
R Umjetnost, zabava i rekreacija	5	3,45
Ukupno	145	100,00

2.6. Industrija

Uvidom u pregled preduzeća iz prerađivačke industrije iz 2012. godine, očekivano su procentualno najzastupljenija preduzeća iz oblasti *Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda, osim mašina i opreme*, kojih je 12 (26,09%) od ukupno 46 preduzeća.

¹¹ Federalni zavod za statistiku

¹² AFIP Sarajevo, 2012. godina

Prikaz 24. Prerađivačka industrija – zastupljenost broja preduzeća po oblastima (%)

2.7. Poljoprivreda

Osnovni statistički podaci za područje općine Novi Travnik koji se odnose na poljoprivredu publicirani su u okviru dokumenta *Program razvoja poljoprivrede na području Srednjobosanskog kantona (2009-2015)* koju je naručila Regionalna razvojna agencija REZ iz Zenice, a nositelj izrade bio je Federalni zavod za poljoprivredu Sarajevo. Dokumentom su potvrđeni poljoprivredni potencijali općine Novi Travnik, a naglašeni su za slučajeve proizvodnje, npr. kukuruza za silažu i goveda, te organske hrane, pošto općina posjeduje ekološki čista područja za takvu proizvodnju.

Međutim, indikativno je, a potvrđeno podacima iz 2012. godine, odnos između stvarno obrađenog i obradivog zemljišta na području općine ostao je na gotovo istoj, nezadovoljavajućoj razini kada se usporedi sa 2008. godinom, u kojoj su prikupljeni podaci za potrebe Programa.

Jedna od mogućnosti zemljišta je, svakako, proizvodnja povrća i jagodastog voća u plastenicima, osobito kada se uzmu u obzir kvaliteta zemljišta i klimatski uvjeti. Proizvodnja u plastenicima je visokospecijalizovani i vrlo složeni oblik biljne proizvodnje, ali omogućava relativno brzo postizanje odličnih rezultata i djelomično ili potpuno rješavanje egzistencijalnog statusa domaćinstava koja se odluče za proizvodnju hrane na ovaj način.

Kao najbolji primjer za navedeno, REZ Agencija je tijekom 2013. godine izuzetno uspješno implementirala projekt pod nazivom *Razvoj plastične proizvodnje u ruralnim područjima općine Novi Travnik*¹³, u partnerstvu sa Općinom Novi Travnik. Opći cilj projekta je bio ekonomsko osnaživanje žena kroz samozapošljavanje u poljoprivredi, a ciljna grupa nezaposlene, radno sposobne žene iz ruralnih područja općine Novi Travnik.

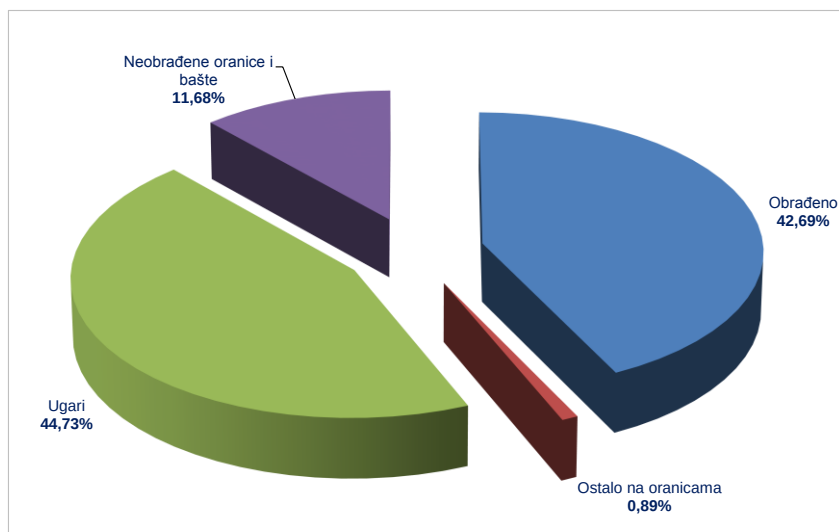
¹³ U okviru Programa Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine (LGFBiH), koji su zajednički implementirali Gender Centar Federacije Bosne i Hercegovine i Holandska organizacija za razvoj (SNV) uz finansijsku podršku UN WOMEN.

Prikaz 25. Poljoprivredno zemljište po kategorijama korištenja u ha¹⁴

Obradivo zemljište	Oranice i bašte	2.089
	Voćnjaci	350
	Vinogradi	0
	Livade	2.051
Pašnjaci		752
Ribnjaci		0
Trstici i bare		0
Ukupno (ha)		5.242

Prikaz 26. Oranice i bašte/vrtovi u ha

Ukupno obradivo	2.012
Obradeno	859
Ostalo na oranicama	18
Ugari	900
Neobrađene oranice i bašte	235

Prikaz 27. Učešće (%) u ukupnoj površini iz kategorije Oranice i bašte/vrtovi za 2012. godinu

Kroz implementaciju projekta *Analiza lanaca vrijednosti u poljoprivrednoj proizvodnji na području općine Novi Travnik - Podsektori proizvodnje mlijeka, jagodičastog voća i organske proizvodnje*¹⁵ osigurana je podrška lokalnim akterima u Novom Travniku za unapređenje strateškog planiranja u poljoprivrednoj proizvodnji. Također, projekt je omogućio uključivanje poljoprivrednih proizvođača, zadruga i predstavnika privatnog sektora kroz poljoprivredni lanac u identifikaciji potreba, prepreka kao i slabih tačaka unutar lanca. Projekt je značajno doprinio povećanju konkurentnosti čitavog poljoprivrednog sektora fokusirajući se na razvoj lanaca vrijednosti na lokalnoj razini.

2.8. Trgovina

U nastavku je dat pregled društava na području općine koja se bave trgovinskom djelatnošću.

¹⁴ Podaci Federalnog zavoda za programiranje razvoja za 2012. godinu

¹⁵ SNV - Holandska agencija za razvoj i ACED - Agencija za saradnju, edukaciju i razvoj, februar/veljača 2012. godine

Prikaz 28. Broj preduzeća (d.o.o. i d.d.) iz područja "Trgovina" - zastupljenost po razredima¹⁶

Razred	Broj
Apoteke	1
Nespecijalizirana trgovina na veliko hranom, pićima i duhanskim proizvodima	1
Nespecijalizirana trgovina na veliko	7
Održavanje i popravak motornih vozila	2
Ostala trgovina na malo novom robom u specijaliziranim prodavnicama	1
Ostala trgovina na malo u nespecijaliziranim prodavnicama	2
Trgovina na malo metalnom robom, bojama i staklom u specijaliziranim prodavnicama	1
Trgovina automobilima i motornim vozilima lake kategorije	2
Trgovina na malo novinama, papirnom robom i pisaćim priborom u specijaliziranim prodavnicama	1
Trgovina na malo cvijećem, sadnicama, sjemenjem, gnojivom, kućnim ljubimcima i hranom za kućne ljubimce u specijaliziranim prodavnicama	3
Trgovina na malo dijelovima i priborom za motorna vozila	3
Trgovina na malo knjigama u specijaliziranim prodavnicama	1
Trgovina na malo motornim gorivima u specijaliziranim prodavnicama	1
Trgovina na malo odjećom u specijaliziranim prodavnicama	1
Trgovina na malo u nespecijaliziranim prodavnicama pretežno hranom, pićima i duhanskim proizvodima	4
Trgovina na veliko drvom, građevinskim materijalom i sanitarnom opremom	2
Trgovina na veliko električnim aparatima za domaćinstvo	5
Trgovina na veliko krutim, tečnim i plinovitim gorivima i srodnim proizvodima	3
Trgovina na veliko mašinama za rudarstvo i građevinarstvo	1
Trgovina na veliko metalnom robom, instalacijskim materijalom, uređajima i opremom za vodovod i grijanje	1
Trgovina na veliko ostalim mašinama i opremom	1
Trgovina na veliko ostalim proizvodima za domaćinstvo	2
Ukupno	46

2.9. Turizam

Srednjovjekovna župa Lašva obuhvatala je područje današnjih općina Busovača, Vitez, Novi Travnik i Travnik. Bila je pod upravom bosanskih banova, a kasnije, od 1377. godine - kraljeva. Lašva je bila jedna od najvećih i najplodnijih župa uže Bosne. Vjerojatno je bila dobro naseljena stanovništvom koje se, uglavnom, bavilo poljoprivredom. Na tom području pronađeno je više od 50 nekropola stećaka iz XIV. i XV. stoljeća.

Na području općine Novi Travnik nalazi se ukupno 6 lokacija nekropola. Slijedeće dvije nekropole proglašene su nacionalnim spomenicima Bosne i Hercegovine.

- Povijesno područje – Nekropola sa stećcima Maculje¹⁷. Nacionalni spomenik čini nekropola sa 101 stećkom i 16 krstača. Nalazi se na 20 km udaljenosti od Novog Travnika, na koordinatama 44° 3' 23.17" N; 17° 40' 37.18" E.
- Povijesno područje – Nekropola sa stećcima Opara¹⁸. Nacionalni spomenik čini nekropola sa 48 stećaka. Nalazi se na putu Novi Travnik – Gornji Vakuf-Uskoplje, na koordinatama 44° 05.935' N i 17° 38.981' E.

¹⁶ AFIP Agencija - podaci za 2012. godinu

¹⁷ Odlukom Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika Sarajevo, br. 05.1-2-78/05-6 od 12.09.2007. godine (Službeni glasnik BiH, broj 3/08).

¹⁸ Odlukom Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika Sarajevo, br. 05.1-2-40/2009-25 od 13.05.2009. godine (Službeni glasnik BiH, broj 89/09).

Pored navedenih, tu su i nekropole Duboko, Bistro, Kaurlaš i Sebešić.

Gotovo po nepisanom pravilu, spomenicima u BiH se ne posvećuje dostojna pažnja. Tako su i lokacije nekropole, čak i one sa statusom nacionalnih spomenika, dosta zapuštene i prepuštene sporadično iskazanoj brizi entuzijasta, planinara ili izletnika. Povrh svega, nekropole se uglavnom nalaze na posjedima koje su u privatnom vlasništvu, pri čemu planirano i sistematsko održavanje postaje kompliciranijim. Iako same nekropole, vjerojatno, ne predstavljaju vrhunsku turističku atrakciju, ne treba zanemariti turistički aspekt korištenja ovog povijesnog naslijeđa, npr. kroz uključivanje u turističku ponudu ekskluzivnih "nekropolskih" aranžmana, kao i u aranžmane u kombinaciji s drugim turističkim atrakcijama i prirodnim bogatstvima općine Novi Travnik (speleološki i zimski turizam), te sa turističkim objektima na širem području (npr. s drugim općinama).

Prikaz 29. Nekropola Maculje – Kameni svatovi

Stara džamija u selu Šenkovići, građevina povijesnog naslijeđa, također je proglašena nacionalnim spomenikom¹⁹. Prema konceptu prostorne organizacije, džamija pripada tipu jednodvokosnih džamija sa četvorovodnim krovom i drvenom munarom. Nema vjerodostojnih podataka o tome kada je i ko ju je izgradio. *Na osnovu tehnike zidanja, vrste građevinskog materijala i kvaliteta krečnog maltera koji je primijenjen moguće ju je datirati na kraj XVI ili početak XVII vijeka*²⁰. Selo Šenkovići je udaljeno 8 km južno od centra Novog Travnika, na koordinatama 44°08' N; 17°37' E.

¹⁹ Odlukom Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika Sarajevo, br. 07.2-02-77/05-4 od 09.11.2005. godine (Službeni glasnik BiH, broj 75/06).

²⁰ Navod iz Odluke Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika Sarajevo.

Prikaz 30. Stara džamija Šenkovići

Značajni sportsko-rekreativni turistički potencijal općine Novi Travnik potvrđen je i dokumentom *Studija potencijalne opravdanosti daljeg nastavka rada na realizaciji ideje izgradnje sportsko-rekreativnog centra Sebešić, odnosno turističkog aktiviranja lokaliteta Sebešića*²¹, te dokumentom *Regulacioni plan Vikend naselja Ravno Rostovo*.

Tradicionalni *Međunarodni sajam organske proizvodnje i eko turizma Novi Travnik* će 2014. godine biti organiziran u svom 8. izdanju. Manifestacija okuplja sve poljoprivredne proizvođače, kao i proizvođače iz sektora organske proizvodnje iz BiH i jugoistočne Europe. Općina Novi Travnik je jedan od pokrovitelja sajma.

2.10. Infrastruktura

2.10.1. Poslovna infrastruktura

Jedan od najbitnijih preduvjeta razvoja poduzetništva je postojanje razvijene poslovne infrastrukture (poslovne zone, poslovni inkubatori, tehnološki parkovi, klasteri, itd.).

Prostornim planom općine Novi Travnik 2026. godine (koji je usvojen na osnovu Prostornog plana SBK/KSB 2001-2020) predviđene su tri poslovno industrijske zone, i to:

- Poslovno-industrijska zona BNT (smeđa)
- Poslovni centar industrijsko-uslužna zona Neobarje (zelena)
- Poslovno-industrijska zona Stojkovići (zelena)

Razvoj poslovne infrastrukture (pa tako i poslovnih zona) zahtijeva stalno ažuriranje i unaprijeđenje znanja vezanih za sposobnosti organiziranja i upravljanja zonama i privlačenje investicija²². Zato je Općina Novi Travnik aplicirala za učešće i naposljetku odabrana kao jedna od 10 općina kojoj će biti pružena podrška Europske unije putem projekta pod nazivom “Podrška EU uspostavljanju i jačanju poslovne infrastrukture za unapređenje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća (EUSESBI)”. Projekt predviđa osnivanje Projektnog tima sastavljenog od predstavnika općinskog razvojnog tima i

²¹ Ekonomski institut Sarajevo 2007. godine

²² Primjer korisnog alata je publikacija *Uspostavljanje i upravljanje poslovnim zonama – Priručnik* (Zrinski Pelajić i Danijela Tepšić), koji je urađen u suradnji REZ Agencije, GTZ LRWF Sarajevo i Ambasade Kraljevine Nizozemske u novembru/studenom 2010. godine, kao dio projekta SET – Suport to Export and Trade. Publikacija dostupna na web stranici REZ Agencije, u sekciji *REZ Izdanja - Publikacije*.

EUSESBI osoblja. Općina Novi Travnik potpisala je početkom juna 2014. godine Memorandum o suradnji sa EUSESBI projektom.

Poslovno-industrijska zona BNT

Poslovno-industrijska zona BNT nalazi se na udaljenosti od 1,5 km zapadno od užeg urbanog područja Novog Travnika. Proteže se na površini od 64 ha, a izgrađeni dio zone obuhvata 39,45 ha sa naslijeđenom infrastrukturom nekadašnjeg sistema *Bratstvo Novi Travnik* (oko 50 objekata izgrađenih za potrebe tadašnje metalne industrije). Danas u kompleksu BNT posluju firme koje predstavljaju okosnicu privrednog razvoja, a nastale su procesom restrukturiranja metalne industrije.

U zoni BNT egzistira ukupno 18 subjekata, među kojima su i BNT Hidraulika d.o.o., BNT Tvornica mašina i hidraulike d.d., Cimos NT Forging d.o.o. i ADK d.o.o., koji proizvode metalne konstrukcije, otkivke, žičane proizvode, hidraulične komponente i komponente za auto-industriju, a značajan dio proizvodnje se izvozi.

Osim metaloprerađivačke industrije, u zoni BNT posluju firme koje se bave proizvodnjom obuće, a nastale su zajedničkim ulaganjem domaćeg i inostranog investitora.

Izrada provedbene planske dokumentacije predviđena je u narednom periodu.

Prikaz 31. Poslovno-industrijska zona BNT Novi Travnik

Poslovni centar industrijsko-uslužna zona Neobarje

Zona Neobarje nalazi se 3 km istočno od urbanog područja Novog Travnika. Nalazi se uz Magistralni put M-16.4 Novi Travnik-Bugojno i ima izuzetne lokacijske pogodnosti. Površina obuhvata je 57,03 ha, na kojoj su planirane 63 parcele površine između 3.000 i 10.000 m².

Nakon usvajanja Regulacionog plana Poslovni centar industrijsko-uslužna zona Neobarje, urađena je projektna dokumentacija za uređenje infrastrukture (saobraćajnice, vodosnabdijevanje, kanalizacija).

Do sada je izgrađen zapadni priključak zone na magistralnu cestu M-16.4, a u toku su radovi na izgradnji saobraćajne i vodovodne infrastrukture u dijelu zone, kao i izgradnja prvog prstena oborinske i fekalne kanalizacije u dijelu zone.

Putem javnog konkursa do sada je parcele kupilo 7 investitora.

U toku je izrada studije izvodljivosti zone koja se radi u okviru programa EUSESBI (finansira se iz sredstava IPA).

Prikaz 32. Konceptualno rješenje zone Neobarje

Poslovno-industrijska zona Stojkovići

Regulacioni plan *Poslovno-industrijska zona Stojkovići* usvojen je još 1982. godine, ali se zbog prevaziđenosti istog planira revizija, te izrada izmjena i dopuna planske dokumentacije. Udaljenost ove zone od grada Novog Travnika je 2 km istočno. Površina obuhvata plana je 45 ha.

2.10.2. Upravljanje odlaganjem otpada i ekologija

Brzo i kontrolirano zbrinjavanje otpada mora biti postavljeno na ekološkim principima uz ekonomsko održivo upravljanje, na način da se otpad razvrstava i pretvara u sekundarne sirovine. Suradnja sa susjednim općinama također je od velike važnosti radi smanjenja troškova odlaganja komunalnog otpada, kao i radi uvećanja mogućnosti za iskorištavanje namjenskih sredstava iz programa međunarodnih fondova.

Strategijom upravljanja čvrstim otpadom u BiH (iz 2000. godine) definiran je regionalni pristup izgradnji odlagališta, koji je dio planiranja i Federalne strategije upravljanja otpadom (2008-2018). Strategijom je predložena izgradnja 16 regionalnih odlagališta otpada u BiH, od čega 10 njih u Federaciji BiH. Sukladno tome, uspostavljeno je i regionalno odlagalište Mošćanica u općini Zenica. Općina Novi Travnik supotpisnik je Međupopćinskog sporazuma za odlaganje otpada na regionalnom odlagalištu Mošćanica, kao što su to učinile i susjedne općine Travnik i Vitez.

Zbog udaljenosti regionalnog odlagališta i povezanih tehničkih i finansijskih problema, prikupljanje otpada i direktni odvoz na regionalno odlagalište je dosta skupo. Zbog toga su općine Novi Travnik, Travnik i Vitez dogovorile zajedničko odlagalište s pretovarnom rampom u bivšoj vojarni JNA Slimena kod Travnika radi razvrstavanja komunalnog otpada u sekundarne sirovine. Predviđeno je da se otpad koji se ne može razvrstati i prodati kao sekundarna sirovina nakon razvrstavanja, kao neiskoristivi višak, zajedničkim kamionom vozi na regionalno odlagalište Mošćanica.

Za prikupljanje komunalnog otpada na području općine Novi Travnik zaduženo je Javno komunalno poduzeće "Vilenica-čistoća" d.o.o. koje je 2012. godine imalo 28 uposlenih.

Općina Novi Travnik je 2009. godine odabrana za učešće u programu *Local Environmental Action Planning for Sustainability in the Western Balkans* koji je finansirala Sida – Švedska organizacija za međunarodnu suradnju i razvoj. Dio programa koji se odnosio na BiH implementirao je Regionalni okolišni centar za centralnu i istočnu Europu (REC) sa svojim uredom u BiH. Između ostalog, Program

je sponzorirao izradu općinskih ekoloških planova. Tako je izrađen Lokalni ekološki akcijski plan (Local Environment Action Plan - LEAP) za općinu Novi Travnik 2009-2014. Osoblje Općine Novi Travnik imalo je koordinacijsku ulogu u projektu, a NVO koordinator projekta bila je Ekološka udruga "Stari hrast" Novi Travnik.

Metodologija izrade LEAP-a se zasniva na aktivnom sudjelovanju javnog mnijenja u svim fazama procesa, od identifikacije prioriteta ekoloških problema, preko procjene njihovih efekata do utvrđivanja prijedloga najefikasnijih rješenja.

Osnovni cilj LEAP-a je da se u lokalnoj sredini kratkoročno spriječi daljnje zagađivanje okoliša i unaprijedi postojeće stanje okoliša, srednjoročno stvore mehanizmi da se spriječi mogućnost narušavanja okoliša i da se realno procijene i racionalno koriste svi prirodni i društveni razvojni resursi, te dugoročno ostvare preduvjeti za osiguranje lokalnog razvoja na principima održivog razvoja.

U okviru LEAP-a ustanovljena je i lista prioriteta projekata iz oblasti zaštite okoliša. Međutim, ostvarenje načelno ambicioznih ciljeva projekta LEAP moralo se prilagođavati globalno i lokalno sve težoj ekonomskoj situaciji.

2.10.3. Mediji i telekomunikacije

Medijske i telekomunikacijske kuće koje imaju sjedišta ili poslovne jedinice na području općine Novi Travnik su:

- DRUKČIJI RADIO Novi Travnik
Radio postaja: radio program na frekvenciji 98.3 MHz ili na Internetu (live streaming)
- GLOBAL INTERNET d.o.o. Novi Travnik
Kablovski operator: IP televizija, kablovski/bežični internet, IP telefonija
- BHB CABLE TV d.o.o. Lukavac, PJ Novi Travnik
Kablovski operator: kablovska televizija, kablovski internet, IP telefonija
- M&H Company, PJ Novi Travnik
Kablovski operator: kablovska televizija, kablovski internet, IP telefonija

2.10.4. Nevladine organizacije

Manje ili više aktivne, na području općine djeluju slijedeće nevladine organizacije s različitim tipovima aktivnosti.

Prikaz 33. Nevladine organizacije u općini²³

Naziv	Tip aktivnosti
Asocijacija organskih proizvođača bilja i jagodičastog voća Novi Travnik	Poslovna
Bošnjačka zajednica kulture "Preporod" Novi Travnik, Kalinska bb	Kultura
Crveni križ općine Novi Travnik	Humanitarna
Društvo "Hrvatska žena - Kraljica Katarina" Novi Travnik, Fra Marijana Šunjića 40	Žene
Ekološka-udruga "Stari hrast" Novi Travnik, Ljudevita Gaja bb	Ekologija
Ekološko-sportska udruga "Vilinska pećina" Sebešić, Sebešić bb	Sport i rekreacija
Geografsko udruženje "Globus" Novi Travnik, Stjepana Radića bb	Ostalo
Hrvatsko katoličko dobrotvorno društvo Novi Travnik, Kralja Tvrtka 2	Ostalo
Hrvatsko kulturno društvo "Napredak" Novi Travnik, Ive Andrića 25	Kultura

²³ MEP Baza podataka

Kulturno-umjetničko društvo "Josip Slipac - Joja" Novi Travnik, Stjepana Tomaševića 24A	Kultura
Kulturno-umjetničko društvo "Izvor" Opara, Opara bb	Kultura
Kulturno-umjetničko društvo "Novotravničko biserje" Novi Travnik, Kalinska bb	Kultura
Kulturno-umjetničko društvo "Stari hrast 2000" Novi Travnik	Kultura
Liga mladih "Ambicija" Novi Travnik, Patriotske lige bb	Mladi
Lovačko društvo "Pavlovica" Novi Travnik, Ljudevita Gaja 16	Lov i ribolov
Matica hrvatska Novi Travnik, Kralja Tvrtka 46	Kultura
Muslimansko dobrotvorno društvo "Merhamet" – Osnovni odbor Novi Travnik, Kalinska 4B	Humanitarna
Planinarsko društvo "KUK" Novi Travnik, Ljudevita Gaja 33	Sport i rekreacija
Planinarsko društvo "Medex" Novi Travnik, Kralja Tvrtka bb	Sport i rekreacija
Sportsko ribolovno društvo SRD "Novi Travnik" Novi Travnik	Lov i ribolov
Udruga "Dok teče Lašva" Novi Travnik	Kultura
Udruga likovnih stvaratelja Lašvanske doline Novi Travnik, Kralja Tvrtka bb	Kultura
Udruga mladih "Fra Marijan Šunjić 1798" Novi Travnik, Bučići bb	Mladi
Udruženje građana "Galerija" Novi Travnik, Ljudevita Gaja bb	Mladi
Udruženje Građana "Reunion" Novi Travnik, Stjepana Radića 12	Ostalo
Udruženje poslodavaca UPONT Novi Travnik	Poslovna
Zavičajna zbirka i botanički vrt "Baština" Novi Travnik	Ostalo

2.11. Obrazovanje

U općini Novi Travnik ne postoji niti jedna visokoškolska ustanova. U osnovnom i srednjem obrazovanju, broj učenika na 1.000 stanovnika općine pao je u zadnjih 6 godina sa 162 na 145.

2.11.1. Predškolsko obrazovanje

Sa stanovišta organizacionih formi, predškolski odgoj i obrazovanje ostvaruje se u okviru jaslica (za djecu od šest mjeseci do navršene treće godine života) i u vrtiću (od navršene treće godine života do polaska u osnovnu školu). Predškolske ustanove pružaju usluge njege, odgoja i zaštite djece predškolske dobi.

S obzirom na činjenicu da će tek od 2014/2015. godine predškolsko obrazovanje postati zakonski obavezno, do tada se podaci o predškolskom obrazovanju mogu promatrati isključivo u neovisnoj analizi koja bi uključivala i ostale bitne faktore koji sudjeluju kod odlučivanja o predškolskom obrazovanju, a što je do sada bilo prepušteno roditeljima. Na primjer, neki od faktora su: broj i opremljenost ustanova za predškolsko obrazovanje, zaposlenost (jednog ili oba) roditelja, mjesečni prihodi roditelja i mjesečna naknada za boravak djece u institucijama predškolskog obrazovanja, broj djece u obitelji, broj zaposlenih i stručna osposobljenost osoblja u ustanovama, itd.

Reference radi, osnovni podaci za općinu Novi Travnik u 2012. godini mogu se usporediti s prosječnim vrijednostima za razinu SBK (12 općina).

Prikaz 34. Osnovni podaci o predškolskom obrazovanju u općini²⁴

Pokazatelj	Novi Travnik	SBK	
		Ukupno	Prosjeck
Broj ustanova za predškolsko obrazovanje (javna)	1	14	1,17

²⁴ Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku: Statistički bilten br. 185 – *Predškolsko obrazovanje u 2012. godini i Osnovno obrazovanje kraj 2011-2012 i početak 2012-2013 u F BiH*

Broj djece	57	656	54,67
Broj djece – ženska	28	324	27,00
Broj djece iz obitelji u kojima su zaposlena oba roditelja	49	487	40,58
Broj djece iz obitelji u kojima je zaposlena samo majka	2	27	2,25
Broj djece iz obitelji u kojima je zaposlen samo otac	6	133	11,08
Broj djece iz obitelji s jednim djetetom	21	245	20,42
Broj djece iz obitelji s dvoje djece	32	342	28,50
Broj djece iz obitelji s dvoje djece	3	62	5,17
Zaposlenih – ukupno	7	97	8,08
Zaposlenih – ženskih	7	91	7,58
Vaspitača – ukupno	4	44	3,67
Vaspitača – ženskih	4	44	3,67
Broj odgojnih grupa u jaslicama	1	10	0,83
Broj djece u jaslicama	38	182	15,17
Broj djece u jaslicama – ženska	21	98	8,17
Broj djece do 3 godine starosti	19	150	12,50
Broj djece do 3 godine starosti – ženska	7	83	6,92

Jedina ustanova za predškolski odgoj na području općine je Javna ustanova “Dječiji vrtić”. Od 14 ustanova za predškolsko obrazovanje na području SBK, njih 4 su privatne. Broj djece na jednog odgajatelja u općini Novi Travnik je 14, a za razinu SBK taj broj je 15.

2.11.2. Osnovno obrazovanje

Broj odjeljenja i broj upisanih u osnovnom obrazovanju pao je u zadnjih 6 godina sa 116 odjeljenja sa 2.857 upisanih na 96 odjeljenja sa 2.208 upisanih učenika. Na području općine postoje dvije osnovne muzičke/glazbene škole (posebno obrazovanje).

Ne postoji škola za učenike s posebnim potrebama.

Prikaz 35. Obrazovna infrastruktura – osnovno obrazovanje kroz godine

Početak školske godine	Stanovnika	Broj škola	Odjeljenja	Učenika	Nastavnika	Učenika na 1.000 stanovnika
2007/2008	24.840	9	116	2.857	166	115
2008/2009	24.834	8	115	2.808	170	113
2009/2010	24.859	8	110	2.729	168	110
2010/2011	24.884	8	105	2.535	169	102
2011/2012	24.880	8	100	2.312	150	93
2012/2013	24.899	8	96	2.208	167	89

2.11.3. Srednje obrazovanje

Na području općine Novi Travnik djeluju tri srednje škole za III i IV stupanj obrazovanja:

- JU Mješovita srednja škola, III i IV stupanj obrazovanja.
Zanimanja III stupnja: *Automehaničar, Metalostrugar-metaloglodač, Prodavač, Bravar, Mašinbravar, Zavarivač, Vozač motornih vozila*;
Zanimanja IV stupnja: *Mašinski tehničar-konstruktor na računar, Elektrotehničar računarske tehnike i automatike, Tehničar drumskog saobraćaja, Ekonomski tehničar*
- JU Srednja škola "Novi Travnik"
Zanimanja III stupnja: *Automehaničar, Bravar, Instalater grijanja i klimatizacije,*

Elektroinstalater, Autoelektričar, Električar, Frizer.

Zanimanja IV stupnja: *Opća gimnazija, Tehničar cestovnog prometa, Elektrotehničar, Građevinski tehničar-niskogradnja.*

- JU Srednja glazbena škola Jakov Gotovac, IV stupanj obrazovanja
Zanimanja: *Teorijski smjer, Glazbenik-glasovirač, Glazbenik-harmonikaš, Glazbenik-flautist, Glazbenik-gitarist, Glazbenik-saksofonist, Glazbenik-violinist, Glazbenik-klarinetist, Glazbenik-trubač.*

Prikaz 36. Obrazovna infrastruktura – srednje obrazovanje kroz godine

Početak školske godine	Stanovnika	Broj škola	Odjeljenja	Učenika	Nastavnika	Učenika na 1.000 stanovnika
2007/2008	24.840	3	52	1.166	97	47
2008/2009	24.834	3	53	1.126	100	45
2009/2010	24.859	3	53	1.100	87	44
2010/2011	24.884	3	55	1.198	87	48
2011/2012	24.880	3	60	1.341	102	54
2012/2013	24.899	3	60	1.392	107	56

2.12. Socijalna politika i zdravstvo

2.12.1. Socijalna politika

Poslovi iz oblasti socijalne, dječije i porodične zaštite, starateljstva i zaštite civilnih žrtava rata su u nadležnosti Centra za socijalni rad koji obavlja poslove zaštite pojedinaca, porodica ili grupe lica koja se nađu u stanju socijalne potrebe.

Prava iz socijalne zaštite su: novčana materijalna pomoć, smještaj u ustanovu socijalne zaštite, smještaj u drugu porodicu, osposobljavanje za život i rad, kućna njega i pomoć u kući, kao i usluge socijalnog i drugog stručnog rada. Za dva oblika socijalne zaštite, stalna novčana pomoć i dječiji doplati, definirana su fiksna novčana mjesečna primanja, dok za ostale vidove socijalne zaštite i kategorije korisnika mjesečni iznosi fluktuiraju, jer zavise od raspoloživih sredstava.

Prikaz 37. Oblici i korisnici socijalne zaštite²⁵

Oblici socijalne zaštite	Broj korisnika	Mjesečni iznos u KM
Stalna novčana pomoć	54	101,17
Dječiji doplati	175	30,07
Civilne žrtve rata	55	0
Neratni invalidi	477	0
Porodijske naknade	63	od 160,00 do 830,00
Smještaj u drugu porodicu	1	405,00
Smještaj u ustanove socijalne zaštite	55	od 401,00 do 975,00
Jednokratna novčana pomoć	65	0
UKUPNO	945	

Međutim, broj korisnika socijalne zaštite na je u stalnom porastu, pa je i ukupni broj korisnika za 2013. godinu veći za 11,24% u odnosu na 2012. godinu.

²⁵ Podaci Centra za socijalni rad Novi Travnik za 2013. godinu

Pored Centra za socijalni rad, značajni doprinos unaprijeđenju stanja u ovom sektoru daju i nevladine organizacije kao što su:

- Centar za djecu i mladež s poteškoćama u razvoju "Duga", nastao iz prvobitno osnovanog *Dnevnog centra za djecu s teškoćama u razvoju Novi Travnik*, jednog od prva tri pilot projekta u Federaciji BiH i finansiranog od međunarodne humanitarne organizacije NPA (Norveška narodna pomoć) s ciljem pružanja socijalne skrbi, odgoja i obrazovanja djece i mladeži s poteškoćama u razvoju na stupnju umjerene, teže i teške mentalne retardacije uz pridružene smetnje. Centar pruža i dnevni, poludnevni, produženi i stacionarni boravak.
- Crveni Križ općine Novi Travnik, koji je dijelom velike svjetske humanitarne organizacije *Red Cross International* osnovane 1949. godine.
- Muslimansko dobrotvorno društvo "Merhamet", čiji je djelatnost humanitarne prirode, a korisnici su djeca bez roditeljskog staranja, porodice šehida, porodice ratnih vojnih invalida, izbjegla i raseljena lica, osobe sa invaliditetom, osobe ometene u psiho-fizičkom razvoju, materijalno neobezbijeđene i za rad nesposobne osobe i stare osobe bez porodičnog staranja. Jedan od ciljeva društva je i organiziranje javne kuhinje s dnevnim kapacitetom od oko 250 obroka dnevno za socijalno najugroženije stanovnike općine. Merhametova javna kuhinja obnovljena je u septembru 2012. godine²⁶ radom i sredstvima organizacija nizozemskih vojnih veterana *Stichting Veteranen Actief* i *Max Maakt Mogelijk*.

2.12.2. Zdravstvo

Na području općine ne postoji niti jedna bolnica ili lječilište. Pacijenti koji trebaju bolnički tretman upućuju se u Kantonalnu bolnicu Travnik, bolnicu *Dr. fra Mato Nikolić* Nova Bila, Travnik - ili bolnice u drugim kantonima kao što su Zeničko-dobojski, Sarajevski, ili sl.

Prikaz 38. Nedostatak liječnika i stomatologa

Godina	Stanovnika	Liječnika	Stomatologa	Stanovnika po 1	
				liječniku	stomatologu
2009	24.859	11	3	1.912	8.286
2010	24.884	11	3	1.914	8.295
2011	24.880	11	3	2.262	8.293
2012	24.899	13	3	1.915	8.300
SBK 2012	253.592	316	50	803	5.072
FBIH 2012	2.338.277	4.443	508	526	737

Kvaliteta zdravstvenih usluga nije na zadovoljavajućem nivou zbog nedovoljnog broja liječnika i stomatologa, ograničenosti budžeta, te niskog standarda stanovništva koje nije u mogućnosti plaćati liječenje u privatnim zdravstvenim ustanovama.

2.13. Kultura i sport

Sukladno podacima Općine Novi Travnik, postoje potrebni kapaciteti za odvijanje kulturnih, sportskih i rekreativnih potreba građana. Građani se radi iskazivanja svojih specifičnih sklonosti i zadovoljavanju kulturalnih i sportskih potreba obično organiziraju u udruge/udruženja.

²⁶ Više detalja na linku <http://rez.ba/?p=2341> (Projekti u zajednici 2012.)

2.13.1. Kultura

U gradu se nalazi Dom kulture s kino dvoranom (600 mjesta za sjedenje), u čijim prostoru djeluje i Gradska knjižnica. Desetak nevladinih organizacija (udruga/udruženja) registrirano je za provođenje kulturnih aktivnosti u NVO registru Bosne i Hercegovine.

Od nevladinih organizacija ili udruga koje se bave očuvanjem kulturno-povijesne baštine, svakako treba spomenuti Udrugu građana "Baština" iz Rankovića²⁷ koja, između ostalog, skrbi o *Zavičajnoj zbirci* sa stalnom postavkom koju čine Arheološko-povijesni, Etnografski odjel i galerijski postav. Posebnu atrakciju predstavlja i botanički vrt *Stari – Carski hrast*, utemeljen 2005. godine.

Kulturno-umjetničko društvo "Stari Hrast 2000" organizira tradicionalne dane folklora i tradicijske umjetnosti "Rujanski susreti", manifestaciju koja je unesena u kalendar folklornih festivala CIOFF-a (Međunarodnog savjeta organizatora folklora i tradicijskih umjetnosti) koji djeluje pri UNESCO-u. Udruga "Dok teče Lašva" uspješno organizira Međunarodni festival dječje glazbe "Dok teče Lašva".

2.13.2. Sportski objekti

Gradska sportska dvorana sa oko 3.000 mjesta ima uvjete za sve dvoranske sportove (košarka, rukomet, odbojka, mali nogomet, tenis i sl.) a u sklopu dvorane je i trim kabinet, te prateći sadržaji kao što su uredi, kafić, svlačionice, pokretna bina za boks i velika bina za održavanje scenskih nastupa, ili sl.

Dva nogometna stadiona (jedan u samome gradu i jedan u naselju Nević Polje) imaju uvjete i registrirana su za odigravanje nogometnih utakmica.

Otvoreni olimpijski bazen dimenzija 50X23 metra, u funkciji je za potrebe građana i predstavlja dodatnu kvalitetu urbanog života u gradu, odnosno općini.

Grad Novi Travnik raspolaže malim sportskim terenima, odnosno objedinjenim prostorom na otvorenom, u sklopu kojega se nalaze tereni za košarku, rukomet, tenis na betonu i odbojku²⁸.

Od otvorenih sportskih terena u gradskom području Novi Travnik nalaze se:

- nogometni teren površine 1.200 m²
- košarkaški teren površine 400 m²
- odbojkaški teren površine 200 m²
- bazen površine 1.000 m²
- kuglana (devastirana)

Od zatvorenih objekata za fizičku kulturu u gradu Novi Travnik nalazi se sportska dvorana površine 2500 m².

Za obavljanje sportskih aktivnosti na osnovnoj i srednje-školskoj razini, na području općine Novi Travnik, aktivnosti su uključene u nastavne programe šest osnovnih, dvije osnovne glazbene/muzičke škole i tri srednje škole. Međutim, slijedeće škole imaju na raspolaganju sportske objekte, otvorenog i/ili zatvorenog tipa:

- OŠ "Edhem Mulabdić" Opara (dvorana 180 m² i otvoreno igralište)
- OŠ "Mehmedalija Mak Dizdar" Vodovod (sportska dvorana dimenzija 20mx11m, vanjski asfaltirani sportski teren dimenzija 39x20m)

²⁷ Web stranica udruge je <http://www.bastina-novitravnik.org/>

²⁸ Sportske površine u urbanom području grada omogućavaju 5,38 m² po stanovniku, što je više nego dovoljno za potrebe aktivne rekreacije (navod iz projekta "... da sport bude dostupan svima" u okviru programa Lokalni ekološki akcioni plan – LEAP za Novi Travnik).

- OŠ “Musa Čazim Čatić” Trenica (dvorana)
- OŠ “Novi Travnik” Novi Travnik (dvorana)
- OŠ “Jozo Gadžić Čupo” Stojkovići (dvorana)
- Mješovita srednja škola Novi Travnik – (dvorana od 140 m² i otvoreno igralište)

2.13.3. Sportski klubovi

Sportski savez općine Novi Travnik je krovna sportska organizacija općine, koja u svom članstvu ima 19 klubova kroz koje je zastupljeno 11 sportova. Iako su u pravnom smislu registrirani kao udruge ili udruženja građana, sportski klubovi su zbog svoje specifične sociološke važnosti za općinu ovdje izdvojeni u zasebnu kategoriju.

Prikaz 39. Sportski klubovi općine Novi Travnik²⁹

Naziv kluba, društva	Rang natjecanja	Uzrast
Nogometni klub Novi Travnik	Omladinska liga i I. kantonalna liga – seniori	pionirski, kadetski, seniorski
Nogometni klub Mladost	I. kantonalna liga	seniorski
Nogometni klub Napredak		
Kraljevski nogometni klub Bobovac	Omladinska liga	pionirski
Malonogometni klub Novi Travnik		
Ženski nogometni klub Mladost	Premijer liga	kadetski, seniorski
Košarkaški klub Novi Travnik	Kantonalna liga; I. liga KŠ HB – seniori	pionirski, kadetski, juniorski, seniorski
Ženski odbojkaški klub Victory	Kantonalna liga	pionirski, kadetski, juniorski
Ženski rukometni klub Novi Travnik		
Ženski odbojkaški klub Libero	Kantonalna liga	pionirski, kadetski, juniorski
Tenis klub Mladost		
Karate klub Orhideja	Federalno prvenstvo	pionirski, kadetski, juniorski, seniorski
Sportski karate klub Novi Travnik	Federalno prvenstvo	
Judo klub FTM	Federalno i državno prvenstvo	pionirski, kadetski, juniorski
Judo klub Prvi mart	Federalno i državno prvenstvo	pionirski, kadetski, juniorski
Boksački klub Novi Travnik	Federalno i državno prvenstvo	pionirski, kadetski, juniorski, seniorski
Kluba boričakih sportova Strmonja Fight Tim	Turnirska natjecanja	seniorski
Kickboxing klub Bitlis	Turnirska natjecanja	kadetski, juniorski, seniorski
Šahovski klub Novi Travnik ³⁰	Prvenstvo ŠS HB i državno prvenstvo	kadetski, juniorski, seniorski

2.14. Općinska uprava

Sjedište Općine Novi Travnik je na adresi: Kralja Tvrtka b.b., 72290 Novi Travnik, Bosna i Hercegovina.

Nositelj izvršne vlasti je Načelnik općine, koji je zadužen provoditi politiku i regulirati odluke i druga akta i rukovodi administrativnom službom općine.

²⁹ Podaci Općine Novi Travnik

³⁰ Klub organizira i školu šaha

Općinsko vijeće je najvažniji općinski organ odlučivanja koji svoju funkciju vrši u skladu sa ustavom, zakonom i Statutom Općine Novi Travnik i predstavničko je tijelo građana i Općine. Općinsko vijeće Novi Travnik sastoji se od 23 vijećnika. Izbor vijećnika Općinskog vijeća i trajanje njihovog mandata vrši se i utvrđuje na način i po postupku utvrđenom ustavom i zakonom. Članovi Vijeća odgovaraju za ustavnost i zakonitost akata koje Vijeće donosi u okviru svojih nadležnosti. Sjednice Općinskog vijeća su javne.

Općinski organi uprave su administrativne službe općine. Sukladno potrebnim djelokruzima rada, Općina Novi Travnik ustanovila je slijedeće službe³¹:

- Stručna služba za poslove Općinskog vijeća i Općinskog načelnika
- Služba za opću upravu i društvene djelatnosti
- Služba za finansije i budžet
- Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove
- Služba za urbanizam, imovinsko pravne poslove i katastar
- Služba za civilnu zaštitu

Nakon što je 2007. godine inicirano formiranje općinskih razvojnih timova u svih 16 općina regije Centralna BiH, s ciljem da se timovi osposobe za pripremu projekata i apliciranje na fondove EU i druga donatorska sredstva, donošenjem Rješenja o imenovanju Općinskog razvojnog tima, načelnik Općine Novi Travnik osigurao je koordinaciju u ovom području rada i komunikaciju sa izvanopćinskim dionicima ekonomskog razvoja, kao što su federalna i kantonalna ministarstva, razvojne agencije, fondacije, komore, i sl.

Općina Novi Travnik je 2008. godine usvojila dokument *Strategija partnerstva sa građanima*, koji omogućava institucionalizaciju partnerstva između lokalne vlasti i građana, interesnih skupina građana, različitih udruženja i mjesnih zajednica općine Novi Travnik u cilju uspostavljanja standarda i praćenja primjene uspostavljenih standarda u pružanju usluga. Potencijalni partneri u implementaciji strategije iz sektora građanskog društva su nevladine organizacije i mjesne zajednice, s jedne strane, te općinska izvršna vlast (načelnik Općine i pojedine općinske Službe), Općinsko Vijeće, općinske ustanove i institucije (Centar za socijalni rad, škole i vrtići, Crveni križ, Sportski savez općine, kulturne ustanove i društva, komunalna poduzeća, javne ustanove i poduzeća), s druge strane.

Kao jedna od prvih općina u BiH, Općina Novi Travnik se u septembru/rujnu 2011. godine angažirala u programu *Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine (LGFBiH)*, koji su zajednički implementirali Gender Centar Federacije Bosne i Hercegovine i Holandska organizacija za razvoj (SNV) uz finansijsku podršku UN Women. Glavni cilj programa je uvođenje principa ravnopravnosti žena i muškaraca u sve oblasti društvenog života i rada, u javnoj i privatnoj sferi, kao neophodnog preduvjeta za ubrzan društveni i ekonomski razvoj lokalne zajednice. Proces izrade Gender akcionog plana općine Novi Travnik operativno je vođen je od strane općinske Gender radne grupe (GRG), kroz čiji je heterogeni sastav osigurano učešće predstavnika i predstavnica javnog, privatnog i nevladinog sektora.

* * *

Prema budžetu/proračunu Općine Novi Travnik za 2013. godinu, planirani prihodi i rashodi bili su iste razine, odnosno 6.954.700 KM, pri čemu su planirani prihodi bili veći za 18,32% u odnosu na ostvarene prihode u 2012. godini, a planirani rashodi bili veći za 0,71% u odnosu na ostvarene rashode u 2012. godini.

³¹ Više o općinskim službama na *Službenoj web prezentaciji Općine Novi Travnik* <http://www.ont.gov.ba>

3. VIZIJA

Iako se pojam vizije shvata na različite načine, vizija u osnovi predstavlja stanje ka kojem se teži ("kuda"), distinktivno "željeno stanje" ("gdje" se želi doći), neka vrsta zvijezde vodilje: izvorišta i ishodišta svih akcija koje se poduzimaju na putu njenog ostvarenja.

Vizija predstavlja strateško opredjeljenje koje treba da integriira napore općinske administracije, privrednika, zaposlenih i građana na području općine za postizanjem sveobuhvatnog razvoja. Svaka općina mora se prilagođavati stalno mijenjajućem okruženju, ali ključne vrijednosti iskazane putem vizije se ne mijenjaju u kratkom periodu i ostaju stabilne.

Vizija promovira zajedničke vrijednosti, stavove i vjerovanja kroz jasnu, snažnu i jedinstvenu sliku budućnosti i na taj način treba da motivira sve interesne strane za ostvarivanje definiranih ciljeva.

Vizija osigurava da se vodeći principi općine shvate kao unutarnja stvar svih građana i predstavlja efikasno sredstvo komunikacije koje treba svakom građaninu da prenese stratešku orijentaciju općine radi sinergijskog djelovanja i da potencijalne i sadašnje aktere upozna sa težnjama općine zbog identifikacije zajedničkih ciljeva.

Vizija općine je u funkciji ekonomskog i društvenog razvoja i ostvarivanju planiranih razvojnih ciljeva uz poštovanje načela održivosti.

Vizija općine Novi Travnik je artikulirana kroz proces oblikovanja Strategije. Svaki učesnik bilo kojeg oblika dijaloga (radionice, terenske posjete i dr.) dao je svoj prijedlog vizije općine u predočenom formatu (jedna do dvije rečenice, bez brojki). Konačni tekst vizije, de facto, predstavlja sublimaciju većeg broja primjera vizija koje su napisali svi učesnici procesa oblikovanja Strategije.

Slijedeća formulacija vizije općine Novi Travnik usvojena je od strane općinskog Savjeta za izradu strategije:

**Općina koja je kroz održiv privredni i ruralni razvoj orijentirana na rast i prosperitet,
gdje su osnovne potrebe svih građana ispunjene, i koja
osigurava život u sigurnom i zdravom okruženju.**

Na ovakav način definirana vizija reflektira vrijednosti i principe održivog razvoja stavljajući u balans (1) ekonomski razvoj, (2) poštivanje i unapređenje socijalnih i drugih potreba stanovnika, (3) zaštitu i čuvanje okoliša, a sve u funkciji ostvarenja istinskog rasta i prosperiteta, a samim tim i boljih uvjeta života.

Napredak općine Novi Travnik u prijeratnom periodu je uglavnom proizlazio iz snažne namjenske industrije koja je bila osnova ekonomskog razvoja općine. Ratna dešavanja su svakako devastirajuće djelovala na sve, pa i na ovu industriju, tako da se općina više ne može osloniti na veliki privredni sistem kakav je postojao u prošlosti, već se mora fokusirati na održiv privredni razvoj prvenstveno kroz razvoj malih i srednjih preduzeća, te poljoprivrede, odnosno ruralnog razvoja. Isto tako, činjenica je da se na privrednom planu, općine ove veličine uglavnom ne mogu razvijati isključivo na zadovoljavanju sopstvenih potreba, već se moraju uključivati u šire privredne tokove, a to je slučaj i sa općinom Novi Travnik.

Cilj svake općine jeste da kroz djelovanje, kako općinske administracije - tako i svih aktera razvoja na njezinom području, osigura ispunjavanje potreba njenog stanovništva. S obzirom na vrlo lošu sveobuhvatnu situaciju ne samo u općini, već i u kantonu, entitetu i državi, element vizije koji se odnosi na zadovoljavanje potreba je stavljen na nivo kojim se garantira zadovoljavanje svih osnovnih potreba svih građana općine.

Na kraju, vizija se dotiče i okruženja kao jednog od veoma bitnih principa održivog razvoja, koji bi osigurao ne samo kontinuiran privredni razvoj, već i zdravlje i sigurnost svih građana općine.

Rezimirajući rezultate raznih oblika dijaloga primijenjenih u procesu artikulacije Strategije, nametnula su se i ključna područja (budućeg) djelovanja sadržanih u predloženoj viziji kao što su: ekonomski razvoj, kvaliteta života, poduzetništvo, koja se već narednim poglavljima dekomponiraju u set strateških ciljeva i odgovarajućih programa.

Da zaključimo, oblikovana vizija je ishodište i odredište same Strategije u smislu da se polazeći od artikulirane vizije ("kuda") pristupa oblikovanju strategije ("kako") na način da se vizija višestepeno dekomponira do razine operabilnih mjera.

4. ANALIZA SITUACIJE

4.1. SWOT i PESTLE Analize

SWOT analiza je ključni okvir za analizu situacije koji omogućava integraciju drugih metoda, kao što su PESTLE, analiza resursa i rezultata i druge. SWOT analiza se koristi za utvrđivanje prilika i prijetnji, kao i snaga i slabosti. Na engleskom jeziku "SWOT" je akronim koji predstavlja ova 4 faktora. Cilj analize je da se identificiraju ključni utjecaji na dalji razvoj općine. Rezultati ove analize bi trebalo da usmjere dalje aktivnosti ka ekonomskom razvoju, tako da se iskoriste šanse i izbjegnju prijetnje iz okruženja, kao i da se aktiviraju snage i prevaziđu postojeće slabosti.

Kod izrade SWOT analize potrebno je nastojati da analiza bude što objektivnija, koncentrirajući se što je moguće više na promatranje stvari iz ugla učesnika u strateškom procesu, kao i građana.

SWOT analiza je dakle podijeljena u dva okvira koji analiziraju interne i vanjske faktore.

Kada su interni faktori u pitanju oni se ispituju kroz analizu resursa, analizu rezultata u prethodnom periodu i organizacije u okviru područne/teritorijalne jedinice.

"PESTLE" analiza je alat za analizu vanjskih faktora i pitanja na koje u ovom slučaju općina nema utjecaja. "PESTLE" je akronim koji zapravo može poslužiti kao kontrolni popis tematskih oblasti koje je potrebno razmotriti u sklopu analize. Označava sljedeće oblasti: političku, ekonomsku, socijalnu, tehnološku, pravnu i okolišnu. Može se iskoristiti kako bi se ustanovili vanjski faktori koji su identificirani u okviru sekcije 'prilike i prijetnje' u "SWOT" analizi.

SWOT analiza općine Novi Travnik je nastala je kao rezultat provedenih sektorskih radionica sa ključnim akterima iz svih relevantnih sektora. U okviru izrade strategije, SWOT instrument je korišten za određivanje dominantnih i određujućih faktora, unutar i van općine, za koje postoji vjerovatnoća da će imati značajan utjecaj na ispunjenje vizije općine, kao i da proizvedu relevantne strateške vodilje. SWOT analiza je dakle osnova za dalju razradu strategije, i koristi se prilikom definiranja ciljeva i programa, te i samih mjera, čija implementacije treba da osigura ispunjenje definirane vizije općine. U narednoj tabeli je dat pregled glavnih prilika i prijetnji, kao i snaga i slabosti općine Novi Travnik.

Prikaz 40. SWOT i PESTLE analiza

Lista oblasti (SWOT)	Analiza SNAGE	Analiza SLABOSTI
Resursi • Raspoloživost i izvori finansiranja • Vještine: organizacijske, liderske, tehnička stručnost, raspoloživost fizičkih resursa • IT kapaciteti • Kadrovski kapaciteti Organizacija • Dobar ugled i image sektora Industrije i MSP • Brendiranje • Poslovni kontakti Rezultati rada • Ispunjenje misije • Ispunjenje planova/strategija/ciljeva	• Stabilni izvori finansiranja općinskog organa • Prirodni resursi u vidu šuma • Veliki potencijal u ljudskim resursima • Infrastruktura za podršku razvoju MSP • Dobar ambijent za razvoj poljoprivrede (u smislu podrške općine) • Značajan nivo proizvodnje mlijeka u općini • Samostalno organiziranje proizvođača u poljoprivredi na području općine • Stručni kadrovi u poljoprivrednim udruženjima • Gostoljubivost (turizam) • Mogućnost organiziranja planinskog turizma (lov, ribolov, brdski biciklizam) • Bogatstvo šumskih plodova i ljekovitog bilja • Šume i hidropotencijal • Potencijal djece i malih koji ostvaruju zavidne rezultate na međunarodnom planu • Organizacija međunarodnih manifestacija folklor (Rujanski susreti i Festival dječije pjesme) • Ljudski resursi/djeca • Entuzijazam za volonterski rad u sportskim i kulturnim udruženjima • Adekvatni uslovi za rad (centra za socijalni rad) • Planski razvijena cestovna infrastruktura • Otvaranje magistralne ceste M16 • Otvaranje poslovne zone • Akcioni plan razvoja sistema dječje zaštite Općine Novi Travnik • Postojanje pravih i sposobnih osoba za upravljanje nevladinim sektorom	• Nedovoljna uvezanost privrede sa školstvom • Nedovoljna iskorištenost ljudskih kadrova koji postoje u općini (na birou) • Populacija srednje dobi i neangažiranost te populacije u privredi • Nedostatak procedura kojim bi se iskoristili vanjski izvori finansiranja • Nedostatak komunikacija u oblasti gospodarstva sa drugim općinama unutar i van Bosne i Hercegovine • Slaba iskorištenost prirodnih resursa konkretno šuma jer se koriste u vidu primarnih proizvoda • Nekvalitetne saobraćajnice za potrebe ljudi • Iskorištavanje šumskih potencijala za zagrijavanje • Daljinski sistem grijanja grada (Energetika) • Nestabilno snadbijevanje el. energijom industrijske zone • Nedovoljna tehnološka efikasnost i iskorištenost resursa • Ograničena sredstva finansiranja za realizaciju razvojnih projekata • Nedostatak kapaciteta za pripremu projekata za međunarodne fondove • Nedostatak preradivačkih kapaciteta • Nedovoljna tehnološka efikasnost i iskorištenost resursa u proizvodnji (nepostizanje dovoljnih prinosa u zasadima) • Neefikasan sistem navodnjavanja (proizvodnja malina) • Nepostojanje saveza udruženja poljoprivrednih proizvođača na nivou općine • Nepostojanje otkupnih stanica za sakupljače ljekovitog bilja • Usitnjenost proizvodnje (voćarstvo i mljekarstvu) • Nepostojanje prerađivačkih kapaciteta u poljoprivredi • Nedostatak skladišnih potencijala (hladnjače) • Neuduciranost kadrova koji rade u poljoprivrednom sektoru • Mali prinosi u mljekarstvu • Nerazvijenost svijesti proizvođača o poljoprivrednim potencijalima • Neuvezanost proizvođača u procesu prodaje poljoprivrednih proizvoda • Nedostatak stručnih kadrova u poljoprivredi • Mali nasadi u plasteničkoj proizvodnji hrane • Mali poticaji za poljoprivrednu proizvodnju • Nema otkupnih stanica za poljoprivredne proizvode • Nedostatak kadrovskih potencijala za apliciranje prema donatorskim sredstvima i sredstvima EU za poljoprivredu • Loša zdravstvena zaštita životinja • Neiskorištenost općinske zemlje u funkciji poljoprivrede • Analiza zemlje i mogućnosti uzgoja različitih kultura • Nedostatak marketinga i prodaje domaćih proizvoda

		• Nepostojanje planiranja zasada kultura za duži vremenski period • Planiranje zasada (vezano za edukaciju proizvođača) • Nedostatak diversifikacije u poljoprivrednoj proizvodnji • Nedovoljna educiranost generalne populacije o potencijalu poljoprivrede kao primarne djelatnosti • Nedovoljne količine u poljoprivrednoj proizvodnji (okrupnjavanje u prodaji) • Nerješeno pitanje otkupa određenih kultura (npr. krompir) • Neinformiranost poljoprivrednih proizvođača po pitanju bespovratnih sredstava • Nedovoljno educirani ljudi u sektoru turizma • Niska svijest građana po pitanju okoliša • Nedostatak smještajnih turističkih kapaciteta • Nedostatak podrške za kapitalne investicije u sektoru hotelijerstva • Nedovoljno razvijena svijest za korištenje domaćih proizvoda • Nedostatak sredstava za finansiranje nevladinog sektora • Nedostatak sredstava za socijalnu zaštitu • Neadekvatni uslovi za rad nevladinih organizacija i sportskih udruženja • Deficit stručnog kadra (centra za socijalni rad) • Nedostatak intersektorske komunikacije – socijalni rad, obrazovanje, zdravstvo, policija i druge organizacije koje su uključene u društveni rad • Nerazvijenost nevladinog sektora i neizvjestan nivo finansiranja • Nerješeno pitanje pješačkih staza • Nedostatak prostora za promet u mirovanju • Nedostatak sredstava za veće intervencije/kapitalne projekte u oblasti saobraćaja • Loša povezanost neizgradnjom brze ceste Lašva-Travnik • Nepostojanje biciklističkih staza/površina namjenjenih za kretanje biciklom • Nedostatak igrališta za djecu i prelaza preko saobraćajnica • Manjkavosti u vertikalnoj i horizontalnoj signalizaciji na gradskim ulicama i na lokalnim cestama • Nedostatak pristupnih rampi sa osobe sa posebnim potrebama • Nemogućnost zapošljavanja osoba sa posebnim potrebama • Neusklađenost obrazovnog sistema sa potrebama tržišta • Zapošljavanje osoba sa posebnim potrebama (uz korištenje sredstava iz fonda sa nivoa FBiH) • Nedovoljna komunikacija službi za zapošljavanje sa industrijom • Nedostatak adekvatnih prostornih kapaciteta (za potrebe udruženja Duga) • Nepostojanje fonda za kulturu i uspostavljanje kriterija za raspodjelu • Sistem finansiranja i politička podjeljenost unutar općine • Slaba komunikacija između javnog i privatnog sektora (nepovjerenje) za evidentiranje svih donacija koje daje privatni sektor
--	--	---

Lista oblasti (PESTLE)	Analiza PRILIKA	Analiza PRIJETNJI
Političke	- Iskorištavanje kapaciteta privrednih subjekata u većinski državnom vlasništvu - Pristupanje EU - sektor poljoprivrede u EU je uvijek u vrhu prioriteta - Primjena međunarodnih standarda u poljoprivredi	- Politička nestabilnost koja ne odgovara razvoju u svim sektorima - Nedovoljna politička podrška za zaštitu domaće proizvodnje - Unutrašnja politička nestabilnost negativno utiče na jačanje i razvoj tržišta kako u poljoprivredi tako i u ostalim industrijama - Prijenos ovlasti između različitih nivoa vlasti i nejasna podjela ovlaštenja
Ekonomске	- Donošenje zakona o privatno javnom partnerstvu - Privatno-javna partnerstva u sektoru poljoprivrede - Trenutno dobre otkupne cijene kultura koje se uzgajaju - Asfaltiranje putne komunikacije za G.Vakuf-Uskoplje (Pavlovica) - Asfaltiranje putne komunikacije prema Fojnici (Luke-Sebešić-Fojnica)	- Bankarski sektor (nemogućnost dobijanja sredstava i garancija za komunalnu infrastrukturu) - Generalno nepovoljan ambijent za ulaganje - Problemi sa isplatom poljoprivrednih premija i poticaja koji dolaze sa viših nivoa vlasti - Visina otkupne cijene mlijeka - Slabo punjenje budžeta otežava poticaje u poljoprivredi - Nepostojanje zaštitne cijene poljoprivrednih proizvoda - Inspeksijske kontrole u sektoru turizam i trgovina - Utjecaj trgovačkog lobija - Kritične tačke na tranzitnoj magistralnoj cesti M16
Socijalne i društvene	- Integracija isključenih kategorija u poljoprivredi (omladina, invalidi, povratnici...) - Uključenje nezaposlenih u poljoprivrednu proizvodnju - mogućnost samozapošljavanja u sektoru	- Sigurnost imovine - Nerazvijena svijest o važnosti konzumacije domaćih proizvoda - Nedostatak sluha medija za pozitivna događanja i oglašavanja na području općine
Tehnološke	Uvođenje novih tehnologija i opreme kontrole kvaliteta poljoprivrednih proizvoda i proizvoda animalnog porijekla	Nezadovoljavajući transfer znanja i tehnologija u poljoprivredi
Pravne	- Usvajanje Strategija razvoja sektora poljoprivrede u BiH - Provedba Zakona o poljoprivredi BiH i podzakonskih akata - Uspostavljanje registra poljoprivrednih gazdinstava, registra klijenata i registra za označavanje životinja	- Nepostojanje zakona o energetici na nivou BiH nepovoljno djeluje na industriju i MSP - Neprecizno regulirana normativna zaštita u socijalnom radu
Prirodna okolina	- Potpisivanje SSA – primjena EU normi u oblasti ekologije - Dobra raspoloživost obnovljivih prirodnih resursa - Sačuvano zemljište – organska proizvodnja - Pogodni agro-ekološki uslovi (zemljište i klima)	- Niska ekološka svijest ljudi - Promjena klime - Elementarne nepogode

5. STRATEŠKI DIO

5.1. Strateški ciljevi i programi

Prvi korak u ostvarenju oblikovane vizije odnosi se na prepoznavanje strateških ciljeva, kao prve razine u procesu njene operacionalizacije, njene dekompozicije. Strateški ciljevi de facto proizilaze iz strateških pitanja, prepoznatih u samom procesu dijaloga (radionice, terenski posjete) i same situacione analize (PESTLE i SWOT analize). U tom kontekstu promatrano, strateški ciljevi predstavljaju širu grupu srodnih ciljeva, vidljivih i u samoj viziji.

Strateški ciljevi se, prije svega, zasnivaju na kritičnim slabostima koje su prepoznate u situacionoj analizi, a, kao što je spomenuto, suštinski potiču iz same Vizije. Dakle strateški ciljevi su specifična područja na koje se strategija fokusira kako bi se dostigla Vizija, a pri njihovom razvoju vodilo se računa o specifičnim pitanjima kao što su:

- Da li se strateški cilj bavi specifičnostima društveno-ekonomskog i političkog okruženja?
- Da li strateški cilj logično proističe iz Vizije?
- Kakav je uticaj tako definiranog strateškog cilja na rješavanje problema koji su identificirani u procesu izrade strategije?
- Koji je vremenski okvir za postavljene ciljeve?

Strateški ciljevi, kao prva razina dekomponiranja vizije, još uvijek predstavljaju grupu ciljeva koja pokriva veći broj srodnih područja, tako da ih i nije moguće kvantificirati, što uvjetuje potrebu za njihovom daljnjoj operacionalizacijom – da bi se sprovele u djelo.

Da bi se omogućilo djelotvorno strateško djelovanje, broj strateških ciljeva koji se izvode iz vizije i kroz dijalog prepoznatih strateških pitanja ne bi trebao biti velik (ne veći od pet), s naznakom da definirani strateški ciljevi moraju pokrivati sve aspekte oblikovane vizije. Time se gradi proces koji osigurava da će se svi elementi strategije dalje raščlaniti do nivoa implementacije.

Primjenjujući naznačenu logiku u oblikovanju strateških ciljeva, polazeći od vizije Općine Novi Travnik prepoznati su sljedeći strateški ciljevi:

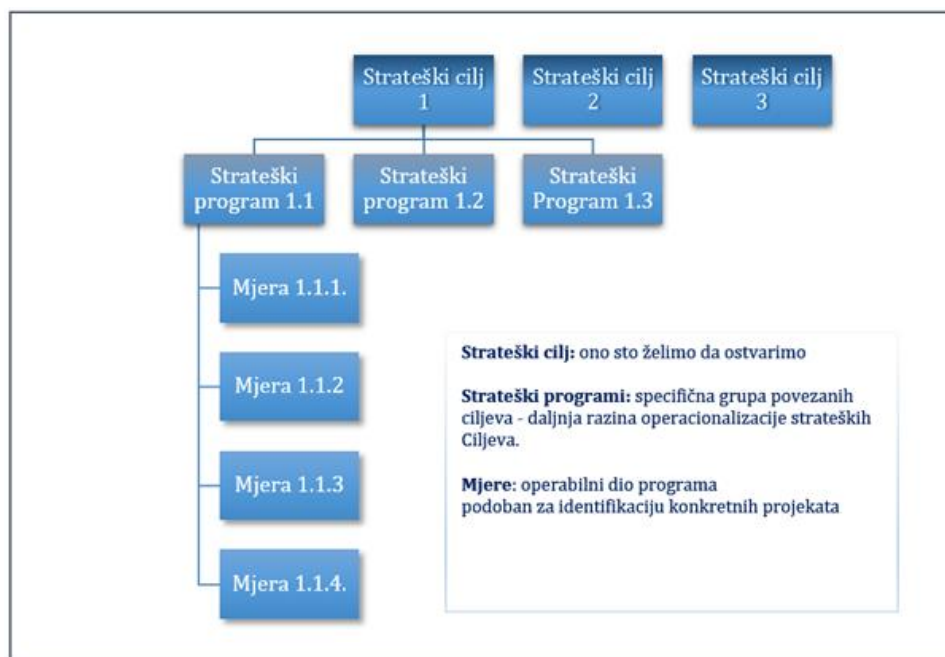
• Strateški cilj 1	Kreiranje povoljnih uslova za ekonomske aktivnosti, te razvoj privrede i poduzetništva
• Strateški cilj 2	Ruralni razvoj na području općine
• Strateški cilj 3	Unapređenje lokalne infrastrukture
• Strateški cilj 4	Podizanje nivoa kvalitete života stanovništva
• Strateški cilj 5	Zaštita okoliša/životne sredine kao potpora održivom razvoju

Prikaz 41. Vizija i strateški ciljevi razvoja općine Novi Travnik

Slijedeći definirani metodološki pristup u okviru svakog strateškog cilja prepoznati su programi koji imaju karakter prioriteta ciljeva kao naredni stepen operacionalizacije strateških ciljeva (tri do pet programa po strateškom cilju). Programi obuhvataju specifičnu međusobno povezanu grupu ciljeva koji se u znatnoj mjeri mogu uobličiti primjenom tzv. SMART okvira³².

U okviru svakog programa na liniji njihove daljnje operacionalizacije identificiran je set mjera (aktivnosti) koje je potrebno realizirati.

Prikaz 42. Matrica prikaza strateških ciljeva, programa i mjera

Mjera³³ predstavlja operabilan skup aktivnosti koje se mogu u potpunosti operacionalizirati, na način da se mogu realizirati - sprovesti u djelo. Svaka mjera prepoznaje i određuje nosioce, rokove i

³² SMART okvir, akronim engleskih riječi: **S**pecific (specifičan), **M**easurable (mjerljiv), **A**chievable (ostvariv), **R**ealistic (realan u odnosu na raspoložive resurse), **T**ime bounded (vremenski uokviren).

³³ Mjera je doslovan prevod engleske riječi "measure", i kao takva je opće prihvaćena na ovim prostorima, iako bi riječ "aktivnosti" na djelotvorniji način očitovala ono što "mjera" jeste (mjera shvaćena kao set aktivnosti, projekata, koje treba poduzeti da bi se ostvarila konkretna mjera).

indikatore posredstvom kojih će se mjeriti stepen ostvarenja konkretne mjere. Mjere predstavljaju most preko kojeg se strateškog djelovanje prevodi u sferu operativnog djelovanja. U tom kontekstu promatrano mjere predstavljaju operabilni dio programa, prioriternih ciljeva, koji je podoban za identifikaciju konkretnih projekata čijom realizacijom bi se ostvarila konkretna mjera.

O načinu operacionalizacije mjere kao mosta preko kojeg se strategija implementira biće više riječi na narednom poglavlju. U okviru ovog poglavlja će se identificirati set mjera u okviru svakog programa (prioritetnog cilja) kao operabilni dio programa podoban za identifikaciju konkretnih projekata po relevantnim osnovama.

U nastavku će se sagledati svaki strateški cilj kroz razinu prepoznatih programa i seta mjera koje je potrebno poduzeti u narednom periodu da bi došlo do realizacije programa, a time i samog strateškog cilja.

Prikaz 43. Strateški cilj 1.

Strateški cilj 1 Kreiranje povoljnih uslova za ekonomske aktivnosti, te razvoj privrede i poduzetništva	Program 1.1	Unapređenje konkurentnosti privrede kao cjeline, kao i pojedinačnih privrednih subjekata sa područja općine	Mjera 1.1.1	Utvrđivanje trenutnog nivoa konkurentnosti općine (u odnosu na druge općine u kantonu i entitetu/državi)
			Mjera 1.1.2	Izgradnja imidža i prepoznatljivosti općine / brendiranje
			Mjera 1.1.3	Unapređenje postojećih kapaciteta za korištenje grant međunarodnih sredstava / izradu projekata za korištenje IPA fondova
			Mjera 1.1.4	Dalji razvoj poslovne infrastrukture (poslovne zone)
	Program 1.2	Osiguranje finansijske i nefinansijske podrške razvoju poduzetništva	Mjera 1.2.1	Institucionalna podrška (formalna i/ili neformalna tijela; Savjet za lokalni ekonomski razvoj)
			Mjera 1.2.2	Edukativna podrška poduzetnicima
			Mjera 1.2.3	Razvijanje svijesti o poduzetništvu
			Mjera 1.2.4	Savjetodavna podrška poduzetnicima
			Mjera 1.2.5	Sistem poticaja i podrške za start-up biznise
			Mjera 1.2.6	Finansijska podrška malim i srednjim kompanijama
			Mjera 1.2.7	Razvoj kvalificiranih ljudskih potencijala i razvoj tržišta rada (Istraživanje potreba tržišta rada)
	Program 1.3	Razvoj okruženja pogodnog za investiranje	Mjera 1.3.1	Povećanje nivoa investicija kroz kreiranje planskih, infrastrukturnih i drugih uvjeta za nova ulaganja, kao i proširenje kapaciteta postojećih objekata poslovne infrastrukture
			Mjera 1.3.2	Sistemska rješavanje subvencija i olakšica za investitore
			Mjera 1.3.3	Kreiranje programa podrške investitorima
			Mjera 1.3.4	Jačanje udruženja privatnih poduzetnika
			Mjera 1.3.5	Promocija potencijala općine
	Program 1.4	Javno-privatno partnerstvo na lokalnom nivou	Mjera 1.4.1	Kreirati ambijent za uspostavljanje većeg broja lokalnih akcionih grupa (LEADER pristup)
			Mjera 1.4.2	Kreirati i razviti kapacitete lokalnih aktera za saradnju kroz kooperacijske projekte
			Mjera 1.4.3	Osigurati prenos znanja, iskustava i ekspertize u cilju osiguravanja raspoloživosti informacija kroz umrežavanje

Prikaz 44. Strateški cilj 2.

Strateški cilj 2 Ruralni razvoj na području općine	Program 2.1	Unapređenje nivoa organiziranosti poljoprivrednih prerađivača osiguranjem institucionalne podrške poljoprivrednim proizvođačima i povećanjem kapaciteta sektora	Mjera 2.1.1	Povećati nivo organiziranosti, tehničkih i ljudskih kapaciteta postojećih poljoprivrednih asocijacija/udruženja poljoprivrednih proizvođača
			Mjera 2.1.2	Povećanje nivoa prerađivačkih, skladišnih i distributivnih kapaciteta kroz investiranje i modernizaciju postojećih i izgradnju novih kapaciteta
	Program 2.2	Podizanje proizvodnog nivoa u sektoru primarne poljoprivredne proizvodnje kroz uvođenje novih tehnologija, standardizaciju i edukaciju	Mjera 2.2.1	Unaprijediti nivo znanja postojećih poljoprivrednih proizvođača kroz edukaciju
			Mjera 2.2.2	Unaprijediti tehničke kapacitete poljoprivrednih proizvođača u smislu primjene novih tehnologija
			Mjera 2.2.3	Standardizacija proizvodnih procesa
			Mjera 2.2.4	Povećanje primarnih kapaciteta u oblasti stočarstva (mljekarstva), voćarstva (malina), pčelarstva, te proizvodnje organske hrane
	Program 2.3	Jačanje i izgradnja sistema podrške ruralnom razvoju	Mjera 2.3.1	Unaprijediti tehničke i ljudske kapacitete postojećih službi u oblasti ruralnog razvoja
			Mjera 2.3.2	Podrška uvođenju raznovrsnosti poljoprivrednih aktivnosti i razvoj poduzetništva u ruralnim područjima kroz razvoj svih aktivnosti koje mogu doprinijeti stvaranju održivih ruralnih zajednica
			Mjera 2.3.3	Osiguranje finansijske podrške poljoprivrednim proizvođačima
	Program 2.4	Smanjenje intenziteta iseljavanja iz ruralnih područja kroz uvođenje raznovrsnih aktivnosti na selu	Mjera 2.4.1	Unapređenje postojećih i izgradnja novih saobraćajnih infrastrukturnih kapaciteta u ruralnim područjima (pristupne ceste poljoprivrednom i šumskom zemljištu)
			Mjera 2.4.2	Izgradnja sistema vodoopskrbe, sistema za navodnjavanje u ruralnim područjima, konsolidaciju i unapređenje kvalitete zemljišta, te sistema odvoda i prečišćavanja otpadnih voda
			Mjera 2.4.3	Izgradnja važnih sadržaja ruralnih zajednica (kulturnih, sportskih, obrazovnih,...)

Prikaz 45. Strateški cilj 3.

Strateški cilj 3 Unapređenje lokalne infrastrukture	Program 3.1	Izrada planske, prostorne i urbanističke dokumentacije	Mjera 3.1.1	Analiza trenutne planske, prostorne i urbanističke dokumentacije
			Mjera 3.1.2	Analiza potreba i zahtjeva po pitanju zahtjeva a u skladu sa razvojnim potrebama
			Mjera 3.1.3	Izrada nove i/ili dorada postojeće dokumentacije
	Program 3.2	Izgradnja i rekonstrukcija objekata i instalacija	Mjera 3.2.1	Unapređenje postojeće i izgradnja nove komunalne infrastrukture i kanalizacione mreže
			Mjera 3.2.2	Rekonstrukcija vodovodne mreže
			Mjera 3.2.3	Održavanje i izgradnja javne rasvjete
	Program 3.3	Unapređenje saobraćajne infrastrukture na području općine	Mjera 3.3.1	Izgradnja, rekonstrukcija i održavanje lokalnih i nekategoriziranih puteva i objekata
			Mjera 3.3.2	Bolja saobraćajna povezanost –putevi u nadležnosti općine
			Mjera 3.3.3	Izgradnja, rekonstrukcija i održavanje gradskih ulica, trotoari trgova
			Mjera 3.3.4	Saobraćajnice u industrijskim zonama
	Program 3.4	Povećanje energetske efikasnosti privrede i stanovništva	Mjera 3.4.1	Audit energetske efikasnosti za privredne subjekte i stanovništvo i javne objekte
			Mjera 3.4.2	Izrada akcionog plana za povećanje energetske efikasnosti privrednih subjekata i stanovništva i javnih objekata
			Mjera 3.4.3	Izrada i implementacija plana poticaja za realizaciju aktivnosti povećanja energetske efikasnosti
			Mjera 3.4.4	Promocija korištenja obnovljivih izvora energije
			Mjera 3.4.5	Edukacija javnog i privatnog sektora o obnovljivim izvorima energije

Prikaz 46. Strateški cilj 4.

Strateški cilj 4 Podizanje nivoa kvalitete života stanovništva	Program 4.1	Unapređenje socijalne i zdravstvene zaštite u općini	Mjera 4.1.1	Unapređenje kapaciteta (tehničkih i ljudskih) organizacija u sistemu socijalne zaštite
			Mjera 4.1.2	Unapređenje kapaciteta (tehničkih i ljudskih) organizacija u sistemu zdravstvene zaštite
			Mjera 4.1.3	Poboljšanje kvaliteta života starijih osoba
			Mjera 4.1.4	Poboljšanje primarne zdravstvene zaštite
			Mjera 4.1.5	Podizanje kvaliteta položaja korisnika usluga socijalne i zdravstvene zaštite
			Mjera 4.1.6	Organizacija zdravstveno-rekreativnih aktivnosti
			Mjera 4.1.7	Promocija zdravog načina života i preventivne medicine
	Program 4.2	Podizanje nivoa obrazovnih i kulturnih aktivnosti, te turističkih potencijala	Mjera 4.2.1	Rekonstrukcija, adaptacija i izgradnja objekata iz oblasti obrazovanja i kulture
			Mjera 4.2.2	Tehničko opremanje institucija iz oblasti obrazovanja i kulture
			Mjera 4.2.3	Poboljšanje kulturno-obrazovnih programa i sadržaja
			Mjera 4.2.4	Promocija kulturnih resursa
			Mjera 4.2.5	Podizanje nivoa/kreiranje turističke ponude
			Mjera 4.2.6	Usklađivanje sistema obrazovanja sa potrebama tržišta
	Program 4.3	Unapređenje sporta na području općine	Mjera 4.3.1	Promocija i podrška sportskim aktivnostima u obrazovnim institucijama
			Mjera 4.3.2	Podrška sportskim organizacijama sa područja općine
			Mjera 4.3.3	Organiziranje sportsko-rekreativnih manifestacija
			Mjera 4.3.4	Izgradnja sportsko-rekreativnih terena na otvorenom
			Mjera 4.3.5	Unapređenje sportske saradnje sa drugim općinama i područjima
			Mjera 4.3.6	Rekonstrukcija i izgradnja sportske infrastrukture
	Program 4.4	Podizanje nivoa kvaliteta usluga lokalne administracije	Mjera 4.4.1	Razvoj ljudskih potencijala u lokalnoj administraciji
			Mjera 4.4.2	Unapređenje provođenja postojećih zakona i implementacije strategija, planova i programa
			Mjera 4.4.3	Povećanje nivoa efikasnosti lokalne administracije
			Mjera 4.4.4	Unapređenje sistema informiranja građana u cilju podizanja nivoa učešća stanovništva u društvenim aktivnostima

Prikaz 47. Strateški cilj 5.

Strateški cilj 5 Zaštita okoliša/životne sredine kao potpora održivom razvoju	Program 5.1	Modernizacija sistema zaštite životne sredine	Mjera 5.1.1	Sistem zaštite vodotokova na području općine
			Mjera 5.1.2	Sistem zaštite zemljišta i zraka
			Mjera 5.1.3	Sistem zaštite šuma i biodiverziteta
			Mjera 5.1.4	Uspostavljen sistem praćenja i mjerenja ekoloških pokazatelja
			Mjera 5.1.5	Osiguranje optimalnog korištenja prirodnih bogatstava na principima održivog razvoja
	Program 5.2	Upravljanje otpadom	Mjera 5.2.1	Sistem upravljanja otpadom u gradskim područjima
			Mjera 5.2.2	Sistem upravljanja/odlaganja otpada u seoskim područjima
	Program 5.3	Edukacija po pitanju zaštite životne okoline	Mjera 5.3.1	Stalni sistem edukacije i informiranja stanovništva, djece, mladih, zaposlenih u lokalnoj upravi, organizacijama, institucijama i privrednim subjektima u pogledu značaja zaštite prirodne okoline
			Mjera 5.3.2	Učešće u međuopćinskim, regionalnim, državnim, pograničnim i međunarodnim projektima zaštite životne sredine
			Mjera 5.3.3	Razmjena iskustava i znanja po pitanju zaštite životne sredine sa drugim sredinama

Strateški cilj 1.**Kreiranje povoljnih uvjeta za ekonomske aktivnosti, te razvoj privrede i poduzetništva**

Jezgro ekonomske transformacije i razvoja trebalo bi da bude usmjereno na kreiranje privatnog sektora, razvoj poduzetništva i kreiranje malih i srednjih poduzeća.

Mala i srednja poduzeća (MSP) predstavljaju glavnu pokretačku snagu ekonomskog razvoja. Oni stimuliraju privatno vlasništvo i poduzetničke vještine, fleksibilni su i mogu se brzo prilagoditi oscilacijama na tržištu. Pored toga, MSP generiraju zaposlenost, iskorištavaju potencijale lokalne sirovinске baze, pozitivno utječu na diverzifikaciju ekonomske aktivnosti i stvaraju značajan doprinos izvozu i trgovini.

Ovaj cilj strateškog karaktera pretpostavlja realizaciju sljedećeg seta međusobno povezanih programa i to:

- ❖ Program 1.1. Unapređenje konkurentnosti privrede kao cjeline, kao i pojedinačnih privrednih subjekata sa područja općine
- ❖ Program 1.2. Osiguranje finansijske i nefinansijske podrške razvoju poduzetništva
- ❖ Program 1.3. Razvoj okruženja pogodnog za investiranje
- ❖ Program 1.4. Javno-privatno partnerstvo na lokalnom nivou

Program 1.1. Unapređenje konkurentnosti privrede kao cjeline, kao i pojedinačnih privrednih subjekata sa područja općine

Biti konkurentan na regionalnom, evropskom i svjetskom tržištu podrazumijeva i razvijenu poslovnu infrastrukturu, postojanje pozitivnog imidža koji općina ima u poslovnoj zajednici, kao i samim mogućnostima organizacija unutar općine da dalje unaprijeđuju svoj položaj kroz korištenje raspoloživih izvora finansiranja.

Ako samo pogledamo neke općine u susjedstvu Novog Travnika (recimo Vitez), možemo vidjeti da razina konkurentnosti ekonomije treba biti značajnije unaprijeđena.

Svrha ovog programa je kontinuirano podizanje konkurentnosti ekonomije, uz težnju da u narednom periodu razina konkurentnosti općine bude na razini konkurentnosti visokorazvijenih općina u regiji.

U okviru ovog kompleksnog programa identificirane su sljedeće mjere.

- Mjera 1.1.1. Utvrđivanje trenutnog nivoa konkurentnosti općine (u odnosu na druge općine u kantonu i entitetu/državi)
- Mjera 1.1.2. Izgradnja imidža i prepoznatljivosti općine / brendiranje
- Mjera 1.1.3. Unapređenje postojećih kapaciteta za korištenje grant domaćih i međunarodnih sredstava / izradu projekata za korištenje IPA i drugih fondova
- Mjera 1.1.4. Dalji razvoj poslovne infrastrukture (poslovne zone)

Program 1.2. Osiguranje finansijske i nefinansijske podrške razvoju poduzetništva

Svrha ovog programa je razvijanje svijesti da je poduzetništvo motor razvoja. Poduzetništvo ne predstavlja ništa drugo nego stanje duha, uz posjedovanje odgovarajućeg znanja i kompetencija, i svijest o poduzetništvu kao motoru ekonomije može se unapređivati na kontinuiranoj osnovi.

Osiguranje podrške razvoju poduzetništva ciljanih skupina je usmjereno na poticanje za veći broj ciljanih skupina koje su ne rijetko na ovim prostorima marginalizirane. Svrha programa je da se što veći broj ciljanih skupina uključi u poduzetništvo i poduzetničke aktivnosti kroz različite mjere edukativnog, kao i poticajnog karaktera, a kako je navedeno ispod:

- Mjera 1.2.1. Institucionalna podrška (formalna i/ili neformalna tijela; Savjet za lokalni ekonomski razvoj)
- Mjera 1.2.2. Edukativna podrška poduzetnicima
- Mjera 1.2.3. Razvijanje svijesti o poduzetništvu
- Mjera 1.2.4. Savjetodavna podrška poduzetnicima
- Mjera 1.2.5. Sistem poticaja i podrške za start-up biznise
- Mjera 1.2.6. Finansijska podrška malim i srednjim kompanijama
- Mjera 1.2.7. Razvoj kvalificiranih ljudskih potencijala i razvoj tržišta rada (istraživanje potreba tržišta rada)

Program 1.3. Razvoj okruženja pogodnog za investiranje

Proaktivnost prema potencijalnim investitorima treba da karakterizira lidere javnih i privatnih organizacija u općini, i u skladu s tim neophodno je implementirati aktivnosti koje imaju za cilj privlačenje domaćih i stranih investitora i mora postati prioritet koji će doprinijeti ekonomskom razvoju općine.

U tom smislu su osmišljene i mjere koje će osigurati da je općina Novi Travnik područje koje je pogodno za investiranje, a što će se postići kroz implementaciju široke lepeze mjera koje, između ostalih, uključuju unapređenje infrastrukture, osiguranje poticaja investitorima i promotivnih aktivnosti kojima će se osigurati vidljivost općine u najmanju ruku regionalnim okvirima. Mjere za razvoj okruženja pogodnog za investiranje su:

- Mjera 1.3.1. Povećanje nivoa investicija kroz kreiranje planskih, infrastrukturnih i drugih uvjeta za nova ulaganja, kao i proširenje kapaciteta postojećih objekata poslovne infrastrukture
- Mjera 1.3.2. Sistemsko rješavanje subvencija i olakšica za investitore
- Mjera 1.3.3. Kreiranje programa podrške investitorima
- Mjera 1.3.4. Jačanje udruženja privatnih poduzetnika

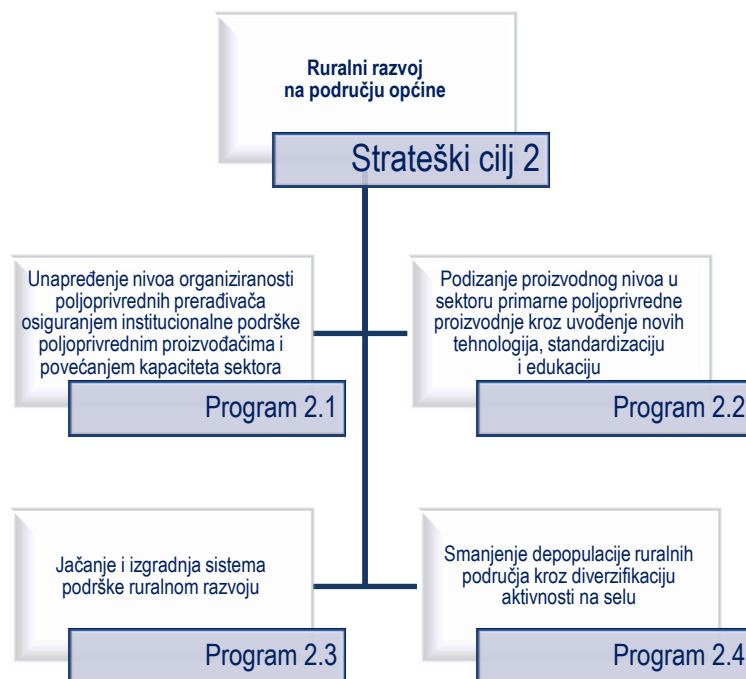
- Mjera 1.3.5. Promocija potencijala općine

Program 1.4. Javno-privatno partnerstvo na lokalnom nivou

Stvaranje lokalnih partnerstva, započinje povezivanjem lokalnih sudionika iz različitih sektora. Lokalna partnerstva su uspješna u pokretanju lokalnog održivog razvoja jer koriste postojeće ljudske i finansijske resurse iz javnog, privatnog i civilnog sektora, udružuju lokalne aktere oko zajedničkih projekata i međusektorskih aktivnosti, a sve u cilju postizanja sinergijskih efekata. Također se kreira zajedničko vlasništvo koje osigurava kritičnu masu koja je potrebna za poboljšanje ekonomske konkurentnosti, jača se suradnja između različitih aktera, koji često nemaju iskustvo zajedničkog rada bilo da se radi o ruralnim ili urbanim područjima.

Mjere definirane u okviru ovog programa uključuju:

- Mjera 1.4.1. Kreirati ambijent za uspostavljanje većeg broja lokalnih akcionih grupa (LEADER pristup)
- Mjera 1.4.2. Kreirati i razviti kapacitete lokalnih aktera za saradnju kroz kooperacijske projekte
- Mjera 1.4.3. Osigurati prijenos znanja, iskustava i ekspertize u cilju osiguravanja raspoloživosti informacija kroz umrežavanje

Strateški cilj 2.**Ruralni razvoj na području općine**

Sveukupni razvoj ruralnih područja bitan je zbog diverzifikacije ruralne ekonomije koja se u vrijeme savremenih promjena i procesa suočava s brojnim problemima poput depopulacije, starenja stanovništva, te generalno sve lošijim socio-ekonomskim pokazateljima koji čine ovaj prostor pasivnim i nepoželjnim za život.

Ostvarivanje ovog strateškog cilja, također, pretpostavlja realizaciju sljedećeg seta međusobno povezanih programa:

- ❖ Program 2.1. Unapređenje nivoa organiziranosti poljoprivrednih prerađivača osiguranjem institucionalne podrške poljoprivrednim proizvođačima i povećanjem kapaciteta sektora
- ❖ Program 2.2. Podizanje proizvodnog nivoa u sektoru primarne poljoprivredne proizvodnje kroz uvođenje novih tehnologija, standardizaciju i edukaciju
- ❖ Program 2.3. Jačanje i izgradnja sistema podrške ruralnom razvoju
- ❖ Program 2.4. Smanjenje intenziteta iseljavanja iz ruralnih područja kroz uvođenje raznovrsnih aktivnosti na selu

Program 2.1. Unapređenje nivoa organiziranosti poljoprivrednih prerađivača osiguranjem institucionalne podrške poljoprivrednim proizvođačima i povećanjem kapaciteta sektora

Poljoprivredni proizvođači su organizirani u okviru poljoprivrednih udruženja, a koordinacija i suradnja udruženja je na vrlo niskom nivou, te ju je neophodno kroz rad udruženja unaprijediti, a u cilju ostvarivanja zajedničkih interesa i rješavanja zajedničkih planova i problema koji se javljaju u procesu poljoprivredne proizvodnje i plasmanu poljoprivrednih proizvoda. Dalje, rješavanjem problema efikasnijeg iskorištavanja i zaštite prirodnih resursa kroz podizanje kapaciteta poljoprivrednih proizvođača i unapređenjem prerađivačkih i drugih kapaciteta organizacija u oblasti poljoprivredne proizvodnje stvorit će se uslovi za zdraviji i kvalitetniji život kompletnog stanovništva u ruralnim područjima općine.

Mjere definirane u okviru ovog programa uključuju:

- Mjera 2.1.1. Povećati nivo organiziranosti, tehničkih i ljudskih kapaciteta postojećih poljoprivrednih asocijacija/udruženja poljoprivrednih proizvođača
- Mjera 2.1.2. Povećanje nivoa prerađivačkih, skladišnih i distributivnih kapaciteta kroz investiranje i modernizaciju postojećih i izgradnju novih kapaciteta

Program 2.2. Podizanje proizvodnog nivoa u sektoru primarne poljoprivredne proizvodnje kroz uvođenje novih tehnologija, standardizaciju i edukaciju

Dugoročni razvoj tržišta i prerađivačkih kapaciteta zahtjeva kontinuirana poboljšanja u prerađivačkom sektoru kroz edukaciju poljoprivrednih proizvođača, kao i poboljšanje njihovih tehničkih kapaciteta. Primjenom savremenih agrotehničkih mjera u poljoprivrednoj proizvodnji, stručnom kontrolom, primjenom inovativnih metoda i uvođenjem Global gap standarda podižu se kapaciteti poljoprivrednih proizvođača na viši nivo i ubrzava se proces podizanja ozbiljnijih prerađivačkih kapaciteta. Podizanje tehnološkog postupka za viši stepen obrade u proizvođačkim procesima, prerađivačima će doprinjeti pospješivanje prodajnih aktivnosti, a proizvođačima brži i pouzdaniji plasman tržišnih viškova.

Mjere kojima se ovo može postići su:

- Mjera 2.2.1. Unaprijediti nivo znanja postojećih poljoprivrednih proizvođača kroz edukaciju
- Mjera 2.2.2. Unaprijediti tehničke kapacitete poljoprivrednih proizvođača u smislu primjene novih tehnologija
- Mjera 2.2.3. Standardizacija proizvodnih procesa
- Mjera 2.2.4. Podizanje primarnih kapaciteta u oblasti stočarstva (mljekarstva), voćarstva (malina), pčelarstva, te proizvodnje organske hrane

Program 2.3. Unapređenje nivoa organiziranosti poljoprivrednih prerađivača osiguranjem institucionalne podrške poljoprivrednim proizvođačima i povećanjem kapaciteta sektora

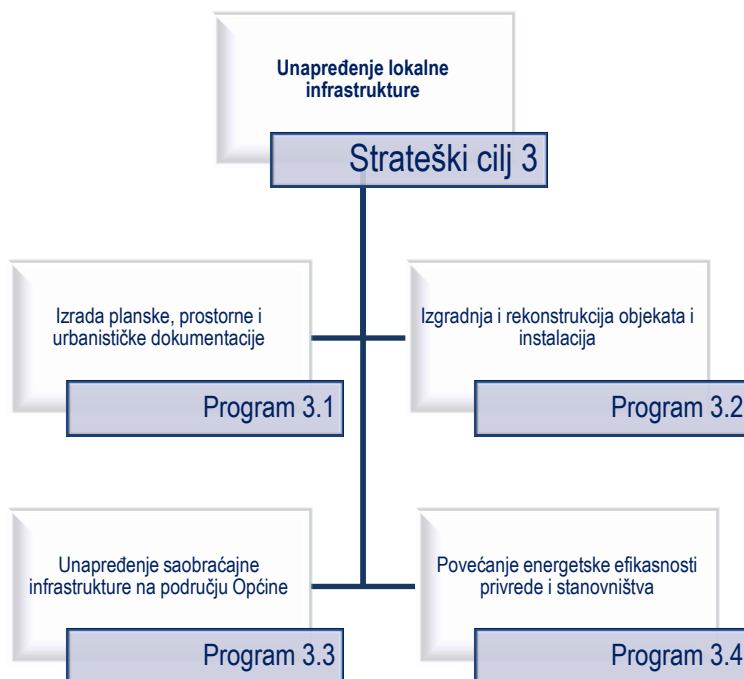
Kako bi se ispunio strateški cilj kojim je predviđen ruralni razvoj na području općine Novi Travnik, neophodno je osnažiti institucionalne kapacitete postojećih službi koje pružaju podršku ruralnom razvoju, osigurati dodatna finansijska sredstva kako kroz budžet, tako i iz drugih izvora, i na kraju omogućiti tehničku i drugu pomoć u osiguravanju održivosti ruralnih zajednica u okviru općine.

- Mjera 2.3.1. Unaprijediti tehničke i ljudske kapacitete postojećih službi u oblasti ruralnog razvoja
- Mjera 2.3.2. Podrška uvođenju raznovrsnosti poljoprivrednih aktivnosti i razvoj poduzetništva u ruralnim područjima kroz razvoj svih aktivnosti koje mogu doprinijeti stvaranju održivih ruralnih zajednica
- Mjera 2.3.3. Osiguranje finansijske podrške poljoprivrednim proizvođačima

Program 2.4. Smanjenje intenziteta iseljavanja iz ruralnih područja kroz uvođenje raznovrsnih aktivnosti na selu

Putna infrastruktura je jedan od osnovnih preduslova ekonomskog razvoja za bilo koje područje. Izgradnjom pristupnih cesta poljoprivrednom i šumskom zemljištu bi se povećala dostupnost poljoprivrednih proizvoda, a samim tim i njihova konkurentnost. Obzirom da je jedan od osnovnih ciljeva ruralnog razvoja povećanje nivoa konkurentnosti ruralne ekonomije, za razvoj konkurentne primarne poljoprivrede i unapređenja ruralnog razvoja, koji se neophodna je izgradnja sistema vodoopskrbe, navodnjavanja i odvoda i prečišćavanja otpadnih voda. Izgradnja ovih sistema će za rezultat imati puno bolju uslugu svim stanovnicima uz dodatnu zaštitu okoline. Socijalna infrastruktura ruralnih područja, nije dovoljno razvijena i generalno ne zadovoljava potrebe seoskog stanovništva: nedovoljna je zdravstvena zaštita, socijalna zaštita za starije, nedostaje mogućnosti za zapošljavanje, itd. Unapređenje socijalne infrastrukture će svakako poboljšati život ljudi u ruralnim područjima, a samim tim i dati prilike za razvoj ovih područja i sprječavanje njihove depopulacije.

- Mjera 2.4.1. Unapređenje postojećih i izgradnja novih saobraćajnih infrastrukturnih kapaciteta u ruralnim područjima (pristupne ceste poljoprivrednom i šumskom zemljištu)
- Mjera 2.4.2. Izgradnja sistem vodoopskrbe, sistema za navodnjavanje u ruralnim područjima, konsolidaciju i unapređenje kvalitete zemljišta, te sistema odvoda i prečišćavanja otpadnih voda
- Mjera 2.4.3. Izgradnja važnih sadržaja ruralnih zajednica (kulturnih, sportskih, obrazovnih,...)

Strateški cilj 3.**Unapređenje lokalne infrastrukture**

Kvalitetna fizička i društvena infrastruktura osnov je ekonomskog razvoja i poboljšanja kvalitete života svake zajednice. Svaki ekonomski razvoj je popraćen razvojem infrastrukture, i obrnuto. Manjak infrastrukture otežava ekonomski razvoj te stvara pritiske na postojeću infrastrukturu u materijalnom i finansijskom obliku što je alarmantan signal svakoj jedinici lokalne uprave koje teži budućem razvoju i napretku.

Kvalitetna fizička, ali i društvena infrastruktura preduslov je i za zadržavanje postojećeg i doseljavanje novog stanovništva na području općine.

Ostvarivanje ovog strateškog cilja, pretpostavlja realizaciju sljedećeg seta međusobno povezanih programa:

- ❖ Program 3.1. Izrada planske, prostorne i urbanističke dokumentacije
- ❖ Program 3.2. Izgradnja i rekonstrukcija objekata i instalacija
- ❖ Program 3.3. Unapređenje saobraćajne infrastrukture na području općine
- ❖ Program 3.4. Povećanje energetske efikasnosti privrede i stanovništva

Program 3.1. Izrada planske, prostorne i urbanističke dokumentacije

Kako bi se osigurale pretpostavke za dalji razvoj infrastrukture u općini Novi Travnik, neophodno je analizirati postojeću prostornu, a zatim, ukoliko je potrebno, kreirati novu ili izvršiti korekciju i dopunu postojeće, a u skladu sa planiranim mjerama definiranim strategijom razvoja.

Ovim dokumentima će biti utvrđena dinamika uređenja prostora, izvori finansiranja, rokovi uređenja, operativne mjere za izvođenje planskog dokumenta kao i druge aktivnosti za sprovođenje politike uređenja prostora.

- Mjera 3.1.1. Analiza trenutne planske, prostorne i urbanističke dokumentacije
- Mjera 3.1.2. Analiza potreba i zahtjeva po pitanju zahtjeva a u skladu sa razvojnim potrebama

- Mjera 3.1.3. Izrada nove i/ili dorada postojeće dokumentacije

Program 3.2. Izgradnja i rekonstrukcija objekata i instalacija

Ovaj program obuhvata izgradnju objekata i uređaja komunalne infrastrukture, a naročito komunalnih objekata i instalacija, puteva i ulica u naselju, trgova, zelenih površina i druge infrastrukture, kao i rekonstrukciju vodovodne mreže, te održavanje i izgradnju javne rasvjete.

- Mjera 3.2.1. Unapređenje postojeće i izgradnja nove komunalne infrastrukture
- Mjera 3.2.2. Rekonstrukcija vodovodne mreže
- Mjera 3.2.3. Održavanje i izgradnja javne rasvjete

Program 3.3. Unapređenje saobraćajne infrastrukture na području općine

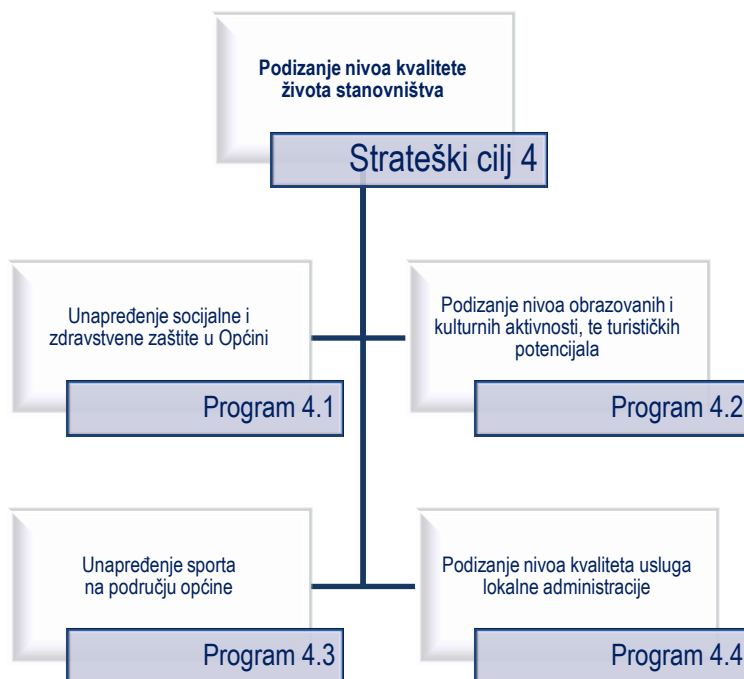
Moderna i razvijena infrastruktura pretpostavka je procesa integracija, a loša saobraćajna infrastruktura predstavlja jednu od najvećih prepreka ekonomskog razvoja i direktno utiče na konkurentnost lokalne zajednice. Ovaj program, pored opće društvene koristi, u direktnoj je vezi sa mogućnostima privlačenja investicija, jer ukoliko se ne uloži u poboljšanje saobraćajne mreže, interesovanje stranih i domaćih investitora u značajnom stepenu opada i predstavlja limitirajući faktori i za ekonomski razvoj.

- Mjera 3.3.1. Izgradnja, rekonstrukcija i održavanje lokalnih i nekategoriziranih puteva i objekata
- Mjera 3.3.2. Bolja saobraćajna povezanost –putevi u nadležnosti općine
- Mjera 3.3.3. Izgradnja, rekonstrukcija i održavanje gradskih ulica, trotoari trgova
- Mjera 3.3.4. Saobraćajnice u industrijskim zonama

Program 3.4. Povećanje energetske efikasnosti privrede i stanovništva

Kako bi se ostvarila što efikasnija upotreba energetske potencijala neophodno je osigurati povećanje energetske efikasnosti postojećih potrošača, s ciljem smanjenja lokalnog utroška energenata. Posebna pažnja treba biti posvećena da se energija troši na lokalne potrebe u što manjoj mjeri. Da bi se postigla optimalna energetska efikasnost postojećih potrošača potrebno je sprovesti sljedeće mjere:

- Mjera 3.4.1. Audit energetske efikasnosti za privredne subjekte i stanovništvo i javne objekte
- Mjera 3.4.2. Izrada akcionog plana za povećanje energetske efikasnosti privrednih subjekata i stanovništva i javnih objekata
- Mjera 3.4.3. Izrada i implementacija plana poticaja za realizaciju aktivnosti povećanja energetske efikasnosti
- Mjera 3.4.4. Promocija korištenja obnovljivih izvora energije
- Mjera 3.4.5. Edukacija javnog i privatnog sektora i obnovljivim izvorima energije

Strateški cilj 4.**Podizanje nivoa kvalitete života stanovništva**

Stvoriti povoljne uslove za kvalitetniji i sigurniji život razvojem sistema zdravstvene i socijalne zaštite, efikasnim obrazovnim sistemom i programima sportskih i kulturnih aktivnosti cjelokupnog stanovništva sa posebnim osvrtom na mlade i ugrožene kategorije

Unapređenje kvaliteta života građana općine Novi Travnik je kompleksan strateški cilj, kome indirektno doprinose i ostali razrađeni strateški ciljevi, i koji pretpostavlja realizaciju sljedećeg seta međusobno povezanih programa:

- ❖ Program 4.1. Unapređenje socijalne i zdravstvene zaštite u Općini
- ❖ Program 4.2. Podizanje nivoa obrazovnih i kulturnih aktivnosti, te turističkih potencijala
- ❖ Program 4.3. Unapređenje sporta na području općine
- ❖ Program 4.4. Podizanje nivoa kvaliteta usluga lokalne administracije

Program 4.1. Unapređenje socijalne i zdravstvene zaštite u općini

Socijalne i zdravstvene usluge su jedan od osnovnih pokazatelja kvalitete života građana u svim modernim društvima. Svrha ovog programa je da osigura adekvatne kapacitete i kvalitet usluga u sistemu socijalne i zdravstvene zaštite građana, sa naglaskom na primarnu medicinu, zaštitu starijih osoba, te promociju zdravog načina života i prevenciju bolesti. Preventivna medicina, kao i mjere promocije zdravog načina života imaju za cilj da osiguraju infrastrukturu koja će omogućiti rano otkrivanje bolesti i rano djelovanje neophodnim tretmanima, te na taj način produže prosječan životni vijek stanovnika općine.

- Mjera 4.1.1. Unapređenje kapaciteta (tehničkih i ljudskih) organizacija u sistemu socijalne zaštite
- Mjera 4.1.2. Unapređenje kapaciteta (tehničkih i ljudskih) organizacija u sistemu zdravstvene zaštite
- Mjera 4.1.3. Poboljšanje kvaliteta života starijih osoba
- Mjera 4.1.4. Poboljšanje primarne zdravstvene zaštite

- Mjera 4.1.5. Podizanje kvaliteta položaja korisnika usluga socijalne i zdravstvene zaštite
- Mjera 4.1.6. Organizacija zdravstveno-rekreativnih aktivnosti
- Mjera 4.1.7. Promocija zdravog načina života i preventivne medicine

Program 4.2. Podizanje nivoa obrazovnih i kulturnih aktivnosti, te turističkih potencijala

Razvoj ekonomija bilo kojeg područja, a samim tim i kvaliteta života njenih građana, nemoguć je bez razvijene obrazovne infrastrukture. Obrazovni sistem se mora prilagođavati i globalnim trendovima, kao i zahtjevima lokalnog okruženja. U tom smislu neophodno je proizvoditi kadrove koji su u skladu sa potražnjom na tom tržištu, te je svrha ovog programa da se osigura podrška lokalnom razvoju tako što će uskladiti ponudu u obrazovanju sa realnim potrebama tržišta. Također, ne treba zapostaviti ni kulturni život lokalne zajednice, te se u tom smislu ovaj program bavi i razvojem kulturnih aktivnosti. Obzirom da je turizam u globalnim okvirima najproširenija i najjača industrija sa najvećim trendom rasta, veoma je važno kombinacijom promocije kulturnih resursa, podići nivo turističke ponude koja je trenutno prilično slaba. Pri tome, primjerice, ne treba zanemariti niti sve jačajući trend vanhotelske turističke ponude kroz pružanje usluga tipa *Bed & Breakfast* (Noćenje s doručkom). Međutim, potencijal za pružanje usluga ovog, alternativnog, tipa se ne smije temeljiti isključivo na činjenici o pozitivnom raspoloženju domaćinstava (eventualnih budućih pružatelja usluge). Takvo raspoloženje može biti tek rezultat njihove potrebe za ublažavanjem problema nezaposlenosti i poboljšanju vlastitih ekonomskih prilika, pa se organizacija pružanja turističke usluge ovog tipa mora temeljiti isključivo na sposobnosti domaćinstava da pruže *kvalitetnu* uslugu koju čine dobri smještajni kapaciteti oplemenjeni odgovarajućim ljudskim potencijalom.

Mjere koje su uključene u ovaj program su:

- Mjera 4.2.1. Rekonstrukcija, adaptacija i izgradnja objekata iz oblasti obrazovanja i kulture
- Mjera 4.2.2. Tehničko opremanje institucija iz oblasti obrazovanja i kulture
- Mjera 4.2.3. Poboljšanje kulturno-obrazovnih programa i sadržaja
- Mjera 4.2.4. Promocija kulturnih resursa
- Mjera 4.2.5. Podizanje nivoa/kreiranje turističke ponude
- Mjera 4.2.6. Usklađivanje sistema obrazovanja sa potrebama tržišta

Program 4.3. Unapređenje sporta na području općine

Savremeni sociolozi tvrde da je nivo sporta najbolji pokazatelj općeg nivoa razvoja jednog društva. Sport se smatra nezamjenjivim sredstvom za formiranje kulturnih stereotipa, a bavljenje sportom i upražnjavanje sportskih i rekreativnih aktivnosti jednim od stubova zdravog života. Neophodno je promovirati bavljenje sportom u općini, a poseban naglasak staviti na mlađe kategorije stanovništva kojima treba dati priliku da razvijaju.

Svrha ovog programa je da promovira sport u društvu kroz podršku sportskim organizacijama u okviru obrazovnih institucija, podršku sportskim aktivnostima, izgradnju sportske infrastrukture, kao i putem podrške drugim aktivnostima.

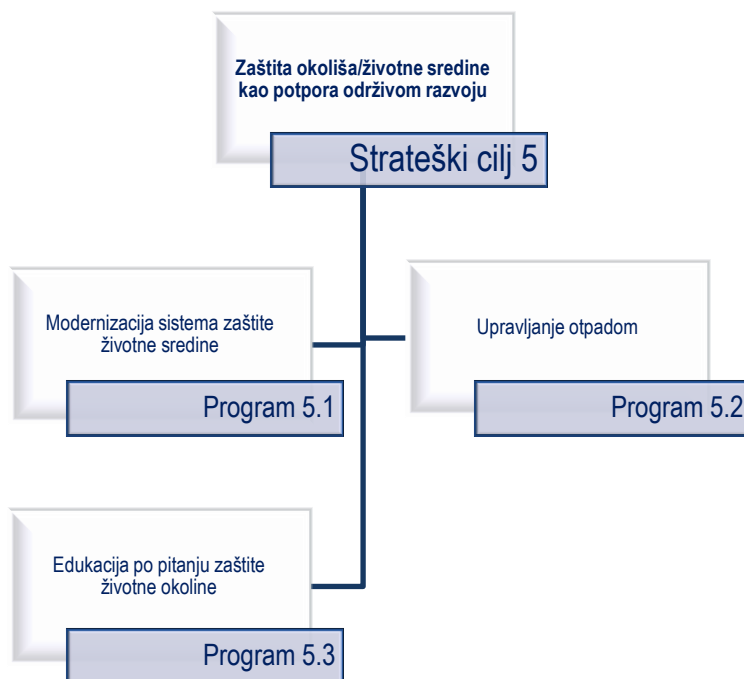
- Mjera 4.3.1. Promocija i podrška sportskim aktivnostima u obrazovnim institucijama
- Mjera 4.3.2. Podrška sportskim organizacijama sa područja općine
- Mjera 4.3.3. Organiziranje sportsko-rekreativnih manifestacija
- Mjera 4.3.4. Izgradnja sportsko-rekreativnih terena na otvorenom
- Mjera 4.3.5. Unapređenje sportske saradnje sa drugim općinama i područjima
- Mjera 4.3.6. Rekonstrukcija i izgradnja sportske infrastrukture

Program 4.4. Podizanje nivoa kvaliteta usluga lokalne administracije

Od lokalne administracije se očekuje da napravi okvir u kojem će se razvijati općina i implementirati strategija razvoja. Organi javne uprave su osnovni nosioci razvoja značajnog broja razvojnih aktivnosti definiranih strategijom. Također, javna uprava je i servis građanima i bitno utiče na njihovu kvalitetu života kroz pružanje svojih usluga. Jaka i razvijena javna uprava sa fokusom na krajnje korisnike njenih usluga je garant unapređenju kvaliteta života, što je i naziv ovog cilja.

Osnovni cilj ovog programa jest osigurati da je lokalna uprava efikasna i efektivna organizacija koja je implementirala sve elemente u skladu sa definiranim stupovima reforme javne uprave, te koja je u potpunosti u službi građana, što je planirano postići kroz slijedeće mjere:

- Mjera 4.4.1. Razvoj ljudskih potencijala u lokalnoj administraciji
- Mjera 4.4.2. Unapređenje provođenja postojećih zakona i implementacije strategija, planova i programa
- Mjera 4.4.3. Povećanje nivoa efikasnosti lokalne administracije
- Mjera 4.4.4. Unapređenje sistema informiranja građana u cilju podizanja nivoa učešća stanovništva u društvenim aktivnostima

Strateški cilj 5.**Zaštita okoliša/životne sredine kao potpora održivom razvoju**

Iako je okoliš u općini relativno očuvan, postoji rizik da ukoliko se ne poduzmu potrebne mjere, stanje životne okoline može biti narušeno. Ovo se postiže kroz unapređenje sistema komunalnih djelatnosti, te kontinuirano praćenje parametara kvaliteta vode, zraka, zemljišta, itd...

Očuvanje okoliša jedan je od osnovnih preduslova održivoga razvoja i podrazumijeva izvršenje više programa koji će osigurati ispunjenje ovog cilja.

- ❖ Program 5.1. Modernizacija sistema zaštite životne sredine
- ❖ Program 5.2. Upravljanje otpadom
- ❖ Program 5.3. Edukacija po pitanju zaštite životne okoline

Program 5.1. Modernizacija sistema zaštite životne sredine

Jedan od osnovnim načina zaštite životne sredine jeste upotreba modernih sistema zaštite. Ova program predviđa kreiranje sistema zaštite vodotokova, zemljišta, zraka, šumskih resursa, kao i biodiverziteta na području općine, te uspostavljen sistem praćenja ekoloških pokazatelja.

- Mjera 5.1.1. Sistem zaštite vodotokova na području općine
- Mjera 5.1.2. Sistem zaštite zemljišta i zraka
- Mjera 5.1.3. Sistem zaštite šuma i biodiverziteta
- Mjera 5.1.4. Uspostavljen sistem praćenja i mjerenja ekoloških pokazatelja
- Mjera 5.1.5. Osiguranje optimalnog korištenja prirodnih bogatstava na principima održivog razvoja

Program 5.2. Upravljanje otpadom

Upravljanje otpadom je implementacija mjera postupanja sa otpadom, a podrazumijeva aktivnosti sakupljanja, transporta, ponovnog korištenja i odlaganja otpada, uključujući i nadzor nad ovim

aktivnostima kao i brigu o mjestima odlaganja poslije njihovog zatvaranja. Upravljanje otpadom se vrši na način kojim se osigurava: najmanji rizik po ugrožavanje zdravlja i života ljudi i životne sredine kontrolom i aktivnostima smanjenja zagađenja vode, zraka i zemljišta, najmanji mogući nivo opasnosti po biljni i životinjski svijet, opasnosti od nastajanja nesreća, požara ili eksplozije, kao i maksimalno smanjenje negativnih utjecaja na predjele i prirodna dobra posebnih vrijednosti i druge slične aktivnosti. Mjere upravljanja otpadom podrazumjevaju aktivnosti u gradskim i seoskim područjima.

- Mjera 5.2.1. Sistem upravljanja otpadom u gradskim područjima
- Mjera 5.2.2. Sistem upravljanja/odlaganja otpada u seoskim područjima

Program 5.3. Edukacija po pitanju zaštite životne okoline

Kako bi se osigurala implementacije dugoročnih rješenja koja se tiču zaštite životne sredine, neophodno je uspostaviti sistem promocije i edukacije svih kategorija stanovništva o značaju zaštite prostora u kojem žive. Ovo podrazumijeva razmjenu iskustava sa drugim regijama i općinama kroz različite projekte, kao i kroz stalni angažman javne uprave, nevladinog sektora i drugih interesnih skupina sa područja općine

- Mjera 5.3.1. Stalni sistem edukacije i informiranja stanovništva, djece, mladih, zaposlenih u lokalnoj upravi, organizacijama, institucijama i privrednim subjektima u pogledu značaja zaštite prirodne okoline
- Mjera 5.3.2. Učešće u međuopćinskim, regionalnim, državnim, pograničnim i međunarodnim projektima zaštite životne sredine
- Mjera 5.3.3. Razmjena iskustava i znanja po pitanju zaštite životne sredine sa drugim sredinama

5.2. Mjere

Strateški cilj 1.

Kreiranje povoljnih uvjeta za ekonomske aktivnosti, te razvoj privrede i poduzetništva

Program 1.1. Unapređenje konkurentnosti privrede kao cjeline, kao i pojedinačnih privrednih subjekata sa područja općine

Mjera 1.1.1		Utvrđivanje trenutnog nivoa konkurentnosti općine (u odnosu na druge općine u kantonu i entitetu/državi)
Rezultat / željeno stanje	Na metodološki relevantan način utvrditi stvarni nivo konkurentnosti općine.	
Nositelji	Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove	
Rok	2015	
Indikatori	Izrađena studija konkurentnosti općine.	
Potencijalni projekti	Ova mjera bi se realizirala kroz realizaciju jednog projekta koji bi imao za cilj da na relevantan način utvrdi stvarni nivo konkurentnosti općine u odnosu na druge općine u BiH. Na realizaciji projekta bilo bi potrebno angažirati institucija koja ima dovoljno kapaciteta da realizira takvu vrstu projekta uz primjenu relevantne metodologije. Izvori finansiranja trebali bi se osigurati iz budžeta općine.	
Mjera 1.1.2		Izgradnja imidža i prepoznatljivosti općine / brendiranje
Rezultat / željeno stanje	Izgrađeni imidž i kontinuirano unapređenje prepoznatljivosti općine.	
Nositelji	- Sve općinske službe - Općinsko vijeće - Poslovna udruženja i asocijacije	
Rok	2014 - dalje (kontinuirano)	
Indikatori	Nivo izgrađenosti brenda; organiziranje poslovnih skupova.	
Potencijalni projekti	Mjera realizirala bi se kroz široku lepezu različitih međusobno koordiniranih projekata. Bazni projekt: strategija izgradnje i unapređenja branda regije, te potom realizacija strategijom predviđenih projekata.	
Mjera 1.1.3		Unapređenje postojećih kapaciteta za korištenje grant međunarodnih sredstava / izradu projekata za korištenje IPA i drugih fondova
Rezultat / željeno stanje	Postojeći kapaciteti u okviru organa uprave na nivou koji omogućava samostalnu izradu projektne dokumentacije i apliciranje za projekte.	
Nositelji	- Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove - Služba za opću upravu i društvene djelatnosti	
Rok	2014 - dalje (kontinuirano)	
Indikatori	- Broj aplikacija na projekte EU i druge projekte - Broj dobijenih projekata - Vrijednost projekata	
Potencijalni projekti	Mjera se može realizirati na više načina. Jedan od mogućih, jeste način omogućavanja obuke iz oblasti "Project Cycle Management" za uposlenike Općinskog organa, i drugih subjekata s područja općine, kako bi se stvorili kapaciteti sa samostalno pisanje i apliciranje na projekte. Isto tako, postoji mogućnost kreiranja zajedničkih tijela, s poslovnom zajednicom ili nevladinim sektorom i udruženjima, a koja bi radila na ovim poslovima i vršila koordinaciju aktivnosti.	

Mjera 1.1.4 Dalji razvoj poslovne infrastrukture (poslovne zone)	
Rezultat / željeno stanje	Razvijena i optimizirana poslovna infrastruktura na području općine
Nositelji	• Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove • Služba za urbanizam, imovinsko pravne poslove i katastar
Rok	2014-2016
Indikatori	• Stepen opremljenosti poslovnih zona • Broj poslovnih subjekata unutar zona • % BDP općine generiran unutar zona
Potencijalni projekti	Kako je razvoj zona već u procesu, bazni projekt trebao bi biti prijedlog optimiziranog plana industrijskih/poslovnih zona unutar općine (detaljna lokacija, djelokrug rada svake zone, sa detaljnim planom, uključujući i budžet).

Program 1.2. Osiguranje finansijske i nefinansijske podrške razvoju poduzetništva

Mjera 1.2.1 Institucionalna podrška razvoju poduzetništva (formalna i/ili neformalna tijela; Savjet za lokalni ekonomski razvoj)	
Rezultat / željeno stanje	Efektivna i efikasna institucionalna podrška poduzetničkim aktivnostima.
Nositelji	Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove
Rok	2014 - dalje (kontinuirano)
Indikatori	Stepen djelotvornosti institucionalne podrške.
Potencijalni projekti	Mjera se odnosi na jačanje kapaciteta nadležne općinske službe za privredu. U sklopu mjere dodatno ojačati Općinski razvojni tim.

Mjera 1.2.2 Edukativna podrška poduzetnicima	
Rezultat / željeno stanje	Osmišljeni i djelotvorni programi obrazovanja dostupni svim potencijalnim poduzetnicima i poduzetnicima – menadžerima mikro, malih i srednjih biznisa.
Nositelji	• Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove • REZ Agencija • Univerziteti u okruženju
Rok	2015 - dalje (kontinuirano)
Indikatori	• Broj programa • Broj polaznika koji su učestvovali u obukama • Odnos broja polaznika s brojem novih poduzetnika
Potencijalni projekti	Mjera bi se realizirala kroz set međusobno koordiniranih projekata. Kao početni projekt bi se osmislili modularni ne-akreditirani programa za edukaciju (potencijalnih) poduzetnika. Nositelj ovog projekta bi mogla biti Regionalna razvojna agencija (REZ Agencija), uz uključivanje relevantnih aktera iz visoko-obrazovnih institucija iz regije Centralna BiH. Edukacija poduzetnika obavljala bi se na kontinuiranoj osnovi uz koordinativnu ulogu REZ Agencije. Izvori finansiranja trebali bi se osigurati za bazni projekt, dok bi kontinuirani projekti edukacije trebali biti samoodrživi (na komercijalnoj osnovi).

Mjera 1.2.3 Razvijanje svijesti o poduzetništvu	
Rezultat / željeno stanje	Razvijena svijest o značaju poduzetništva i afirmativan stav prema poduzetništvu i poduzetničkoj kulturi.
Nositelji	• Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove • Udruženje poslodavaca • REZ
Rok	2014 - dalje (kontinuirano)
Indikatori	• Promocija poduzetništva: povećan broj MSP biznisa • Godišnji prirast novih biznisa: stav prema poduzetništvu, nivo poduzetničke kulture
Potencijalni projekti	Mjera bi se realizirala kroz promotivnu kampanju kontinuiranog karaktera, uz upotrebu različitih oblika promocije. Svaki oblik promocije može biti tretiran i kroz zaseban (pod)projekt. U tom kontekstu posmatrano, bazni projekt je upravo projekt osmišljavanja načina promoviranja poduzetništva na kontinuiranoj osnovi.
Mjera 1.2.4 Savjetodavna podrška poduzetnicima	
Rezultat / željeno stanje	Osigurana kontinuirana savjetodavna podrška poduzetnicima.
Nositelji	• Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove • Tijelo za podršku lokalnom ekonomskom razvoju (kad bude formirano) • Udruženje poslodavaca
Rok	2015 - dalje (kontinuirano)
Indikatori	Uspostavljen sistem pružanja savjetodavne podrške poduzetnicima.
Potencijalni projekti	Mjera bi se mogla realizirati kroz projekt uspostavljanja sistema savjetodavne podrške koja može podrazumijevati izgradnju postojećih kapaciteta u okviru općinskog organa, ili kroz saradnju sa Regionalnom razvojnom agencijom.
Mjera 1.2.5 Sistem poticaja i podrške za start-up biznise	
Rezultat / željeno stanje	Uspostavljen stimulativan sistem poticaja za start-up biznise.
Nositelji	• Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove; • Služba za finansije i budžet
Rok	2015 – dalje (kontinuirano)
Indikatori	• Visina dodijeljenih sredstava • Efekti dodijeljenih sredstava u skladu sa postavljenim ciljevima
Potencijalni projekti	Mjera bi se realizirala kroz, s jedne strane, projekt kreiranja sistema stimulativnih poticaja za start-up biznise, uključujući i poticaj razvoju ženskog poduzetništva, te kroz transparentno dodjeljivanje ovih sredstava shodno kriterijima za dodjelu. Izvori finansiranja osigurali bi se iz budžeta, s tim da se određena sredstva za realizaciju ove mjere mogu, sasvim sigurno, osigurati i iz EU fondova.

Mjera 1.2.6 Finansijska podrška malim i srednjim kompanijama	
Rezultat / željeno stanje	Uspostavljen stimulativan sistem poticaja za MSP.
Nositelji	• Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove • Služba za finansije i budžet
Rok	2015 – dalje (kontinuirano)
Indikatori	• Visina dodijeljenih sredstava • Efekti dodijeljenih sredstava u skladu sa postavljenim ciljevima
Potencijalni projekti	Mjera bi se realizirala kroz, s jedne strane, projekt kreiranja sistema podrške MSP, te kroz transparentno dodjeljivanje ovih sredstava shodno kriterijima za dodjelu. Izvori finansiranja osigurali bi se iz budžeta, s tim da se određena sredstva za realizaciju ove mjere mogu, sasvim sigurno, osigurati i iz EU fondova.

Mjera 1.2.7 Razvoj kvalificiranih ljudskih potencijala i razvoj tržišta rada (Istraživanje potreba tržišta rada)	
Rezultat / željeno stanje	Razvijeni ljudski potencijali u skladu sa potrebama privrednika.
Nositelji	• Služba za opću upravu i društvene djelatnosti • Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove • Obrazovne institucije
Rok	2014 – dalje (kontinuirano)
Indikatori	• Step en zaposlenosti među svršenim srednjoškolicima i studentima • Broj zaposlenih koji su bili na birou za zapošljavanje.
Potencijalni projekti	Ova mjera bi se realizirala kroz set projekata koji bi bili usmjereni na više kategorija – srednjoškolci, roditelji, privrednici. Bazni projekt bi trebao biti istraživanje potreba tržišta rada na području općine. Rezultati istraživanja bi bili komunicirani svim interesnim skupinama od roditelja i osnovaca 8. i 9. razreda, potencijalnim studentima, osobama na birou za zapošljavanje, poduzetnicima. Drugi projekti bi mogli uključivati prekvalifikaciju postojeće radne snage kako bi bolje odgovarali potrebama tržišta.

Program 1.3. Razvoj okruženja pogodnog za investiranje

Mjera 1.3.1 Povećanje nivoa investicija kroz kreiranje planskih, infrastrukturnih i drugih uvjeta za nova ulaganja, kao i proširenje kapaciteta postojećih objekata poslovne infrastrukture.	
Rezultat / željeno stanje	Povećan nivo domaćih i stranih investicija u općini.
Nositelji	Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove
Rok	2014-2020
Indikatori	Procent povećanja investicija na području općine.
Potencijalni projekti	Unapređenje saobraćajne i druge infrastrukture u okviru poslovnih zona • Projekti izgradnje sistema podrške domaćim i stranim investitorima.

Mjera 1.3.2 Sistemsko rješavanje subvencija i olakšica za investitore	
Rezultat / željeno stanje	Uspostavljen efikasan sistem subvencioniranja potencijalnih investitora, te kreirane olakšice za potencijalne investitore.
Nositelji	• Koordinirana aktivnost svih općinskih službi • Druge interesne skupine (asocijacije, udruženja)
Rok	2014-2016
Indikatori	• Broj korisnika subvencija i olakšica • Nivo sredstava investiranih od strane korisnika subvencija i olakšica
Potencijalni projekti	Ova mjera bi se realizirala kroz aktivnosti identifikacije i osmišljavanja sistema subvencioniranja i kreiranja olakšica za potencijalne investitore, te same formalizacije i institucionalizacije tog sistema. Neophodna je koordinacija kompletnog općinskog organa kao i vanjskih interesnih skupina kako bi sistem bio efikasan i održiv sa finansijskog i organizacijskog aspekta.
Mjera 1.3.3 Kreiranje programa podrške investitorima	
Rezultat / željeno stanje	Uspostavljen adekvatan sistem podrške investitorima.
Nositelji	Koordinirana aktivnost svih općinskih službi.
Rok	2014 i dalje (kontinuirano)
Indikatori	• Broj intervencija na zahtjev investitora • % uspješno riješenih zahtjeva postojećih investitora
Potencijalni projekti	Ova mjera podrazumijeva kontinuiranu analizu potreba investitora - što bi bio bazni projekt (analiza potreba), a koju bi slijedili projekti identificirani tokom analize. Svi naknadni projekti bi mogli biti koordinirani sa investitorima, a pored budžeta mogli bi biti i sufinansirani s njihove strane jer bi rješavali probleme koje su oni sami identificirali i kandidirali.
Mjera 1.3.4 Jačanje udruženja privatnih poduzetnika	
Rezultat / željeno stanje	Efikasno i potpuno funkcionalno udruženja poduzetnika.
Nositelji	• Udruženje poduzetnika • Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove • Privredni subjekti s područja općine
Rok	2014-2015
Indikatori	• Broj sastanaka udruženja • % realizacije postavljenih ciljeva udruženja
Potencijalni projekti	Mjera podrazumijeva organizacijsko i funkcionalno jačanje Udruženja poduzetnika općine Novi Travnik. Sam proces bi mogao biti organiziran projektno i fokusirati se na razvijanje pojedinačnih funkcija udruženja (kadrovi; procesi; planiranje, itd...).
Mjera 1.3.5 Promocija potencijala općine	
Rezultat / željeno stanje	Općinski potencijali promovirani u regiji Jugoistočna Europa
Nositelji	• Općinske službe • Udruženja
Rok	2014-2015
Indikatori	• Broj učešća na događajima na kojima su promovirani potencijali općine • Broj upita za mogućnosti investiranja u općini upućenih prema općinskom organu
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti podrazumijevaju izradu kataloga (promotivnog materijala) općine, plan učešća na identificiranim promotivnih skupovima/događajima • Kreiranje drugih promotivnih audio, video ili drugih materijala.

Program 1.4. Javno-privatno partnerstvo na lokalnom nivou

Mjera 1.4.1 Kreirati ambijent za uspostavljanje većeg broja lokalnih akcionih grupa (LEADER pristup)	
Rezultat / željeno stanje	Kreirani uslovi za uspostavljanje lokalnih akcionih grupa.
Nositelji	• Općinske službe • Udruženja privrednika i poljoprivrednika • Lokalna zajednica
Rok	2014-2015
Indikatori	• Broj održanih obuka na temu lokalnih akcionih grupa i LEADER pristupa • Uspostavljene lokalne akcione grupe
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti za realizaciju ove mjere uključuju edukaciju interesnih skupina u općini po pitanju prednosti uspostavljanja lokalnih akcionih grupa, studijska putovanja u regije sa razvijenim LAGovima, tehnička pomoć u uspostavljanju grupa.
Mjera 1.4.2 Kreirati i razviti kapacitete lokalnih aktera za saradnju kroz kooperacijske projekte	
Rezultat / željeno stanje	Lokalni akteri sposobni za kreiranje i implementaciju projekata.
Nositelji	• Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove • Udruženja privrednika i poljoprivrednika • NVO sektor
Rok	2014-2016
Indikatori	• Broj realiziranih obuka iz oblasti upravljanja projektima • Broj zajedničkih aplikacija za projekte sa drugim općinama/vanjskim akterima • Broj implementiranih projekata
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti su uglavnom orijentirani na EU fondove i bit će realizirani sukladno pozivima koje objavljuje Europska komisija u BiH.
Mjera 1.4.3 Osigurati prenos znanja, iskustava i ekspertize u cilju osiguravanja raspoloživosti informacija kroz umrežavanje	
Rezultat / željeno stanje	Unaprijeđeni kapaciteti lokalnih aktera (privrednih subjekata) kroz preuzimanje znanja.
Nositelji	• Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove • Privredni subjekti
Rok	2014-2020
Indikatori	• Procent povećanja produktivnosti privrednih subjekata • Prihodi privrednih subjekata na području općine • Privredni subjekti sa ISO certifikatima, itd.
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti podrazumijevaju organizaciju i/ili prisustvo različitim skupovima kako bi se lokalni privrednici upoznali sa kolegama iz drugih regija i razmijenili poslovna iskustva, različite edukacije po pitanju novih sistema i metoda upravljanja procesima ili ljudima, itd.

Strateški cilj 2.**Ruralni razvoj na području općine****Program 2.1. Unapređenje nivoa organiziranosti poljoprivrednih prerađivača osiguranjem institucionalne podrške i povećanjem kapaciteta sektora**

Mjera 2.1.1		Povećati nivo organiziranosti, tehničkih i ljudskih kapaciteta postojećih poljoprivrednih asocijacija/udruženja poljoprivrednih proizvođača
Rezultat / željeno stanje		Jaka i uvezana udruženja poljoprivrednih proizvođača.
Nositelji		• Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove • Udruženja poljoprivrednih proizvođača
Rok		2014 - dalje (kontinuirano)
Indikatori		• Efikasnost udruženja • Broj koordinativnih sastanaka
Potencijalni projekti		Potencijalni projekti u sklopu ove mjere su: tehnička edukacija poljoprivrednih udruženja, poslovna edukacija poljoprivrednih udruženja, umrežavanje i koordinacija udruženja, itd...
Mjera 2.1.2		Povećanje nivoa prerađivačkih, skladišnih i distributivnih kapaciteta kroz investiranje i modernizaciju postojećih i izgradnju novih kapaciteta
Rezultat / željeno stanje		Uvećani kapaciteti poljoprivrednih proizvođača.
Nositelji		• Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove • Udruženja poljoprivrednih proizvođača • Resorna ministarstva viših nivoa vlasti
Rok		2014-2020
Indikatori		• Povećan nivo proizvodnje poljoprivrednih proizvođača • Povećani/uspostavljeni skladišni kapaciteti poljoprivrednih proizvođača • Stepenn prodaje proizvedenog
Potencijalni projekti		Potencijalni projekti za realizaciju ove mjere mogu uključivati podršku za nabavku hladnjača za skladištenje, koordinaciju u cilju osnaživanja i okrupnjavanja proizvođača radi postizanja boljih otkupnih cijena, itd.

Program 2.2. Podizanje proizvodnog nivoa u sektoru primarne poljoprivredne proizvodnje kroz uvođenje novih tehnologija, standardizaciju i edukaciju

Mjera 2.2.1 Unaprijediti nivo znanja postojećih poljoprivrednih proizvođača kroz edukaciju	
Rezultat / željeno stanje	Konkurentni poljoprivredni proizvodi na domaćem i stranom tržištu.
Nositelji	• Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove; • Udruženja poljoprivrednih proizvođača; • Resorna ministarstva viših nivoa vlasti
Rok	2014 - dalje (kontinuirano)
Indikatori	• Nivo izvoza • Prisutnost na domaćem tržištu: certifikacija firmi i proizvoda, povećanje produktivnosti, povećanje nivoa obrade proizvoda • Broj novih ili zadržanih radnih mjesta.
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti u sklopu ove mjere su: tehnička edukacija poljoprivrednih proizvođača i prerađivača, poslovna edukacija poljoprivrednih proizvođača i prerađivača, stvaranje sistema konsultantskih usluga u sektoru, umrežavanje proizvođača i prerađivača, brendiranje domaćih proizvoda, itd...
Mjera 2.2.2 Unaprijediti tehničke kapacitete poljoprivrednih proizvođača u smislu primjene novih tehnologija	
Rezultat / željeno stanje	Konkurentni poljoprivredni proizvodi na domaćem i stranom tržištu.
Nositelji	• Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove • Udruženja poljoprivrednih proizvođača • Resorna ministarstva viših nivoa vlasti
Rok	2014 - dalje (kontinuirano)
Indikatori	• Povećani nivo proizvodnje • Povećan % produktivnosti i iskorištenja kapaciteta i sirovina • Povećan nivo izvoza
Potencijalni projekti	Tehnička i finansijska pomoć proizvođačima u cilju podizanja tehničkih kapaciteta proizvodnje.
Mjera 2.2.3 Standardizacija proizvodnih procesa	
Rezultat / željeno stanje	Konkurentni poljoprivredni proizvodi na domaćem i stranom tržištu.
Nositelji	• Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove • Udruženja poljoprivrednih proizvođača • Resorna ministarstva viših nivoa vlasti
Rok	2014 - dalje (kontinuirano)
Indikatori	Broj proizvođača sa standardiziranim procesima.
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti uključuju poslovnu edukaciju poljoprivrednih proizvođača i prerađivača po pitanju procesa i značaja standardizacije • Tehnička pomoć u procesu standardizacije.

Mjera 2.2.4	
Podizanje primarnih kapaciteta u oblasti stočarstva (mljekarstva), voćarstva (malina), pčelarstva, te proizvodnje organske hrane	
Rezultat / željeno stanje	Povećan broj proizvođača i prerađivača u oblasti stočarstva, voćarstva, pčelarstva i organskih proizvoda.
Nositelji	- Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove - Udruženja poljoprivrednih proizvođača
Rok	2014 – 2020
Indikatori	- Stepen povećanja proizvodnje mlijeka, maline, meda i organske hrane - Broj novih proizvođača u oblasti stočarstva, voćarstva, pčelarstva i organskih proizvoda
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti za realizaciju mjere mogu uključivati tehničku pomoć specifičnim kategorijama proizvođača u cilju poboljšavanja proizvodnih procesa, pomoć u uvezivanju sa potencijalnim kupcima, tj. razvoj tržišta, poslovnu edukaciju, itd...

Program 2.3. Jačanje i izgradnja sistema podrške ruralnom razvoju

Mjera 2.3.1	
Unaprijediti tehničke i ljudske kapacitete postojećih službi u oblasti ruralnog razvoja	
Rezultat / željeno stanje	Službe u najvećoj mogućoj mjeri razvijene u pogledu ljudskih i tehničkih kapaciteta.
Nositelji	Općinske službe
Rok	2014-2016
Indikatori	- Broj zaprimljenih zahtjeva iz ruralnih zajednica u službama - Procent riješenih zahtjeva - Broj novih projekata kreiranih od strane službi, a usmjerenih ka ruralnim sredinama
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti se uglavnom odnose na kvalitativni razvoj postojećih kapaciteta općinskih službi u smislu obuke i obrazovanja, konsultativne pomoći, studijskih putovanja, a ovisno o mogućnostima finansiranja.

Mjera 2.3.2	
Podrška uvođenju raznovrsnosti poljoprivrednih aktivnosti i razvoj poduzetništva u ruralnim područjima kroz razvoj svih aktivnosti koje mogu doprinijeti stvaranju održivih ruralnih zajednica	
Rezultat / željeno stanje	Održive ruralne zajednice na području općine, sa značajnim nivoom raznovrsnosti kada su u pitanju poljoprivredne aktivnosti.
Nositelji	Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove
Rok	2014 - 2020
Indikatori	- Broj novoosnovanih privrednih subjekata - Broj zaposlenih u ruralnim sredinama - Raznovrsnost proizvodnje (raznovrsnost asortimana proizvođača)
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti za realizaciju ove mjere uključuju tehničku pomoć ruralnim zajednicama i to po pitanju osnovnih poslovnih procesa i teorije, ali i vezano za specifične potrebe pojedinih proizvođača u smislu smanjenja ovisnosti o jednoj kulturi.

Mjera 2.3.3 Osiguranje finansijske podrške poljoprivrednim proizvođačima	
Rezultat / željeno stanje	Povećan broj poljoprivrednih proizvođača, prerađivača, izvoznika i stočarskih farmi, obima proizvodnje, prerade i izvoza.
Nositelji	- Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove - Udruženja poljoprivrednih proizvođača
Rok	2014 - dalje (kontinuirano)
Indikatori	- Iznos plasiranih sredstava - Broj korisnika - Nivo proizvodnje - Obim izvoza - Broj novih radnih mjesta - Broj zadržanih radnih mjesta - Površina novih zasada
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti u sklopu ove mjere su: poticaji za proizvođače za postojeće zasade, poticaji za farmere, poticaji za prerađivače, poticaji za izvoznike, poticaji za stvaranje novih radnih mjesta, poticaji za certifikaciju i kontrolu kvalitete, stvaranje registra proizvođača, prerađivača i izvoznika, itd...

Program 2.4. Smanjenje intenziteta iseljavanja iz ruralnih područja kroz uvođenje raznovrsnih aktivnosti na selu

Mjera 2.4.1 Unapređenje postojećih i izgradnja novih saobraćajnih infrastrukturnih kapaciteta u ruralnim područjima (pristupne ceste poljoprivrednom i šumskom zemljištu)	
Rezultat / željeno stanje	Unaprijeđena postojeća i izgrađena nova saobraćajna infrastruktura.
Nositelji	- Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove - Služba za urbanizam, imovinsko pravne poslove i katastar - Resorna ministarstva viših nivoa vlasti
Rok	2014-2020
Indikatori	- Broj kilometara obnovljene putne infrastrukture u ruralnim područjima općine - Broj kilometara novoizgrađene putne infrastrukture u ruralnim područjima općine
Potencijalni projekti	Realizacija ove mjere podrazumijeva analizu trenutnog stanja saobraćajne infrastrukture u ruralnim područjima, analizu potreba ruralnih područja po pitanju saobraćajnica, te izradu plana obnove i izgradnje puteva uz vremenski okvir implementacije.

Mjera 2.4.2 Izgradnja sistema vodoopskrbe, sistema za navodnjavanje u ruralnim područjima, konsolidaciju i unapređenje kvalitete zemljišta, te sistema odvoda i prečišćavanja otpadnih voda	
Rezultat / željeno stanje	Razvijena ruralna područja po pitanju vodopskrbne, irigacijske i infrastrukture za tretiranje otpadnih voda.
Nositelji	- Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove - Služba za urbanizam, imovinsko pravne poslove i katastar - Resorna ministarstva viših nivoa vlasti
Rok	2014-2020
Indikatori	- Procent naselja uključenih u sistem vodoopskrbe - Broj naselja sa funkcionalnim sistemom odvoda i prečišćavanja otpadnih voda
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti uključuju izradu i realizaciju plana uključivanja naselja u vodopskrbnu mrežu, kao i sistema navodnjavanja i prečišćavanja i odvoda otpadnih voda.

Mjera 2.4.3 Izgradnja važnih sadržaja ruralnih zajednica (kulturnih, sportskih, obrazovnih,...)	
Rezultat / željeno stanje	Razvijena ruralna područja koja će zaustaviti odliv stanovništva i obezbijediti normalne uslove za ostanak i rad na selu.
Nositelji	• Sve općinske službe • Resorna ministarstva viših nivoa vlasti
Rok	2014-2020
Indikatori	• Obim investicija u ruralnu infrastrukturu • Step en migracija stanovništva • Broj otvorenih škola • Broj kulturnih manifestacija • Broj novih radnih mjesta.
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti u sklopu ove mjere su: organizacije kulturnih i sportskih manifestacija, izgradnje elektro-distributivnih mreža, razvoj fiksne telefonije, izgradnja, obnova i otvaranje škola,, itd...

Strateški cilj 3.**Unapređenje lokalne infrastrukture****Program 3.1. Izrada planske, prostorne i urbanističke dokumentacije**

Mjera 3.1.1		Analiza trenutne planske, prostorne i urbanističke dokumentacije
Rezultat / željeno stanje		Utvrđeno stanje po pitanju planske, prostorne i urbanističke dokumentacije.
Nositelji		Služba za urbanizam, imovinsko pravne poslove i katastar
Rok		2014
Indikatori		Izrađena analiza.
Potencijalni projekti		Analiza trenutne dokumentacije.

Mjera 3.1.2		Analiza potreba i zahtjeva u skladu sa razvojnim potrebama
Rezultat / željeno stanje		Utvrđivanje potreba po pitanju planske, prostorne i urbanističke dokumentacije, a u skladu sa razvojnim potrebama.
Nositelji		Služba za urbanizam, imovinsko pravne poslove i katastar
Rok		2014
Indikatori		Izrađena analiza.
Potencijalni projekti		Analiza potreba.

Mjera 3.1.3		Izrada nove i/ili dorada postojeće dokumentacije
Rezultat / željeno stanje		Kreirana nova ili doradena postojeća planska, prostorna i urbanistička dokumentacija u skladu sa idnetificiranim potrebama.
Nositelji		Služba za urbanizam, imovinsko pravne poslove i katastar
Rok		2014
Indikatori		Izrađena nova / doradena postojeća dokumentacija.
Potencijalni projekti		Izrada/dorada planske, prostorne i urbanističke dokumentacije.

Program 3.2. Izgradnja i rekonstrukcija objekata i instalacija

Mjera 3.2.1		Unapređenje postojeće i izgradnja nove komunalne infrastrukture
Rezultat / željeno stanje		Razvijena komunalna infrastruktura koja će svim građanima općine osigurati kvalitetan pristup neophodnim komunalnim resursima.
Nositelji		- Služba za urbanizam, imovinsko pravne poslove i katastar - Mjesne zajednice
Rok		2014 - dalje (kontinuirano)
Indikatori		- Dužina kanalizacionih, toplifikacijskih, gasnih i drugih mreža - Procent stanovništva (domaćinstava) koji je priključen na ove mreže - Broj, kapacitet i ekološka prihvatljivost deponija, itd...
Potencijalni projekti		Potencijalni projekti u sklopu ove mjere bi, uglavnom, trebali biti nominirani od lokalnih zajednica na osnovu prepoznatih potreba.

Mjera 3.2.2 Rekonstrukcija vodovodne mreže	
Rezultat / željeno stanje	Razvijena vodovodna infrastruktura koja će svim građanima općine osigurati kvalitetnu opskrbu vodom.
Nositelji	• Služba za urbanizam, imovinsko pravne poslove i katastar • Mjesne zajednice
Rok	2014 - dalje (kontinuirano)
Indikatori	• Dužina vodovodnih mreža • Procent stanovništva (domaćinstava) koji je priključen na ove mreže
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti u sklopu ove mjere bi, uglavnom, trebali biti nominirani od lokalnih zajednica na osnovu prepoznatih potreba.

Mjera 3.2.3 Održavanje i izgradnja javne rasvjete	
Rezultat / željeno stanje	Izgrađen i funkcionalan sistem javne rasvjete.
Nositelji	• Služba za urbanizam, imovinsko pravne poslove i katastar • Mjesne zajednice
Rok	2014 - dalje (kontinuirano)
Indikatori	Dužina i/ili broj ulica koje su pokrivene sistemom javne rasvjete.
Potencijalni projekti	Projekti u okviru ove mjere su izgradnja nove rasvjete i održavanje postojeće - u skladu sa potrebama lokalnih zajednica, raspoloživim sredstvima za izgradnju i održavanje.

Program 3.3. Unapređenje saobraćajne infrastrukture na području općine

Mjera 3.3.1 Izgradnja, rekonstrukcija i održavanje lokalnih i nekategoriziranih putova i objekata	
Rezultat / željeno stanje	Razvijena putna infrastruktura koja će svim građanima općine osigurati kvalitetan pristup naseljima.
Nositelji	• Služba za urbanizam, imovinsko pravne poslove i katastar • Mjesne zajednice
Rok	2014 - dalje (kontinuirano)
Indikatori	• Broj novih kilometara putova • Step en ulaganja i održavanja po kilometru • Odnos asfaltnih i makadamskih putova, i sl.
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti u sklopu ove mjere su: kratkoročni i dugoročni planovi izgradnje i održavanja putova, kategorizacija cesta, održavanje i izgradnja objekata niskogradnje na putovima, izgradnja saobraćajnih projekata za postojeće i nove putove, s naglaskom na projekte koji pomažu povratak raseljenih i izbjeglih osoba, uvezuju turističku ponudu općine, povezuju privredno srodna područja i slično.

Mjera 3.3.2 Bolja saobraćajna povezanost – putovi u nadležnosti općine	
Rezultat / željeno stanje	Bolja međusobna saobraćajna uvezanost naselja i osiguran brz i nesmetan promet neophodan za privredni razvoj.
Nositelji	• Služba za urbanizam, imovinsko pravne poslove i katastar • Mjesne zajednice
Rok	2014 - dalje (kontinuirano)
Indikatori	Broj novoizgrađenih putova na području u nadležnosti općine.
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti u sklopu ove mjere su izrada plana razvoja putne mreže u nadležnosti općine, izgradnja saobraćajnica, uvezivanje putno neuvezanih naselja.

Mjera 3.3.3 Izgradnja, rekonstrukcija i održavanje gradskih ulica, trotoari trgova	
Rezultat / željeno stanje	Osigurana infrastruktura za sigurno kretanje pješaka, prelaza pješaka preko ulica, saobraćaj u mirovanju i izgrađeni i uređeni trgovi.
Nositelji	• Služba za urbanizam, imovinsko pravne poslove i katastar • Služba za opću upravu i društvene djelatnosti • Služba za finansije i budžet • Mjesne zajednice
Rok	2014-2016
Indikatori	• Broj uređenih i urađenih trotoara i pješačkih prelaza • Broj parking mjesta • Stepenn uređenosti trgova • Stepenn uređenosti gradskih ulica po pitanju horizontalne i vertikalne signalizacije
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti u sklopu ove mjere su: izgradnja trotoara i prelaza u naseljenim mjestima sa naglaskom na školska područja, obilježavanje pješačkih prelaza, izgradnja nove signalizacije, izgradnja "ležećih policajaca", itd...
Mjera 3.3.4 Saobraćajnice u industrijskim zonama	
Rezultat / željeno stanje	Razvijena putna infrastruktura unutar poslovnih zona općine koja će osigurati kvalitetan rad kompanija.
Nositelji	• Služba za urbanizam, imovinsko pravne poslove i katastar • Udruženja poduzetnika
Rok	2014 - dalje (kontinuirano)
Indikatori	Broj novih kilometara puteva unutar poslovnih zona, stepenn ulaganja i održavanja po kilometru.
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti u sklopu ove mjere su: izgradnja saobraćajnih projekata za poslovne zone, izgradnja drugih saobraćajnih objekata unutar poslovnih zona.

Program 3.4. Povećanje energetske efikasnosti privrede i stanovništva

Mjera 3.4.1 Audit energetske efikasnosti za privredne subjekte i stanovništvo i javne objekte	
Rezultat / željeno stanje	Utvrđivanje trenutnog stepena energetske efikasnosti na osnovu direktnog istraživanja i kontakta sa potrošačima, odvojeno za privredne subjekte i stanovništvo. Audit urađen na osnovu međunarodnih standarda, tako da je uključen reprezentativan broj svakog od različitih tipova potrošača, na osnovu kojih uzoraka se mogu izvući relevantni zaključci.
Nositelji	• Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove • Privredni subjekti
Rok	2015
Indikatori	• Broj audita, veličina uzorka kao procent od ukupnog broja stanovništva • Veličina uzorka kao procent od ukupnog broja privrednih subjekata
Potencijalni projekti	Audit se može uraditi u dvije faze: prvo pilot audit projekt sa veoma malim uzorkom (nekoliko privrednih subjekata proizvođača, 50-100 kućanstava), da se utvrde i provjere metode, pitanja, ažuriranje podataka, i veličina uzorka, a onda temeljiti potpuni audit paralelno u dva smjera (privreda i domaćinstva).

Mjera 3.4.2 Izrada akcionog plana za povećanje energetske efikasnosti privrednih subjekata i stanovništva i javnih objekata	
Rezultat / željeno stanje	Nakon završenog audita, potrebno je izraditi akcioni plan za povećanje energetske efikasnosti privrednih subjekata i stanovništva. Akcioni plan treba da uključi sve interesno-utjecajne skupine, uključujući predstavnike lokalne zajednice. Akcioni plan mora obuhvatiti različite vrste stambenih objekata i privrednih subjekata, a prioriteti trebaju biti određeni shodno trenutnom utrošku energije, te potencijalnom procentu povećanja energetske efikasnosti.
Nositelji	• Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove • Privredni subjekti • Mjesne zajednice
Rok	2015
Indikatori	Izrađen akcioni plan za povećanje energetske efikasnosti privrednih subjekata i stanovništva.
Potencijalni projekti	Ovo je jedinstvena mjera izrade akcionog plana i samostalni projekt.
Mjera 3.4.3 Izrada i implementacija plana poticaja za realizaciju aktivnosti povećanja energetske efikasnosti	
Rezultat / željeno stanje	Razvijen sistem poticaja za stanovništvo i privredu, koji stimulira oblike gradnje i uštede energije.
Nositelji	• Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove • Služba za finansije i budžet
Rok	2015-2016
Indikatori	Iznos realiziranih poticajnih sredstava, procent povećanja energetske efikasnosti
Potencijalni projekti	Sistem poticaja za stanovništvo - potencijalni projekti mogu uključiti poticaje za instalaciju ili pojačanje izolacije, štedne sijalice, grijanje na plin (umjesto na ugalj), itd. Sistem poticaja za privredu - poticaju projekti mogu biti fokusirani na bolje iskorištenje internog otpada, vršnu potrošnju, korištenje novih proizvodnih tehnologija, itd.
Mjera 3.4.4 Promocija korištenja obnovljivih izvora energije	
Rezultat / željeno stanje	Visok stepen znanja građana općine i privrednih subjekata o obnovljivim izvorima energije, njihovim prednostima, te njihovom utjecaju na kvalitet života i ekonomski status.
Nositelji	• Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove • Privredni subjekti • Mjesne zajednice
Rok	2014 - dalje (kontinuirano)
Indikatori	Procent privrede i stanovništva upoznat sa obnovljivim izvorima (kroz anketiranje)
Potencijalni projekti	Promotivne kampanje, planirana medijska prisutnost, uključivanje informacija o obnovljivim izvorima u medijsko obraćanje javnosti, ciljane kampanje prema privrednim subjektima, itd. Mjerenje efikasnosti treba izvesti formalnim i redovnim anketiranjem građana i privrednih subjekata.

Mjera 3.4.5 Edukacija javnog i privatnog sektora i obnovljivim izvorima energije	
Rezultat / željeno stanje	Visok stepen znanja građana općine i privrednih subjekata o obnovljivim izvorima energije, njihovim prednostima, te njihovom utjecaju na kvalitet života i ekonomski status.
Nositelji	• Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove • Privredni subjekti • Mjesne zajednice • Vanjski konsultant (potencijalno REZ Agencija)
Rok	2014 - dalje (kontinuirano)
Indikatori	Broj edukacije na temu obnovljivih izvora energije.
Potencijalni projekti	Kreiranje većeg broja edukativnih programa koji bi bili održavani prema stanovništvu i privrednim subjektima.

Strateški cilj 4.**Podizanje nivoa kvalitete života stanovništva****Program 4.1. Unapređenje socijalne i zdravstvene zaštite u općini**

Mjera 4.1.1 Unapređenje kapaciteta (tehničkih i ljudskih) organizacija u sistemu socijalne zaštite	
Rezultat / željeno stanje	Osiguravanje optimalnog broja i kapaciteta neophodnih kadrova sa potrebnih znanjem i vještinama, kao i tehničke opremljenosti.
Nositelji	• Centar za socijalni rad • Služba za opću upravu i društvene djelatnosti • Služba za civilnu zaštitu • Centar za djecu i mladež sa poteškoćama u razvoju • Obrazovne institucije • Zdravstvene institucije
Rok	2014-2020
Indikatori	• Broj korisnika usluga socijalne zaštite iz različitih kategorija • Broj održanih treninga za stručno osoblje • Ulaganja u tehnička sredstva nadležnih službi; itd...
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti u sklopu ove mjere: analiza trenutnog stanja kadrova u sistemu socijalne zaštite, organizacija stručnih obuka na različite teme, nabavka tehničkih sredstava i opreme.
Mjera 4.1.2 Unapređenje kapaciteta (tehničkih i ljudskih) organizacija u sistemu zdravstvene zaštite	
Rezultat / željeno stanje	Osiguravanje optimalnog broja neophodnih kadrova u zdravstvu sa potrebnih znanjem i vještinama, kao i tehničke opremljenosti službi zdravstvene zaštite.
Nositelji	• Zdravstvene ustanove • Resorna ministarstva viših nivoa vlasti
Rok	2014-2020
Indikatori	• Broj specijalizacija, održanih treninga za stručno osoblje • Popunjenost medicinskih institucija kvalificiranim kadrom • Broj objavljenih radova i istraživanja • Nivo ulaganja u tehnička sredstva i opremu
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti u sklopu ove mjere su: analiza trenutnog stanja sa kadrovima u zdravstvu, specijalizacije u zemlji i inostranstvu, organizacija stručnih treninga, podrška naučnom radu i istraživanju, nabavka tehničkih sredstava i opreme.
Mjera 4.1.3 Poboljšanje kvaliteta života starijih osoba	
Rezultat / željeno stanje	Bolja kvaliteta života osoba starije životne dobi.
Nositelji	• Centar za socijalni rad • Služba za opću upravu i društvene djelatnosti • Služba za civilnu zaštitu
Rok	2014 - dalje (kontinuirano)
Indikatori	• Broj starijih osoba korisnika usluga socijalne zaštite • Utrošena sredstva za usluge pomoći i njege • Broj volontera uključenih u projekte pomoći starijim osobama
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti mogu uključivati: aktivnosti informiranja starijih građana i njihovih porodica o uslugama socijalne zaštite, posebno u ruralnim područjima, kroz promotivne kampanje, kreiranje programa namijenjenih potpori starijim građanima i njihovim porodicama za razvoj zdravih stilova života, razvoj volonterizma radi osiguravanja socijalnih usluga, obuke za stručno osoblje koje radi

	sa starijim osobama, itd.
--	---------------------------

Mjera 4.1.4 Pобољшanje primarne zdravstvene zaštite	
Rezultat / željeno stanje	Unaprijeđen nivo primarne zdravstvene zaštite građana općine.
Nositelji	Zdravstvene institucije Služba za opću upravu i društvene djelatnosti
Rok	2014 - dalje (kontinuirano)
Indikatori	Anketa zadovoljstva korisnika primarne zdravstvene zaštite
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti se odnose na aktivnosti primarne zdravstvene zaštite koji pored ostalog uključuju djelatnosti zdravstvene zaštite djece, djelatnost polivalentnih patronažnih sestara u zajednici, higijensko-epidemiološku zaštitu, hitnu medicinsku pomoć, zaštitu reproduktivnog zdravlja žena, itd.

Mjera 4.1.5 Podizanje kvaliteta položaja korisnika usluga socijalne i zdravstvene zaštite	
Rezultat / željeno stanje	Pобољšan nivo socijalne i zdravstvene zaštite kategorija stanovništva u stanju potrebe na području općine.
Nositelji	Zdravstvene institucije
Rok	2014-2020
Indikatori	• Broj realiziranih projekata • Anketa zadovoljstva korisnika
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti bi se mogli kategorizirati po socijalnim kategorijama, a mogu uključivati projekte za socijalnu integraciju djece sa posebnim potrebama (novi akcioni plan), projekte brige za starije osobe, unapređenja zaštite osoba sa invaliditetom, pobољшanje informisanja građana o različitim programima socijalne zaštite, povezivanje svih aktera socijalne zaštite na lokalnom nivou i drugi.

Mjera 4.1.6 Organizacija zdravstveno-rekreativnih aktivnosti	
Rezultat / željeno stanje	Povećana zdravstveno-rekreativna aktivnost građana.
Nositelji	• Zdravstvene institucije • NVO
Rok	2014-2020
Indikatori	• Broj organiziranih događaja • Broj učesnika u aktivnostima
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti uključuju sve aktivnosti koji podrazumijevaju pozitivan utjecaj na zdravlje stanovništva, s naglaskom na skupine koje su u poznoj životnoj dobi.

Mjera 4.1.7 Promocija zdravog načina života i preventivne medicine	
Rezultat / željeno stanje	Javnost informirana i popuno shvata neophodnost i prednosti preventivne medicine i preventivne zdravstvene zaštite, te time smanjena stopa smrtonosnih oboljenja i produžen prosječan životni vijek stanovništva, i smanjeni troškovi zdravstvene zaštite i liječenja teško oboljelih. Smanjen broj pušača, alkoholičara, ovisnika o drogama.
Nositelji	• Zdravstvene institucije • Resorna ministarstva viših nivoa vlasti
Rok	2014-2020
Indikatori	• Broj završenih projekata • Broj održanih prezentacija • Procent povećanja preventivnih pregleda • Procent smanjenja teško oboljelih • Povećan prosječan životni vijek stanovništva • Trendovi kretanja broja stanovnika koji puše, konzumiraju alkohol ili droge
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti uključuju: informiranje javnosti i promocija preventivne medicine i zdravog načina života putem medija, organiziranje predavanja ciljanim skupinama, izrada i distribucija prikladnih brošura, itd.

Program 4.2. Podizanje nivoa obrazovnih i kulturnih aktivnosti, te turističkih potencijala

Mjera 4.2.1 Rekonstrukcija, adaptacija i izgradnja objekata iz oblasti obrazovanja i kulture	
Rezultat / željeno stanje	Razvijena obrazovna i kulturna infrastruktura koja će stvoriti uslove za razvoj ovih djelatnosti.
Nositelji	• Obrazovne institucije • Institucije kulture • Služba za opću upravu i društvene djelatnosti
Rok	2014-2020
Indikatori	• Broj novih objekata za kulturna dešavanja • Broj novih objekata za obrazovne namjene • Uložena sredstva u rekonstrukciju i adaptaciju postojećih objekata iz oblasti kulture i obrazovanja
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti u sklopu ove mjere su: izgradnja novih kapaciteta kulturnih ustanova, izgradnja novih kapaciteta obrazovnih ustanova.

Mjera 4.2.2 Tehničko opremanje institucija iz oblasti obrazovanja i kulture	
Rezultat / željeno stanje	Tehnički opremljene institucije iz oblasti obrazovanja i kulture
Nositelji	• Obrazovne institucije • Institucije kulture • Služba za opću upravu i društvene djelatnosti • Služba za finansije i budžet
Rok	2014-2016
Indikatori	• Broj instaliranih računara u odnosu na broj učenika u obrazovnim institucijama • Pristup internetu u obrazovnim institucijama • Pristup internetu u institucijama kulture • Procent opremljenosti institucija kulture u odnosu na potrebe
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti u sklopu ove mjere su: opremanje informatičkih kabineta na svim nivoima školovanja, osiguranje pristupa internetu u svim obrazovnim institucijama, nabavka potrebne opreme za muzej "Baština".

Mjera 4.2.3 Poboljšanje kulturno-obrazovnih programa i sadržaja	
Rezultat / željeno stanje	Dovoljan broj kulturnih dešavanja i obrazovnih programa na raspolaganju svim građanima općine.
Nositelji	• Obrazovne institucije • Institucije kulture • Služba za opću upravu i društvene djelatnosti • NVO
Rok	2014 - dalje (kontinuirano)
Indikatori	• Broj kulturnih događaja, ankete građana o zadovoljstvu kulturnim dešavanjima • Broj novih udruženja koja se bave kulturnim aktivnostima • Broj obrazovnih programa u srednjim školama
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti u sklopu ove mjere su: podrška tradicionalnim kulturnim dešavanjima u općini, podrška udruženjima koja promoviraju kulturna dešavanja (npr. "Baština"), itd.
Mjera 4.2.4 Promocija kulturnih resursa	
Rezultat / željeno stanje	Opća socijalna svijest o kulturnim i historijskim resursima, te načinima njihovog iskorištenja za ekonomski razvoj.
Nositelji	• Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove • Služba za opću upravu i društvene djelatnosti • Institucije kulture
Rok	2014-2016
Indikatori	• Broj posjeta institucijama kulture u općini • Broj podržanih projekata • Broj posjetilaca, prihod, broj posjeta web stranicama, broj objavljenih promotivnih materijala
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti u sklopu ove mjere su: izrada promotivnog materijala, medijska promocija kulturnih resursa, aktivno učešće udruženja u kulturnim dešavanjima u kantonu i šire, kreiranje web stranice i web marketing strategije.
Mjera 4.2.5 Podizanje nivoa/kreiranje turističke ponude	
Rezultat / željeno stanje	Kapaciteti koji će kvantitetom i kvalitetom odgovoriti rastućim potrebama turista.
Nositelji	• Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove • Služba za opću upravu i društvene djelatnosti • Privredni subjekti sa područja općine (hotelijeri, ugostitelji) • Domaćinstva, potencijalni pružatelji usluge Bed & Breakfast • Turistička zajednica SKB /KSB
Rok	2014-2016
Indikatori	• Broj novih kapaciteta • Kategorizacija smještajnih kapaciteta • Novi turistički sadržaji • Broj posjetitelja
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti u sklopu ove mjere su: analiza raspoloživih kapaciteta, uvezivanje turističkih znamenitosti općine sa drugim općinama/regijama, poticaji za uvođenje sistema kvaliteta i certifikaciju smještajnih kapaciteta, umrežavanje ponuđača turističkih sadržaja, organizacija turističke usluge tipa <i>Bed & Breakfast</i> , uvezivanje kulturnih potencijala sa turističkom ponudom drugih općina/regije.

Mjera 4.2.6 Usklađivanje sistema obrazovanja sa potrebama tržišta	
Rezultat / željeno stanje	Sistem obrazovanja koji može odgovoriti potrebama tržišta rada.
Nositelji	• Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove • Služba za opću upravu i društvene djelatnosti • Obrazovne institucije • Privredni subjekti sa područja općine • Biro za zapošljavanje
Rok	2014-2020
Indikatori	• Broj kreiranih programa i kurseva koji odgovaraju potrebama tržišta • Ankete zadovoljstva poslodavaca • Broj osoba uključenih u obuke prekvalifikacije ili dokvalifikacije
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti u sklopu ove mjere su: analiza potreba tržišta rada u općini Novi Travnik i okolnim općinama, priprema i uvođenje novih nastavnih programa u skladu sa potrebama tržišta, prilagođavanje postojećih planova i programa da odgovore potrebama tržišta, edukacija zaposlenih u sistemu obrazovanja, programi prekvalifikacija i dokvalifikacija (cjeloživotno učenje).

Program 4.3. Unapređenje sporta na području općine

Mjera 4.3.1 Promocija i podrška sportskim aktivnostima u obrazovnim institucijama	
Rezultat / željeno stanje	Povećan broj učenika koji se bave sportom i koji promoviraju sport
Nositelji	• Obrazovne institucije • NVO • Služba za opću upravu i društvene djelatnosti
Rok	2014 - dalje (kontinuirano)
Indikatori	• Broj novih članova sportskih sekcija u školama • Broj sportskih takmičenja u školama • Broj novih članova sportskih klubova iz ciljane populacije
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti u sklopu ove mjere su: kampanje u školama koje promoviraju sport kao stub zdravog života, podrška stvaranju novih sportskih sekcija, podrška školskim i međuškolskim sportskim takmičenjima.

Mjera 4.3.2 Podrška sportskim organizacijama sa područja općine	
Rezultat / željeno stanje	Jake, organizirane i uspješne sportske organizacije i sportisti s područja općine Novi Travnik.
Nositelji	• Služba za opću upravu i društvene djelatnosti • Sportske organizacije sa područja općine
Rok	2014 - dalje (kontinuirano)
Indikatori	• Izdvajanja za sportiste i sportske organizacije • Rezultati sportista i sportskih organizacija na takmičenjima • Broj natjecanja na kojima su učestvovali sportisti iz općine Novi Travnik
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti u sklopu ove mjere su: stipendiranje vrhunskih sportista, nagrade sportistima i sportskim organizacijama, subvencioniranje međunarodnih nastupa.

Mjera 4.3.3 Organiziranje sportsko-rekreativnih manifestacija	
Rezultat / željeno stanje	Povećan broj stanovništva koje se aktivno i rekreativno bavi sportom, te povećana svijest i poznavanje zdravstvenih koristi od bavljenja sportom kroz privlačenje za učešće na manifestacijama.
Nositelji	• Služba za opću upravu i društvene djelatnosti • Sportske organizacije sa područja općine • NVO
Rok	2014 - dalje (kontinuirano)
Indikatori	• Izdvajanja za organiziranje sportsko-rekreativnih manifestacija • Broj manifestacija • Broj učesnika na manifestacijama
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti uključuju sve vidove sportsko-rekreativnih manifestacija.
Mjera 4.3.4 Izgradnja sportsko-rekreativnih terena na otvorenom	
Rezultat / željeno stanje	Povećan broj stanovništva koje se aktivno i rekreativno bavi sportom.
Nositelji	• Služba za opću upravu i društvene djelatnosti • Sportske organizacije sa područja općine • NVO
Rok	2014-2016
Indikatori	• Broj izgrađenih i rekonstruiranih objekata • Izdvajanja za objekte ove namjene
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti uključuju izgradnju više sportsko-rekreativnih teretana na otvorenom.
Mjera 4.3.5 Unapređenje sportske saradnje sa drugim općinama i područjima	
Rezultat / željeno stanje	Uvezanost sa drugim općinama i zajednička organizacija sportskih događaja.
Nositelji	• Služba za opću upravu i društvene djelatnosti • Sportske organizacije sa područja općine
Rok	2014 - dalje (kontinuirano)
Indikatori	• Broj manifestacija organiziranih zajedno sa drugim općinama • Broj učesnika iz općine Novi Travnik
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti uključuju sve vidove sportsko-rekreativnih manifestacija koje bi se mogle organizirati sa općinama u okruženju ili regiji.

Program 4.4. Podizanje nivoa kvaliteta usluga lokalne administracije

Mjera 4.4.1 Razvoj ljudskih potencijala u lokalnoj administraciji	
Rezultat / željeno stanje	Obučena i jaka lokalna administracija koja će građanima pružati usluge na efikasan i efektivan način, doprinijeti stvaranju konkurentne ekonomije.
Nositelji	Sve službe Općine
Rok	2014 - dalje (kontinuirano)
Indikatori	• Broj treninga i programa • Broj učesnika na obukama • Nivo informatičke pismenosti i korištenja interneta zaposlenih u službama Općine • Poznavanje stranih jezika
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti u sklopu ove mjere su: analiza potreba za treningom u općini, kreiranje adekvatnih programa obuka za javnu upravu, izrada godišnjeg plana obuke zaposlenih u općinskim službama, itd.
Mjera 4.4.2 Unapređenje provođenja postojećih zakona i implementacije strategija, planova i programa	
Rezultat / željeno stanje	Potpuna primjena postojećih zakona i implementacija donesenih strategija, planova i programa.
Nositelji	Sve službe Općine
Rok	2014 – dalje (kontinuirano)
Indikatori	• Implementirane strategije • Planovi i programi • Rezultati primjene zakona
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti u sklopu ove mjere su: analiza provođenja postojećih zakonskih rješenja, izrada akcionih planova za potpunu primjenu zakona uključujući formiranje neophodnih tijela, analiza stanja implementacije strategija, planova i programa, akcioni plan za unapređenje implementacije donesenih strategija, planova i programa.
Mjera 4.4.3 Povećanje nivoa efikasnosti lokalne administracije	
Rezultat / željeno stanje	Dostignut visok nivo efikasnosti u radu lokalne administracije.
Nositelji	Sve službe Općine
Rok	2014 – dalje (kontinuirano)
Indikatori	Efikasnost u skladu sa zahtjevima usvojene strategije reforme javne uprave u BiH.
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti u sklopu ove mjere mogu biti: standardizacija procesa, uvođenje sistema mjerenja efikasnosti rada uposlenih, uvođenje novih vrsta usluga građanima i privredi, itd.

Mjera 4.4.4	
Unapređenje sistema informiranja građana u cilju podizanja nivoa učešća stanovništva u društvenim aktivnostima	
Rezultat / željeno stanje	Visok stepen informiranosti stanovništva s područja općine o društvenim aktivnostima.
Nositelji	• Služba za opću upravu i društvene djelatnosti • Stručna služba za poslove Općinskog vijeća i Općinskog načelnika
Rok	2014 i dalje (kontinuirano)
Indikatori	• Broj učesnika u javnim raspravama organiziranim od strane općine • Stepenn uključenosti građana u različite društvene aktivnosti u odnosu na ukupan broj stanovnika ili ukupnu populaciju ciljne skupine
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti uključuju promotivne kampanje na području općine, organiziranje javnih skupova ili drugih događaja, itd.

Strateški cilj 5.**Zaštita okoliša/životne sredine kao potpora održivom razvoju****Program 5.1. Modernizacija sistema zaštite životne sredine**

Mjera 5.1.1 Sistem zaštite vodotokova na području općine	
Rezultat / željeno stanje	Uređeni, sanirani vodotokovi i smanjena emisija štetnih tvari u vodotokove na području općine
Nositelji	• Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove • Služba za civilnu zaštitu • JKP i druga preduzeća
Rok	2014-2020
Indikatori	• Broj kilometara sanirane kanalizacione mreže • Izgrađen sistem sekundarnog tretmana voda • Broj novopriključenih na sistem kanalizacije • Dužina uređenih riječnih korita
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti uključuju povećanje pokrivenosti kanalizacionom mrežom, uklanjanje septičkih jama, unapređenje sistema zaštite korita, uspostava potpune kontrole nad sistemom odvodnje otpadnih i zaštite vodotoka, itd.
Mjera 5.1.2 Sistem zaštite zemljišta i zraka	
Rezultat / željeno stanje	Smanjen nivo zagađenosti zraka i zemljišta.
Nositelji	• Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove • Služba za civilnu zaštitu • JKP i druga preduzeća
Rok	2014-2020
Indikatori	• Smanjena potrošnja fosilnih goriva • Broj poljoprivrednih proizvođača koji koriste principe integralne poljoprivredne proizvodnje • Broj preduzeća koja su uvela ISO standard za zaštitu okoliša
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti uključuju lobiranje za prelazak na ekološka goriva, stimuliranje korištenja električne energije u zmlskom periodu, pojačavanje inspeksijskog nadzora nad prodajom čvrstih goriva, pojačavanje inspeksijskog nadzora kontaminiranja zemljišta, izrada i implementacija plana sanacije zemljišta, uvođenje ISO standarda, itd.
Mjera 5.1.3 Sistem zaštite šuma i biodiverziteta	
Rezultat / željeno stanje	Šume na području općine zaštićene od požara, zagađenja i bespravne sječe.
Nositelji	• Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove • Služba za civilnu zaštitu • JKP
Rok	2014-2020
Indikatori	• Broj edukacija po pitanju zaštite šuma i biodiveziteta • Broj implementiranih preventivnih mjera • Boj inspeksijskih kontrola • Broj prijava sudu za bespravnu sječu
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti uključuju sanaciju postojećih i osnivanje novih kultura kroz aktivnosti pošumljavanja, kreiranje izletničkih punktova, zaštita vrijednosti prirodnih lokacija, edukacija stanovništva i stručnih službi.

Mjera 5.1.4		Uspostavljen sistem praćenja i mjerenja ekoloških pokazatelja
Rezultat / željeno stanje	Kreiran i funkcionalan sistem praćenja ekoloških pokazatelja.	
Nositelji	• Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove • Služba za civilnu zaštitu • JKP	
Rok	2014-2016	
Indikatori	Funkcionalan sistem praćenja ekoloških pokazatelja	
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti uključuju izrade prijedloga implementacije i samu implementaciju sistema praćenja indikatora zagađenosti zemljišta, zraka, vode.	

Mjera 5.1.5		Osiguranje optimalnog korištenja prirodnih bogatstava na principima održivog razvoja
Rezultat / željeno stanje	Osigurani uvjeti za održivo korištenje prirodnih resursa i dobara.	
Nositelji	• Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove • Služba za civilnu zaštitu • JKP	
Rok	2014-2016	
Indikatori	• Površina zemljišta pod organskom proizvodnjom • Površina šumskog zemljišta pod održivim sistemom upravljanja • Step en korištenja pesticida u poljoprivredi • Efektivnost upravljanja zaštićenim područjima • Udio obnovljivih izvora energije u ukupnom korištenju energije, itd.	
Potencijalni projekti	Zadovoljavanje potreba za energijom putem ekološki optimalnog korištenja prirodnih resursa, eko-certificiranje, organiziranje eko-škola, podsticanje i pomaganje aktivnosti i inicijativa usmjerenih na očuvanje životne sredine i uređenje prostora, uštedu i racionalizaciju potrošnje svih vrsta energije, ekosistemske usluge i uključivanje zaštite životne sredine u ostale sektorske politike, promocija humanih, stručnih, naučnih i umjetničkih aspekata zaštite životne sredine.	

Program 5.2. Upravljanje otpadom

Mjera 5.2.1		Sistem upravljanja otpadom u gradskim područjima
Rezultat / željeno stanje	Efikasan sistem upravljanja otpadom u gradskim područjima.	
Nositelji	• Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove • Služba za civilnu zaštitu • JKP i mjesne zajednice	
Rok	2014-2016	
Indikatori	• Broj uklonjenih divljih deponija • Uveden sistem prerade otpada • Površina saniranog terena	
Potencijalni projekti	Projekti mogu uključivati uvođenje održivog sistema upravljanja otpadom u gradskim područjima, unaprijeđenje sistema prikupljanja otpada, sanacija deponija, uklanjanje divljih deponija, zbrinjavanje i prerada industrijskog otpada.	

Mjera 5.2.2 Sistem upravljanja/odlaganja otpada u seoskim područjima	
Rezultat / željeno stanje	Efikan sistem upravljanja otpadom u seoskim područjima.
Nositelji	• Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove • Služba za civilnu zaštitu • JKP i mjesne zajednice
Rok	2014-2016
Indikatori	• Broj uklonjenih divljih deponija • Uveden sistem prerade otpada • Površina saniranog terena
Potencijalni projekti	Projekti mogu uključivati uvođenje održivog sistema upravljanja otpadom u seoskim područjima, unaprijeđenje sistema prikupljanja otpada, sanacija deponija, uklanjanje divljih deponija, zbrinjavanje i prerada otpada.

Program 5.3. Edukacija po pitanju zaštite životne okoline

Mjera 5.3.1 Stalni sistem edukacije i informiranja stanovništva, djece, mladih, zaposlenih u lokalnoj upravi, organizacijama, institucijama i privrednim subjektima u pogledu značaja zaštite prirodne okoline	
Rezultat / željeno stanje	Educirane i informirane sve kategorije stanovništva na području općine po pitanju značaja zaštite životne sredine.
Nositelji	• Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove • Služba za civilnu zaštitu • JKP i NVO
Rok	2014 - dalje (kontinuirano)
Indikatori	• Broj održanih sastanaka • Broj promotivnih kampanja • Broj održanih edukacija i broj učesnika u edukacijama • Step en zagađenja prirodne okoline po pokazateljima i po sistemu iz mjere 5.1.4.
Potencijalni projekti	Projekti mogu uključivati promotivne kampanje, organiziranje edukacija i treninga za građane, službenike, NVO, organizaciju informativnih sastanaka, itd.

Mjera 5.3.2 Učešće u međuopćinskim, regionalnim, državnim, pograničnim i međunarodnim projektima zaštite životne sredine	
Rezultat / željeno stanje	Unaprijeđen sistem zaštite životne sredine kroz implementaciju projekata.
Nositelji	• Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove • Služba za civilnu zaštitu • JKP i NVO
Rok	2014 - dalje (kontinuirano)
Indikatori	• Broj zajedničkih aplikacija na projekte • Broj implementiranih projekata • Visina iskorištenih sredstava
Potencijalni projekti	Potencijalni projekti ovise o pozivima za učešće u programima iz ove oblasti od strane domaćih i međunarodnih institucija.

Mjera 5.3.3 Razmjena iskustava i znanja po pitanju zaštite životne sredine sa drugim sredinama	
Rezultat / željeno stanje	Unaprijeđen sistem zaštite životne sredine kroz transfer i akviziciju znanja.
Nositelji	• Služba za privredu, razvoj, obnovu i stambeno komunalne poslove • Služba za civilnu zaštitu • JKP
Rok	2014 - dalje (kontinuirano)
Indikatori	• Broj organiziranih sastanaka, konferencija, ili drugih događaja • Broj učesnika na sastancima, konferencijama ili drugim događajima organiziranim od strane drugih organizacija
Potencijalni projekti	Organiziranje sastanaka s drugim općinama iz regije ili inostranstva, organiziranje konferencija, radnih grupa, finansiranje učešća službenika na sličnim događajima.

6. IMPLEMENTACIJA, MONITORING I EVALUACIJA³⁴

6.1. Pregled strateških ciljeva, programa sa setom mjera, te definirani rokovi, nositelji i indikatori

Pregled strateških ciljeva, programa sa setom mjera, te definirani rokovi, nositelji i indikatori za svaku pojedinačnu mjeru ima karakter bazičnog Akcionog plana i temeljne platforme, polaznog dokumenta za implementaciju strategije.

Iako je u Projektom zadatku naznačeno da je implementacija Strategije *obaveza zajednice*, ukratko će se naznačiti način na koji bi se trebalo pristupiti (1) implementaciji, (2) monitoringu, i (3) evaluaciji Strategije. Time samo želimo ukazati na dobro znanu činjenicu da je loše provedena implementacija strategije korak zbog kojeg najveći broj strategija i ostaje nedorečen. Stoga se, kao što je i u uvodnom dijelu naznačeno, procesu implementacije, monitoringa i evaluacije Strategije mora pristupiti sa posebnom pažnjom.

Proces implementacije, monitoringa i evaluacije Strategije može se organizacijski ustrojiti na različite načine. Mišljenja smo da bi bilo uputno ustanoviti zasebno tijelo čiji zadatak će biti upravo implementacija, monitoring i evaluacija strategije. Ne ulazeći u mogući naziv tijela za implementaciju, monitoring i evaluaciju Strategije, naznačit će se organizacijska pozicija takvog tijela, te okvirno mapirati njegov djelokrug i način rada. Bilo bi uputno da se nakon usvajanja Strategije sam Savjet preimenuje u tijelo koje će biti fokusirano isključivo na implementaciju, monitoring i evaluaciju usvojene Strategije, s naznakom da bi najveći broj sadašnjih članova Savjeta mogao participirati u radu novoimenovanog tijela.

Tijelo bi trebalo imati status štabnog organa. Isto tako, u okviru svih institucija koje učestvuju u implementaciji strategije, Načelnik treba imenovati kontakt osobe, koje bi mogli činiti neku vrstu Savjeta za implementaciju, monitoring i evaluaciju Strategije, a koji bi se obavezno sastajao (najmanje) jednom u tri mjeseca. Ovo tijelo, kao operativni nositelj poslova (ne veliki broj stručnih profesionalaca), bi u komunikaciji sa Savjetom, kontakt osobama i Načelnikom obavljale slijedeće poslove iz domena (1) implementacije, (2) monitoringa, i (3) evaluacije Strategije:

6.2. Implementacija strategije (ključne aktivnosti)

Ako "... održiva razvojna strategija može biti uspoređena sa generalnom mapom koja prostorno prikazuje obećavajuća mjesta (engl. promising sites) te načine kako dosegnuti data mjesta, bez potrebe da se u samoj strategiji precizno, korak po korak, definira kako doći do njih (Welfare for the Future: Iceland's National Strategy for Sustainable Development 2002–2020, str. 10), akcioni plan kao izlazni proizvod Strategije ima ulogu generalne mape koju je sada potrebno u potpunosti operacionalizirati, precizno definirati "... kako doći do obećavajućih mjesta" (Welfare for the Future: Iceland's National Strategy for Sustainable Development 2002–2020, str. 10).

Promatrano u tom kontekstu, potrebno je nakon usvajanja Akcionog plana pristupiti postupku njegove potpune operacionalizacije. Potpuna operacionalizacija Akcionog plana znači da se svaka pojedinačna mjera iz Akcionog plana treba dodatno, na metodološki jedinstven način operacionalizirati.

Stručnu pomoć u načinu operacionalizacije svake mjere pružalo bi imenovano tijelo. Polazeći od načina na koji su mjere već orijentirane, zadatak nositelja mjere bio bi precizno definirati projekte,

³⁴ Prilagođeno iz Strategije razvoja Zeničko-dobojskog kantona (rukovoditelj tima za izradu strategije razvoja općine Novi Travnik je jedan od koautora strategije razvoja Zeničko-dobojskog kantona).

utvrditi njihovu međusobnu uzročno-posljedičnu povezanost, kao i povezanost sa drugim mjerama, ustanoviti terminski plan realizacije projekata, odnosno same mjere, definirati budžet, te prepoznati izvore finansiranja. Na takav, metodološki jedinstven način, operacionalizirana mjera ostvarila bi svoju ulogu mosta preko kojeg se strateško djelovanje prevodi u operativno djelovanje logikom sklapanja dijelova velike slike (mjera kao dio velike slike) u koherentnu cjelinu.

Detaljno razrađeni Akcioni plan sa dodatno operacionaliziranim i odobrenim mjerama imao bi status operabilnog vodiča, status scenarija. Kroz ostvarenje pojedinih mjera, korak po korak, stvarat će se preduvjeti za sklapanje cjelokupnog mozaika, velike slike, odnosno preduvjeta za postupno i osmišljeno doseganje pojedinih programa, strateških ciljeva i, dugoročno, regionalne vizije.

6.3. Monitoring (ključne aktivnosti)

Sam monitoring sastoji se od:

1. Monitoringa načina odvijanja aktivnosti (monitoring procesa), rezultata i efekata
2. Monitoringa napretka

Monitoring aktivnosti, odnosno monitoring procesa odnosi se na praćenje vremenske dinamike realizacije aktivnosti i projekata predviđenih samim Akcionom planom. U potpunosti razvijeni Akcioni plan definira sve potrebne kontrolne parametre za ovu vrstu monitoringa. Da bi se mogao obavljati monitoring rezultata i efekata na odgovarajući način, potrebno je ustrojiti set indikatora (indikator kao standard kontrole) za svaku mjeru, te set indikatora za svaki strateški cilj (ne više od deset integrirajućih indikatora) i set indikatora za cjelokupnu strategiju, odnosno za samu općinu (isto tako - ne više od deset indikatora generičkog karaktera). U priloženom Akcionom planu naznačeni su indikatori za svaku mjeru, s tim da nositelj svake mjere u naznačenom postupku njene operacionalizacije treba još jedanput razmotriti pitanje indikatora, s fokusom na kvantitativnim indikatorima.

Mnogi indikatori bili bi preuzeti od službene statistike, ali je potrebno uspostaviti određen broj indikatora koje ne prati službena statistika, kao i primijeniti indikatore koje koriste neke druge referentne institucije. U svakom slučaju, pitanju indikatora na razini svake mjere, svakog strateškog cilja, i strategije kao cjeline treba posvetiti posebnu pažnju.

Da bi se mogao ostvarivati monitoring napretka u narednom periodu, potrebno je za svaki kvantitativni indikator na dinamički način utvrditi *željeno stanje*.

Listu indikatora po naznačenim razinama kao i na dinamički način iskazano *željeno stanje* svakog indikatora trebao bi verificirati Načelnik općine, s naznakom da će biti potrebno raditi na standardizaciji metodologija (budući da je sada moguća pojava različitih podataka iz različitih izvora), kao i na kontinuiranoj nadogradnji liste indikatora. Sam monitoring odvijat će se kontinuirano, uz proaktivno učešće tijela za monitoring i nositelja pojedinih mjera.

6.4. Evaluacija (ključne aktivnosti)

Evaluaciju Strategije, po logici stvari, obavlja Općinski organ na temelju redovnih godišnjih izvještaja koje Općinskom vijeću dostavlja tijelo, odnosno Savjet za implementaciju, monitoring i evaluaciju Strategije. Generirani izvještaji bi na metodološki konzistentan način prezentirali rezultate svih vidova monitoringa, uz ocjenu vezanu za stepen izvodivosti strategije.

Općina bi, po potrebi, poduzimala odgovarajuće korektivne akcije.

Literatura

1. **Strateški pravci razvoja općine Novi Travnik za period 2008 - 2012. godina**
Ekonomski institut Sarajevo
Februar/Veljača 2008.
2. **Priručnik za strateško planiranje (SPPD Strategic Planning and Policy Development)**
u okviru projekta *Strateško planiranje i razvoj javnih politika* 2009.
Razvojni program Ujedinjenih naroda UNDP BiH
3. **Socio-ekonomska analiza regije Centralna BiH 2011.**
Za ažuriranje dokumenta *Regionalna strategija ekonomskog razvoja regije Centralna BiH 2009-2015*
REZ Agencija Zenica
Decembar/Prosinac 2011.
4. **Indikatori razvoja Općine Novi Travnik**
U okviru web aplikacije *Indikatori razvoja regije Centralna BiH i općina regije*
REZ Agencija Zenica
Oktobar/Listopad 2011.
5. **Program razvoja poljoprivrede na području Srednjobosanskog kantona (2009-2015)**
REZ Agencija Zenica i Federalni zavod za poljoprivredu Sarajevo
Maj/Svibanj 2009.
6. **Analiza lanaca vrijednosti u poljoprivrednoj proizvodnji na području općine Novi Travnik**
SNV - Holandska agencija za razvoj i ACED - Agencija za saradnju, edukaciju i razvoj
Februar/Veljača 2012.
7. **Demografska statistika 2012.**
Federalni zavod za statistiku Sarajevo
8. **Srednjobosanski kanton u brojkama**
(izdanja za 2008-2012)
Federalni zavod za statistiku Sarajevo
9. **Statistički godišnjak/ljetopis Federacije Bosne i Hercegovine**
(izdanja za 2008-2012)
Federalni zavod za statistiku Sarajevo
10. **Statistički bilten decembar/prosinac**
(izdanja za 2008-2012)
Federalni zavod za zapošljavanje Sarajevo
11. **Socioekonomski pokazatelji po općinama u Federaciji Bosne i Hercegovine**
(izdanja za 2008-2012)
Federalni zavod za programiranje razvoja Sarajevo
12. **Izveštaji o poslovanju pravnih lica za 2012. godinu**
AFIP - Agencija za finansijske, informatičke i posredničke usluge d.d. Sarajevo
13. **Strategija razvoja Zeničko-dobojskog kantona za period 2010.-2020.**
FORMA d.o.o. Zenica
Septembar/Rujan 2010.
14. **Welfare for the Future: Iceland's National Strategy for Sustainable Development 2002-2020**
15. **Lokalni gender akcioni plan općine Novi Travnik**
Gender Centar Federacije Bosne i Hercegovine i Holandska organizacija za razvoj (SNV)
2012.
16. **Lokalni ekološki akcijski plan općine Novi Travnik za period 2009. – 2014.**
Dokument izrađen u suradnji s Regionalnim centrom za okoliš (REC BiH), a finansiran od Švedske agencije za međunarodnu suradnju i razvoj (Sida)
Septembar/rujan 2009.